

LET'S GO ON

*“Een onderzoek naar het monitoren van
uitstromende jeugdzorgcliënten
met een risico op zwerfgedrag in Zwolle
en omgeving”*

Mei 2018

LET'S GO ON

Een onderzoek naar het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag in Zwolle en omgeving.

In opdracht van Team Zwerfjongeren, GGD IJsselland.
Mei 2018

Docenten

N. Bosscher MSc, eerste beoordelaar
Dr. M. Algera, tweede beoordelaar

Studenten

Uitgevoerd in het kader van afstuderen SPH & MWD, Hogeschool Viaa
Maarten van Dijk
Tamara van Geest
Bernard Koevoet
Bertine Luijendijk

Opleiding

SPH & MWD
Hogeschool Viaa
Grasdorpstraat 2
8012 DP Zwolle

Rechten en plichten gebruiker

Dit onderzoeksverslag mag niet in zijn geheel of gedeeltelijk worden gekopieerd. Daarnaast mag dit onderzoek niet in zijn geheel en/of gedeeltelijk worden bewerkt. Gebruikers mogen dit alleen doen en de resultaten publiceren indien dit gebeurt voor eigen studie en/of onderwijs- en onderzoeksdoeleinden en onder de vermelding van de naam van de student en de vindplaats van de afstudeerscriptie.

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoekrapport LET'S GO ON. Een onderzoek naar het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag in Zwolle en omgeving. Gemeente Zwolle (2014) maakte in 2010 plannen in haar gemeente om de problematiek van dakloze jongeren integraal aan te pakken. De gemeente Zwolle heeft onderzoek laten doen naar zwerfjongeren binnen haar gemeente en constateert dat 50% van de zwerfjongeren afkomstig is uit de jeugdzorg. Met het risicotaxatie-instrument Go On wordt geprobeerd die 50% te verkleinen door jongeren een contactpersoon binnen het gemeentelijk netwerk aan te bieden dat hen, na afsluiting van de jeugdzorg, kan helpen in de maatschappij (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011).

Dit onderzoek is, in het kader van het afstuderen, verricht door vier studenten van Viaa, van de opleidingen Sociaal Pedagogisch Hulpverlening (SPH) en Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD). Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van GGD IJsselland. Het onderzoek heeft plaats gevonden van september 2017 tot en met mei 2018.

GGD IJsselland heeft ons de opdracht gegeven om de werkwijze Go On van Team Zwerfjongeren te onderzoeken. Het doel van Team Zwerfjongeren is om, met behulp van dit onderzoek, aan te sluiten bij de behoeften van betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met het vermoeden van een verhoogde kans op zwerfgedrag. Daarom is er in dit onderzoek bewust breder gekeken dan de werkwijze Go On, aangezien aanpassing van deze werkwijze mogelijk nodig is.

De onderzoekers willen Rudy Ottens contactpersoon vanuit Team Zwerfjongeren, GGD IJsselland bedanken voor de begeleiding tijdens het onderzoek. Tevens gaat onze dank uit naar mevrouw Bosscher en meneer Algera voor de begeleiding vanuit Viaa te Zwolle. Daarnaast gaat onze dank ook uit naar de beleidsmedewerkers van de gemeenten Zwolle, Kampen, Steenwijkerland, Staphorst, Dalfsen, Ommen, Hattem, Hardenberg en Zwartewaterland die ons te woord hebben gestaan tijdens de interviews. Tot slot willen de onderzoekers de jeugdzorgwerkers bedanken die hebben meegewerkt aan het invullen van de enquêtes.

Wij wensen eenieder die dit onderzoek gaat lezen veel leesplezier toe.

Maarten van Dijk, Tamara van Geest, Bernard Koevoet en Bertine Luijendijk.

Mei 2018

Samenvatting

Onderwerp en opzet van het onderzoek

Dit onderzoek richt zich op Team Zwerfjongeren, dit is een gespecialiseerd team van GGD IJsselland. Het team richt zich op jongeren van 15 tot 25 jaar zonder vaste woon- of verblijfplaats in de regio IJsselland. Het contact met deze jongeren heeft als doel steun geven, zoals bij financiën of uiterlijke verzorging, en jongeren overdragen naar passende zorg. Team Zwerfjongeren werkt met de preventieve werkwijze Go On, wat de aansluiting met de jeugdzorg dient te organiseren. De werkwijze is in 2011 ontwikkeld door Bureau Jeugdzorg Overijssel, jeugdzorgaanbieder Trias en GGD IJsselland.

De werkwijze Go On bestaat uit een risicotaxatie-lijst. Deze risicotaxatie is een korte vragenlijst, gericht op uitstromende jeugdzorgcliënten, waaruit signalen naar voren kunnen komen die risico's op zwerfgedrag aanduiden. Wanneer de jeugdzorgwerker vermoedt dat de jongere een verhoogde kans heeft op zwerfgedrag, kan hij/zij een risicotaxatie-lijst invullen. Indien er zorgen zijn na het invullen, kan contact worden opgenomen met Team Zwerfjongeren.

Op dit moment is Team Zwerfjongeren niet tevreden over de manier waarop Go On wordt gebruikt. De ontevredenheid is ontstaan omdat Team Zwerfjongeren niet via Go On door jeugdzorgwerkers wordt benaderd. Het doel van Team Zwerfjongeren is om, met behulp van dit onderzoek, aan te sluiten bij de behoeften van betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met het vermoeden van een verhoogde kans op zwerfgedrag. Aangezien een aanpassing van deze werkwijze mogelijk nodig is, wordt er in dit onderzoek bewust breder gekeken dan Go On.

De centrale vraagstelling van het onderzoek luidt als volgt: *Hoe kan Team Zwerfjongeren aansluiten bij de behoeften van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten, met kans op zwerfgedrag?*

Om de centrale vraagstelling te kunnen beantwoorden is tijdens het onderzoek gebruik gemaakt van:

- Een literatuurstudie
- Een kwalitatief onderzoek, bestaande uit acht half gestructureerde diepte-interviews, met beleidsmedewerkers van afdeling Jeugd en/of Maatschappelijke Opvang. De beleidsmedewerkers zijn afkomstig uit de negen betrokken gemeenten: Zwolle, Kampen, Hardenberg, Ommen, Hattem, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Staphorst en Dalfsen.
- Een kwantitatief onderzoek, bestaande uit 15 (telefonische) enquêtes, met de afgebakende jeugdzorgorganisaties binnen de bovengenoemde gemeenten.

De vergaarde gegevens zijn verwerkt en geanalyseerd.

Conclusies

Vanuit de resultaten uit dit onderzoek blijkt dat er over het algemeen monitoring plaats vindt bij uitstromende jeugdzorgcliënten, maar niet specifiek als het gaat om risico's op zwerfgedrag. Daarnaast heerst er een grote mate van tevredenheid bij beleidsmedewerkers en jeugdzorgwerkers over de huidige werkwijze. Beleidsmedewerkers, voornamelijk uit kleine gemeenten, zijn tevreden over het feit dat de werkwijze nauwelijks vastgelegd is op papier. Ondanks de grote mate van tevredenheid over de huidige werkwijze worden er wel een aantal behoeften genoemd. De behoeften die genoemd worden bestaan uit behoeften als een terugkoppeling vanuit de Centrale Toegang en Team zwerfjongeren, meer (gebruik van) inzicht, kennis en expertise, een integrale samenwerking, meer preventie, meer woonvoorzieningen voor uitstromende jeugdzorgcliënten, het effect en het doel van monitoren moet duidelijk zijn en tot slot wordt genoemd dat het vervolg van

uitstromende jeugdzorgcliënten beter georganiseerd moet worden en dat aanpassingen in het beleid nodig zijn.

Opvallend is dat de betekenis van Team VIA, Team Zwerfjongeren en de werkwijze Go On van GGD IJsselland door de geïnterviewde beleidsmedewerkers door elkaar gehaald wordt. Go On is voor een groot deel van de respondenten onbekend. Dit houdt veelal verband met de beperkte mate van zwerfproblematiek waarmee de respondenten in aanraking komen. Wanneer Go On wel bekend is, is vrijwel alleen de naam bekend. Go On wordt door de respondenten, op de centrumgemeente Zwolle na, niet gebruikt. Team VIA en Team Zwerfjongeren zijn bij de beleidsmedewerkers meer bekend.

Beleidsmedewerkers geven aan dat Team Zwerfjongeren zou kunnen aansluiten, op de eerdergenoemde behoeften, doormiddel van betere communicatie en door meer opzoek te gaan naar de samenwerking. Jeugdzorgwerkers geven meer uiteenlopende antwoorden over de manier van aansluiten. Sommigen vinden dat Team Zwerfjongeren niet of nauwelijks kan aansluiten. De beleidsmedewerkers en een deel van de jeugdzorgwerkers ziet een rol voor Go On in de toekomst. Hierin gaat het dan niet om een losse risicotaxatie, maar vooral om het integreren van Go On in een huidige werkwijze. Wel blijkt vanuit het onderzoek dat er nog veel onduidelijkheid bestaat over Go On, waardoor er een behoefte aan meer duidelijkheid is over de werkwijze.

Aanbevelingen

Vanuit de conclusies zijn de onderzoekers tot de volgende aanbevelingen gekomen:

Aanbeveling 1: Verbeter omgang informatie

Informeer externe samenwerkingsverbanden, beleidsmedewerkers en jeugdzorgwerkers, over het doel en het effect van de werkwijze Go On. Dit biedt meer perspectief tot toepassing van de werkwijze. Behaal intern winst door de informatie rondom de werkwijze Go On te documenteren, actueel te houden, te bewaren en intern te delen.

Aanbeveling 2: Werk samen

Biedt beleidsmedewerkers en jeugdzorgwerkers duidelijkheid over de rol van Team Zwerfjongeren, hun aanbod, hun expertise en kennis. Biedt daarnaast ook meer duidelijkheid over de werkwijze Go On. Hier ligt een kans om te investeren in relaties en een nauwe samenwerking op te bouwen.

Aanbeveling 3: Koppel terug naar gemeenten

Breng jongeren terug in beeld bij de gemeente van herkomst. Team Zwerfjongeren kan, in samenwerking met de Centrale Toegang, een gemeente op de hoogte stellen op het moment dat er een zwerfjongere uit hun gemeente wordt gesignaleerd.

Aanbeveling 4: Integreer Go On

Integreer de risicotaxatie Go On in bestaande werkwijzen met andere risicotaxaties. Beleidsmedewerkers en jeugdzorgwerkers geven aan dat de risicotaxatie werkbaar en toepasbaar moet blijven. Er is geen behoefte aan een aparte taxatielijst gericht op zwerfproblematiek.

Aanbeveling 5: Vergeet de jongeren niet

Sluit meer aan bij wat de (potentiële) zwerfjongeren zelf inbrengen. Het advies aan Team Zwerfjongeren is om aan te (blijven) sluiten bij je doelgroep, door te luisteren naar ze.

Aanbeveling 6: Doe nader onderzoek

Om als team te leren, ontwikkelen en groeien, adviseren de onderzoekers om nader onderzoek te doen naar het overgrote deel van kennis en ervaringen bij andere organisaties en gemeenten.

Inhoud

Hoofdstuk 1. Inleiding	8
1.1 Aanleiding.....	8
1.1.1 Typering van de organisatie	8
1.1.2 Go On stagneert	13
1.1.3 Geschiedenis van Go On.....	14
1.2 Theoretische inleiding	16
1.2.1 Cijfers en definities	16
1.2.2 Cliëntfactoren.....	18
1.2.3 Organisatie	22
1.2.4 Samenwerken met anderen	23
1.2.5 Jeugdzorgaanbieders.....	26
1.2.6 Werkwijze	26
1.2.7 Context	30
1.3 Van probleemomschrijving naar deelvragen	31
1.3.1 Probleemomschrijving en doelstelling	31
1.3.2 Centrale vraagstelling.....	31
1.3.3 Deelvragen.....	32
1.4 Begripsafbakening	34
Hoofdstuk 2. Methode	35
2.1 Het onderzoeksontwerp.....	35
2.1.1 De onderzoeksopzet.....	35
2.1.2 Onderzoeksgroep(en).....	40
2.1.3 Uitvoerbaarheid van het onderzoek	45
2.1.4 Meetinstrumenten en kwaliteit	47
2.2 Verzameling en analyse van data	49
2.2.1. Kwalitatieve data-analyse	49
2.2.2. Kwantitatieve data-analyse	49
2.3. Methodische verantwoording.....	50
2.3.1 De interviews.....	50
2.3.2. De enquêtes	52
2.3.3. Non-respons	54
Hoofdstuk 3. Resultaten	56
3.1 Resultaatbeschrijving interviews gemeenten	56
3.1.1 Deelvraag 1.....	56
3.1.2 Deelvraag 2.....	58

3.1.3 Deelvraag 3.....	59
3.1.4 Deelvraag 4.....	60
3.1.5 Deelvraag 5.....	61
3.1.6 Deelvraag 6.....	62
3.1.7 Deelvraag 7.....	63
3.2 Resultaatbeschrijving enquêtes jeugdzorgorganisaties	65
3.2.1 Deelvraag 1.....	66
3.2.2 Deelvraag 2.....	67
3.2.3 Deelvraag 3.....	67
3.2.4 Deelvraag 4.....	69
3.2.5 Deelvraag 5.....	69
3.2.6 Deelvraag 6.....	70
3.2.7 Deelvraag 7.....	72
Hoofdstuk 4. Conclusie en discussie.....	74
Inleiding	74
4.1 Conclusies.....	74
4.1.1 Deelvraag 1.....	74
4.1.2 Deelvraag 2.....	75
4.1.3 Deelvraag 3.....	75
4.1.4 Deelvraag 4.....	76
4.1.5 Deelvraag 5.....	76
4.1.6 Deelvraag 6.....	77
4.1.7 Deelvraag 7.....	78
4.1.8 Eindconclusie(s).....	78
4.2 Aanbevelingen.....	80
4.3 Discussie	83
Literatuurlijst	85
Bijlage 1: Topiclijst interview.....	90
Bijlage 2: Aandachtpunten voor het interview	92
Bijlage 3: Overzicht van Enquête.....	93

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Aanleiding

GGD IJsselland heeft de opdracht gegeven om de werkwijze Go On van Team Zwerfjongeren te onderzoeken. In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op hoe er in de afgelopen tijd met Go On gewerkt is, hoe zwerfjongeren in beeld zijn gebracht en hoe het verloop in de geschiedenis is geweest. Daaropvolgend is een voorlopige vraagstelling ontwikkeld en zijn er diverse begrippen afgebakend.

1.1.1 Typering van de organisatie

GGD IJsselland

In Nederland zijn er 43 centrumgemeenten die de taak maatschappelijke opvang hebben. De centrumgemeenten zijn gemeenten die binnen een regio een bepaalde functie uitoefenen die niet door de omliggende gemeenten uitgeoefend wordt (Betekenis centrumgemeente, z.j.). Zij krijgen financiële middelen van het Rijk om de maatschappelijke opvang voor de regio op zich te nemen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2017). De centrumgemeente Zwolle heeft deze maatschappelijke taak uitbesteed aan GGD IJsselland. GGD IJsselland (2015) bouwt namens de aangesloten gemeenten aan bescherming en bevordering van de publieke gezondheid en werkt voor de negen gemeenten in de omgeving van Zwolle:

- Zwolle
- Kampen
- Steenwijkerland
- Staphorst
- Dalfsen
- Ommen
- Hattem
- Hardenberg
- Zwartewaterland

De visie van GGD IJsselland is als volgt: *“Wij bouwen voor gemeenten in IJsselland aan publieke gezondheid. Wij beschermen en bevorderen gezondheid. Daarbij richten wij ons op het verminderen van ongelijkheid in de kans op een goede gezondheid onder de inwoners van de regio IJsselland”* (GGD IJsselland, 2014, p. 3).

GGD IJsselland heeft ruim 350 medewerkers en richt zich op gelijke gezondheidskansen voor 509.000 inwoners van de negen aangesloten gemeenten. Er wordt op gelijke gezondheidskansen gericht door de volgende werkzaamheden: beleidsadvies aan gemeenten, controle en advies over hygiëne en veiligheid, forensische zorg, gezondheidsbevordering, infectieziektebestrijding, jeugdgezondheidszorg, maatschappelijke zorg, milieu en gezondheid, verantwoordelijkheden bij rampen en crises, reizigerszorg, rijksvaccinatieprogramma, seksuele gezondheid en tuberculosebestrijding. GGD IJsselland is het centrale punt voor inwoners, gemeenten en samenwerkingspartners met vraagstukken op het gebied van publieke gezondheid (GGD IJsselland, z.d.).

De Centrale Toegang

GGD IJsselland beheert de Centrale Toegang voor de regio. De Centrale Toegang heeft meerdere functies. De Centrale Toegang:

- behandelt meldingen en aanvragen voor opvang en beschermd wonen;
- voert het onderzoek uit en geeft namens de gemeenten de beschikkingen af;

- bewaakt de door- en uitstroom in de keten van maatschappelijke opvang. De Centrale Toegang heeft hierdoor zicht op de populatie in deze voorzieningen;
- organiseert periodieke overleggen tussen betrokken instellingen;
- en stelt bij langdurige of extreme kou de winterregeling voor daklozen in werking (GGD IJsselland, z.d.).

De Centrale Toegang heeft met deze taken een signalerende functie voor de centrumgemeente Zwolle en maatschappelijke instellingen (GGD IJsselland, z.d.).

De eerstgenoemde taak van de Centrale Toegang was het behandelen van meldingen en aanvragen voor opvang en beschermd wonen. Iedere dak- en thuisloze die een beroep doet op een voorziening voor maatschappelijke opvang wordt door de betreffende voorziening aangemeld bij de Centrale Toegang. Burgers en instellingen kunnen ook dak- en thuislozen melden bij de Centrale toegang. De Centrale Toegang registreert vervolgens de meldingen (Gemeente Zwolle, z.d.). De registratie houdt in dat de Centrale Toegang de melding doorgeeft aan Team VIA.

Team VIA

Onder de afdeling Maatschappelijke Zorg van GGD IJsselland zijn er verschillende teams actief, waaronder Team VIA. VIA staat voor vangnet, informatie en advies. Onder Team VIA zijn er verschillende specialistische teams voor verschillende doelgroepen. Hierover later meer in deze paragraaf. Team VIA bestaat uit medewerkers van:

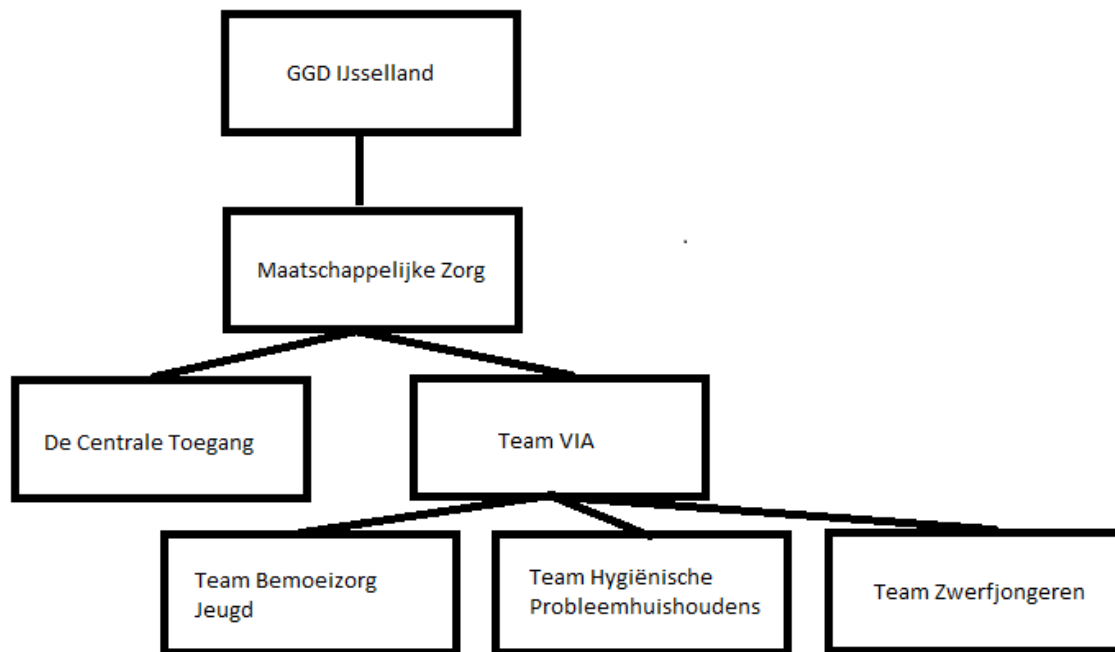
- Dimence
- GGD IJsselland
- De Kern Maatschappelijke dienstverlening
- Tactus
- MEE IJsseloevers (GGD IJsselland, z.d.)

Het team helpt jongeren, volwassenen of gezinnen die kampen met één of meerdere problemen, bijvoorbeeld op het gebied van psychisch welzijn, huisvesting, financiën, woningvervuiling of justitie (GGD IJsselland, z.d.). Er zijn zorgen over deze mensen en ze willen geen hulp ontvangen of ze kunnen de 'weg' naar de hulpverlening niet vinden. Deze zorgen kunnen op verschillende manieren gemeld worden bij Team VIA. De aanmelding kan verlopen via de Centrale Toegang, zoals eerder duidelijk werd, maar personen en organisaties kunnen en mogen ook een aanmelding doen, zoals een buurvrouw of een wijkagent. Een aanmelding kan gedaan worden via de website van GGD IJsselland. Als de aanmelding binnen is, beoordeelt Team VIA deze en bepaalt zij wat er nodig is, zoals een doorverwijzing naar de reguliere hulpverlening (GGD IJsselland, z.d.).

Na een melding:

- probeert het team contact te leggen met de cliënt;
- wordt de situatie met bijkomende problemen van de aangemelde cliënt in kaart gebracht en probeert het team eerst praktisch knelpunten op te lossen;
- wordt er een zorgplan gemaakt. Hierbij wordt de hulpbehoefte van de cliënt in kaart gebracht en direct vertaald naar concrete acties. Deze zijn gericht op het maatschappelijke herstel van de cliënt;
- brengt het team de cliënt onder bij een reguliere vorm van hulpverlening, als dat mogelijk is;
- wordt er door het team regelmatig geëvalueerd welke problemen zijn opgelost en welke hulpbehoefte de cliënt nog heeft;
- bekijkt Team VIA met de cliënt en zijn of haar omgeving hoe een stevig vangnet kan worden gespannen, bijvoorbeeld door mantelzorg of begeleiden van reguliere zorginstellingen;
- bouwt het team het contact af en wordt de zorg indien mogelijk overgedragen (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, z.d.).

Binnen Team VIA zijn er verschillende gespecialiseerde teams: Team Bemoeizorg Jeugd, Team Hygiënische Probleemhuishoudens en Team Zwerfjongeren. Deze gespecialiseerde teams worden ingezet bij personen waarvoor en situaties waarin er meer gespecialiseerde hulp nodig is. In dit onderzoek wordt er veel aandacht gegeven aan Team VIA en het gespecialiseerde Team Zwerfjongeren die in onderstaande illustratie terug te zien zijn.

Figuur 1.1, Organisatiestructuur GGD IJsselland.

Figuur 1 (R. Ottens, persoonlijke communicatie, 7 december 2017) geeft een goed visueel overzicht van de organisatie GGD IJsselland en de positie die Team VIA en Team Zwerfjongeren binnen de organisatie innemen.

Team Zwerfjongeren

Team Zwerfjongeren is een speciaal team dat valt onder Team VIA.

Team Zwerfjongeren:

- richt zich op jongeren van 15 tot 25 jaar zonder vaste woon- of verblijfplaats in de regio IJsselland;
- legt contact met dak- en thuisloze jongeren;
- meldt zwerfjongeren vanaf 18 jaar bij de Centrale Toegang (GGD IJsselland, z.d.).

Het contact met de jongeren heeft als doel:

- steun geven, bijvoorbeeld bij uiterlijke verzorging, financiën en plannen voor de toekomst;
- jongeren overdragen naar passende zorg (GGD IJsselland, z.d.).

Team Zwerfjongeren bestaat op dit moment uit drie medewerkers: twee medewerkers van Jeugdbescherming Overijssel (JbOV) en één medewerker van GGD IJsselland (R. Ottens, persoonlijke communicatie, 7 december 2017). Hierdoor kan gebruik gemaakt worden van de netwerkpartners van zowel de GGD als JbOV. Bovendien kan de expertise van beide instellingen ingezet worden voor de begeleiding van de jongeren. Verder bevordert dit het draagvlak voor het Team Zwerfjongeren. De inzet van andere partijen kan hierbij aanvullend zijn (GGD IJsselland, 2013).

De medewerkers zijn gespecialiseerd in het werken met jongeren tot 25 jaar, die feitelijk of residentieel dakloos zijn. Met residentieel dakloos wordt bedoeld dat jongeren ingeschreven staan bij een opvang (Hendriks, 2017). Over feitelijk dakloos wordt gesproken wanneer het gaat om onderstaande omstandigheden:

- personen die leven op straat of andere openbare ruimte, zonder vaste verblijfplaats;
- personen die kortdurend gebruik maken van de nachtopvang of laagdrempelige opvang; en
- personen die op niet-structurele basis bij familie of vrienden slapen, zonder vaste verblijfplaats (Coumans, Cruyff, Van der Heijden, Schmeets, & Wolf, 2010).

Samenwerking met andere partijen is een onlosmakelijk onderdeel van de methodiek van Team Zwerfjongeren en speelt een belangrijke rol bij het traceren van cliënten (GGD IJsselland, 2013). Volgens een medewerker van Team Zwerfjongeren (R. Ottens, persoonlijke communicatie, 7 december 2017) zijn de belangrijkste aanmelders voor het team: particulieren, zoals familie of vrienden van de jongere, consultants van de gemeente, Sociaal Wijkteams, het Leger des Heils, de politie, De Herberg en Limor. Daarnaast zijn er nog andere instellingen waarmee bij de trajectbegeleiding van zwerfjongeren meer of minder wordt samengewerkt door Team Zwerfjongeren. De medewerker van Team Zwerfjongeren (R. Ottens, persoonlijke communicatie, 7 december 2017) noemt dat bij trajectbegeleiding van zwerfjongeren het belangrijk is dat er korte lijnen bestaan met hulpverleningsinstellingen.

Go On

Er stromen jongeren uit de jeugdzorg, omdat er sprake is van een succesvol traject. Wat de jeugdzorg in dit onderzoek betekent, zal nader worden uitgelegd in paragraaf 2.1.2. De jongeren die succesvol uit de jeugdzorg stromen, lijken, al dan niet met hulp, zelfstandig genoeg om een eigen leven op te kunnen bouwen. Er is ook een groep jongeren die uitstroomt waarbij er zorgen zijn. Dit gaat vaak over een kwetsbare groep, met niet of nauwelijks een netwerk om op terug te vallen, moeite met het behouden van school of werk, een vriendengroep vaak ook afkomstig uit de jeugdzorg. Kortom, een doelgroep die destijds een medewerker van Bureau Jeugdzorg Overijssel los moest laten, maar waar hij/zij veel zorg over heeft en graag goed zou willen overdragen (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011).

Voor deze doelgroep moest een manier van werken worden ontwikkeld (Encyclo, 2018). De werkwijze is Go On geworden waar Team Zwerfjongeren gebruik van maakt. In paragraaf 1.1.2. wordt er verder ingegaan op de oprichting van Go On. Go On is een werkwijze die moet helpen om de uitstromende jeugdzorgcliënten met een kans op zwerfgedrag op tijd in beeld te brengen bij Team Zwerfjongeren van GGD IJsselland. Het gaat om het monitoren van de jongeren. Monitoren is het waarnemen en verzamelen van informatie over iets, gedurende langere tijd of afstand met een bepaalde bedoeling (Encyclo, 2018). De kern van monitoring is het verzamelen én op de juiste manier benutten van data. Een monitor kan heel veel soorten meetgereedschap gebruiken en een veelheid aan informatie verzamelen (Nederlands Jeugdinstituut, 2018).

Go On is vormgegeven in een document. In dit document staat informatie over bijvoorbeeld de doelgroep en de oorspronkelijke bedoeling van de werkwijze (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011). Het belangrijkste wat in het document staat beschreven is een risicotaxatie en de beschrijving hoe deze te gebruiken. Sterker nog, de werkwijze Go On is eigenlijk het taxatie-instrument voor uitstromende jeugdzorgcliënten. In dit onderzoek zal er daarom geen inhoudelijk verschil zijn tussen de werkwijze Go On en de risicotaxatie.

De risicotaxatie bestaat uit een korte vragenlijst waaruit signalen naar voren kunnen komen die risico's tonen rondom het uitstromen van een cliënt/jongere uit de jeugdzorg. De risico's ontstaan

vooral door het gebrek aan aansluiting in de maatschappij na het stoppen van de hulpverlening. Dit taxatie-instrument toont of er inderdaad kans is op zwerfgedrag van een jongere die gaat uitstromen vanuit de jeugdzorg. Daarnaast duidt de taxatie ook de problemen aan die te maken kunnen hebben met eventueel zwerfgedrag (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011).

De korte vragenlijst als risicotaxatie, kan ingevuld worden door de jeugdzorgwerker door de vragen met een score te beantwoorden. Er zijn drie verschillende scores die gegeven kunnen worden:

- 0 = helemaal niet
- 1 = een beetje/ soms
- 2 = duidelijk of vaak (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011)

De ideale manier in het gebruiken van deze risicotaxatie gaat als volgt:

- De (jeugdzorg)werker vult een half jaar voor beëindigen van het zorgtraject deze risicotaxatie in, dit wordt onderdeel van het dossier. Deze taxatie is een hulpmiddel om onderbuikgevoelens in kaart te brengen en ook om in beeld te krijgen op welke levensgebieden de zorgen liggen.
- De (jeugdzorg)werker bespreekt de uitslag met zijn/haar praktijkleider/leidinggevende o.i.d.
- De (jeugdzorg)werker bespreekt indien er zorgen zijn, dit met de jongere en de ouders en doet een aanbod van voortgezette hulp vanuit de gemeente.
- De (jeugdzorg)werker neemt contact op met de medewerker van Team Zwerfjongeren en maakt een afspraak met deze persoon en de jongere en ouders (indien relevant).
- Er wordt een traject uitgezet waarin de jongere warm wordt overgedragen aan de medewerker Team Zwerfjongeren en waarbij een plan wordt gemaakt hoe na afsluiten bij Jeugdbescherming Overijssel er aan de zorgen die uit de risicotaxatie kwamen, gewerkt wordt (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011).

Wanneer een jongere niet gemotiveerd is voor hulp wordt dezelfde werkwijze gehanteerd. Op het moment dat een jongere niet gemotiveerd is zal een medewerker van Team Zwerfjongeren een visitekaartje meegeven, zodat de jongere altijd iemand kan bellen als er toch behoefte aan hulp is. Ouders en/of andere betrokkenen kunnen ook een visitekaartje krijgen. De jongere zal ingebracht worden bij het Zwerftafeloverleg, zodat de naam bij hen bekend wordt (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011). In 2010 is dit Zwerftafeloverleg opgericht. Het Zwerftafeloverleg is een maandelijks overleg tussen diverse partijen waarbij de problematiek van dakloze jongeren op casusniveau wordt besproken. Het doel van het overleg is om alle zwerfjongeren in Zwolle en omgeving in beeld te hebben en de zorg voor hen zo goed mogelijk af te stemmen. Partijen kunnen met elkaar meedenken over de aanpak en ervaringen met bepaalde jongeren delen of afspraken over samenwerking maken (GGD IJsselland, 2013). Er worden tijdens dit overleg afspraken gemaakt over de verdere aanpak van de problematiek. Het Zwerftafeloverleg wordt geleid door de Centrale Toegang (Gemeente Zwolle, 2014). De Centrale Toegang gebruikt dit overleg ook om trends en problemen te signaleren zodat de gemeente Zwolle hierover op de hoogte kan worden gebracht (GGD IJsselland, 2013).

1.1.2 Go On stagneert

De stagnatie

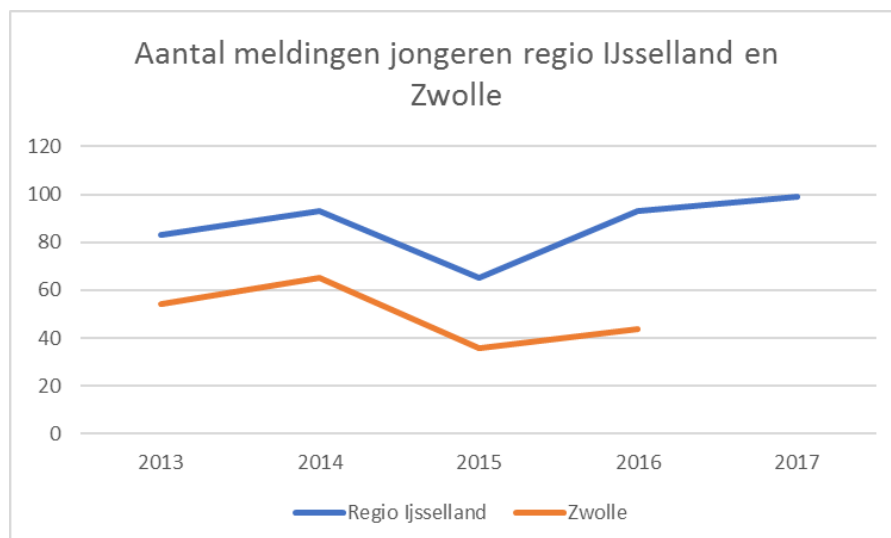
Go On is een werkwijze die in 2011 is opgericht. Gemeente Zwolle (2014) schrijft dat Go On een samenwerkingsproject is van Bureau Jeugdzorg Overijssel (BJzO), Trias en GGD IJsselland. Uit de Methodiekbeschrijving Team Zwerfjongeren van GGD IJsselland (2013) wordt duidelijk dat Bureau Jeugdzorg Overijssel de aanjager was van Go On. In de praktijk kan het best zo zijn geweest dat GGD IJsselland een bijeenkomst georganiseerd heeft met BJzO en Trias om hierover te praten, maar BJzO heeft zelf de stappen gezet om dit binnen hun organisatie verder vorm te geven (M. Hoijtink-Haarman, persoonlijke communicatie, 7 maart 2018).

Team Zwerfjongeren is na de oprichting van Go On tegen het feit aangelopen dat het team geen ingevulde risicotaxaties terugkrijgen van (jeugdzorg)werkers. Daarbij wordt er nauwelijks telefonisch of per mail contact opgenomen met het team door de (jeugdzorg)werkers die betrokken zijn bij jongeren die de jeugdzorg verlaten en waarvan vermoedens zijn voor toekomstig zwerfgedrag. Team zwerfjongeren wilde na het signaleren van dit knelpunt Go On weer meer onder de aandacht brengen en dan vooral bij Trias en BJzO. Dit deden ze door middel van presentaties. Naast de presentaties zijn er geen andere interventies uitgevoerd naar aanleiding van het knelpunt. De presentaties leverde echter ook niks op waarna Team Zwerfjongeren bedacht dat er misschien eerst onderzoek gedaan moest worden. Is Go On nog wel een goede manier om uitstromende jeugdzorgcliënten te monitoren? Bestaan er andere werkende werkwijzen die momenteel worden gehanteerd door anderen ten behoeve van de doelgroep? Vragen zoals dezen stelde Team Zwerfjongeren aan zichzelf. Zo kwam later dit onderzoek tot stand (M. Hoijtink-Haarman, persoonlijke communicatie, 7 maart 2018).

Meldingen

Om een goed beeld te kunnen vormen van het aantal meldingen dat bij Team Zwerfjongeren worden gedaan, zullen de meldingen van de afgelopen vijf jaar worden nagegaan.

In onderstaand figuur is weergegeven hoeveel meldingen zijn gedaan van jongeren afkomstig uit gemeente Zwolle en regio IJsselland. De cijfers laten vanaf 2015 weer een stijgende lijn zien in het aantal gemelde jongeren.

Figuur 1.2, Aantal meldingen jongeren regio IJsselland en Zwolle. (n = aantal gemelde jongeren)

In 2013 zijn er 83 meldingen gedaan in regio IJsselland, waarvan 54 meldingen in gemeente Zwolle (GGD IJsselland, 2014). In 2014 zijn er 93 meldingen gedaan in regio IJsselland, waarvan 65 meldingen in gemeente Zwolle (GGD IJsselland, 2015). In 2015 zijn er 65 meldingen bij Team

Zwerfjongeren gedaan in regio IJsselland, waarvan 36 meldingen in gemeente Zwolle (GGD IJsselland, 2016). In 2016 zijn er verder 93 meldingen gedaan in regio IJsselland, waarvan 44 in gemeente Zwolle (GGD IJsselland, 2017). De eindstand van het aantal jongeren dat bij het Team Zwerfjongeren in 2017 is aangemeld is 99 (Cuijpers, 2018).

Ook de gemeente Zwolle (z.d.) laat in haar rapport Jaarstukken 2016 een stijging van het aantal meldingen zien:

Streefdoel/indicator		
In 2016 is het aantal dakloze jongeren in de regio Zwolle met 50% gedaald ten opzichte van het jaar 2008.		
Nulsituatie	Norm van 2016	Wat is in 2016 gerealiseerd
In 2012 is het aantal dakloze jongeren in Zwolle 92. In 2013 was het aantal dakloze jongeren 83.	In 2016 is het aantal dakloze jongeren in de regio Zwolle met 50% gedaald ten opzichte van het jaar 2012.	In 2016 hebben we, na een daling in 2015, een stijging van het aantal zwerfjongeren geconstateerd. Het aantal zit met 93 jongeren weer op het niveau van 2014 toen dat aantal ook 93 was.

Figuur 1.3, Streefdoel gemeente Zwolle aantal dakloze jongeren. Overgenomen uit Jaarstukken 2016 (p. 114) door gemeente Zwolle.

Aangezien een stijging van het aantal zwerfjongeren lastig te controleren en te onderbouwen is, kan er hoogstens een stijging in het aantal meldingen van zwerfjongeren in 2016 geconstateerd worden.

De meldingen, zoals eerder beschreven, zijn geen van allen binnengekomen via Go On, maar zijn telefonisch of per mail gedaan. Het team vraagt zich af wat de reden is waarom er geen meldingen door middel van de risicotaxatie binnen komen. Team Zwerfjongeren vindt het belangrijk dat het opgezette onderdeel Go On, weer de functie krijgt waarvoor het ontwikkeld is. Team Zwerfjongeren wil erachter komen op welke andere manieren de betrokken gemeenten eventueel al met de zwerfjongerenproblematiek omgaan.

1.1.3 Geschiedenis van Go On

Er gaat een hele geschiedenis vooraf aan het ontstaan van Go On.

Het aantal zwerfjongeren in Nederland is naar de meest recente schatting van het CBS (2016): 12.400. De gemeente Zwolle heeft onderzoek laten doen naar zwerfjongeren in haar gemeente en constateert dat 50% van de zwerfjongeren uit de jeugdzorg komt. Met het risicotaxatie-instrument wordt er geprobeerd die 50% te verkleinen door jongeren een contactpersoon binnen het gemeentelijk netwerk aan te bieden die hen, na afsluiting van de jeugdzorg, kan helpen in de maatschappij (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011).

De aansluiting met de jeugdzorg staat dus centraal. Gemeente Zwolle (2014) maakte in 2010 plannen in haar gemeente om de problematiek van dakloze jongeren integraal aan te pakken. Hiermee wordt een manier van werken bedoeld waarbij professionals uit verschillende sectoren of organisaties hun activiteiten zo veel mogelijk op elkaar afstemmen zodat er een samenhangend aanbod rond de cliënt wordt gecreëerd (Kooten & Uiterwijk Winkel, 2013). Deze integrale aanpak is gebaseerd op twee pijlers:

- vroegtijdig herkennen van signalen die duiden op mogelijk zwerfgedrag en hierop ingrijpen (preventie) en betere aansluiting van jeugdzorg op reguliere zorg;
- het bieden van adequate opvang en dagbesteding voor dakloze jongeren, inclusief begeleiding (Gemeente Zwolle, 2014).

In 2010 en 2011 is vooral gewerkt aan de tweede pijler. Dit is concreet tot stand gekomen door het regelen van dagopvang (bij BYou) en door het realiseren van woonplekken voor dakloze jongeren (bij Fast Forward). De eerste pijler heeft concreet vorm gekregen in Go On, dat tot doel heeft de aansluiting met jeugdzorg te organiseren. Jongeren met een verleden in de geïndiceerde jeugdzorg, die 18 jaar worden en van wie het vermoeden bestaat dat zij op hun 18 jaar geen vrijwillige hulpverlening accepteren en het zelfstandig niet zullen redden, worden dan door middel van Go On

preventief gemeld bij Team Zwerfjongeren en daarmee opgenomen in de registratie (Gemeente Zwolle, 2014).

Volgens gemeente Zwolle (2014) zijn er overleggen geweest binnen eerdergenoemde samenwerking tussen GGD IJsselland, BJzO en Trias, en zijn er afspraken gemaakt over: tijdige inschatting van het risico op uitval bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar; mogelijkheden om hulp voort te zetten en over te dragen naar het Team Zwerfjongeren van de GGD IJsselland (Gemeente Zwolle, 2014). Go On richt zich overigens op meerdere redenen van uitstromen van jeugdzorgcliënten dan alleen de 18-/18+ overgang (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011). In de samenwerking zijn de verschillende partijen meerdere keren bijeengekomen betreft de werkwijze Go On, voordat de werkwijze stagneerde.

Maatschappelijke ontwikkelingen

Maatschappelijke ontwikkelingen hebben ook invloed gehad op de (samenwerking rondom de) werkwijze Go On, dit veranderde veel in de regio IJsselland. Tot 2015 was Bureau Jeugdzorg de toegangspoort voor de gehele jeugdzorg. De medewerkers van Bureau Jeugdzorg beoordeelden elk verzoek om hulp. Ze stelden vast welke zorg nodig was. Ze begeleidten kinderen, jongeren en ouders of verwezen hen door naar andere hulpverleners. Elke provincie (en sommige regio's) hadden een Bureau Jeugdzorg. Bureau Jeugdzorg Overijssel was dus de toegangspoort tot de jeugdzorg in Overijssel. De Wet op de Jeugdzorg is op 1 januari 2005 in werking getreden en was van kracht tot de Jeugdwet ervoor in de plaats kwam (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2017).

Door de transitie in de jeugdzorg is er een einde gekomen aan Bureau Jeugdzorg en zijn er wijkteams in het leven geroepen. De Jeugdbescherming Overijssel en de Raad voor de Kinderbescherming ondersteunen deze wijkteams als de veiligheid van een jeugdige in gevaar lijkt te komen (Sociaal Wijkteam Zwolle, 2016). In eerste instantie was het de bedoeling dat de taken van Team Zwerfjongeren overgenomen zouden worden door de sociale wijkteams.

Verder

Later bleek toch dat deze taak, risicojongeren op tijd in beeld brengen, beter bij Team Zwerfjongeren past. Team Zwerfjongeren is namelijk gespecialiseerd in het werken met deze doelgroep. GGD IJsselland zoekt wel de verbinding met sociale wijkteams om het gespecialiseerde werk nog beter te laten verlopen (GGD IJsselland, z.d.). GGD IJsselland schrijft dat hun medewerkers specialisten zijn op het gebied van publieke gezondheid. Op basis daarvan is afgesproken dat de sociale wijkteams de GGD erbij haalt voor ondersteuning en advies wanneer dit nodig is. De werkwijze Go On veranderde inhoudelijk echter niet.

Tegenwoordig krijgt Team Zwerfjongeren nog geen meldingen binnen via Go On. Tegen dit knelpunt loopt het team al langer aan. Samenwerkingen zijn wel veranderd, wat mede te maken heeft met de landelijke ontwikkelingen. Zo bestaat de voormalige aanjager van Go On, BJzO, niet meer. Voor zover bekend is hebben er geen recente bijeenkomsten plaatsgevonden in de samenwerking rondom Go On. Met behulp van dit onderzoek hoopt Team Zwerfjongeren duidelijk te krijgen wat ze kunnen doen.

1.2 Theoretische inleiding

In deze paragraaf wordt aangegeven wat voor knelpunten er op de verschillende niveaus zichtbaar zijn. Zo wordt inzicht gegeven welke verschillende factoren het knelpunt veroorzaken, beïnvloeden of in stand houden. Deze factoren worden vanuit de literatuur benaderd. Ook zullen cijfers en definities behandeld worden.

1.2.1 Cijfers en definities

Wanneer jongeren of ouders tegen problemen aanlopen kunnen ze hulp inschakelen. Deze hulp wordt geboden via de gemeente. De Jeugdwet bepaalt dat de gemeente hulp moet bieden aan iedereen die jonger is dan 18 jaar (Nederlands jeugdinstituut, z.d.). Deze hulp kan uit allerlei verschillende onderdelen bestaan. Zo is er ambulante jeugdhulp, pleegzorg, jeugdzorgplus, jeugdzorginstellingen, jeugd-GGD, jeugdzorg voor jongeren met een beperking en jeugdreclassering (Rijksoverheid, z.d.). De meeste cliënten zijn tevreden over de geboden hulp (Nederlands Jeugdinstituut, 2016).

Dit onderzoek richt zich specifiek op jongeren die om verschillende redenen de jeugdzorg gaan verlaten waarbij risico's op zwerfgedrag aanwezig zijn. Als ze om een reden voor hun 18^e levensjaar de jeugdzorg verlaten, dan kan het bijvoorbeeld zijn dat ze over worden gedragen naar een andere organisatie die niet onder jeugdzorg valt of de jongere gaat weer thuis wonen na hulp van de jeugdzorg. Toch is het bereiken van het 18^e levensjaar de grootste reden dat de jongeren uit de jeugdzorg stromen. Als de jongeren 18 jaar worden vallen ze niet langer onder de Jeugdwet. Organisaties stoppen op dat moment ook met het bieden van de jeugdzorg, omdat de geldstroom stopt als een jongere 18 jaar wordt en het verplichte kader wegvalt (Verwey-jonker Instituut, 2009). Als er een vermoeden is dat de jongere op zijn 18^e niet de vrijwillige reguliere hulpverlening accepteert en het zelfstandig niet zal gaan redden, kunnen deze jongeren in Zwolle worden aangemeld bij Team Zwerfjongeren (Gemeente Zwolle, 2014). Ook jongeren die (nog) geen 18 jaar zijn kunnen bij Team Zwerfjongeren worden aangemeld en zij zullen indien mogelijk deze jongeren weer naar de reguliere hulpverlening leiden.

De reden dat jongeren de jeugdzorg verlaten, ondanks de vermoedens dat ze het zelfstandig niet zullen redden, kan ook anders zijn dan het bereiken van de leeftijdsgrens van 18 jaar. Zo kan het bijvoorbeeld ook een reden zijn om de jeugdzorg te verlaten doordat een ondertoezichtstelling eindigt. Deze kan weer op verschillende manieren eindigen, zoals dat de rechter op verzoek de ondertoezichtstelling beëindigt als hij vindt dat de problemen voldoende zijn opgelost (Rietberg advocaten, 2018).

Jeugdzorg

Om te beginnen kwamen bijna 392 duizend jongeren in 2016 met een vorm van jeugdzorg in aanraking, schrijft het Centraal Bureau voor de Statistiek (2017) in haar jaarrapport 2017 Landelijke Jeugdmonitor. Belangrijk is dat jeugdzorg in deze bron staat voor zowel het gebruik van jeugdhulp als de inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering. In een jaar kan een jongere één of meer vormen van jeugdzorg ontvangen. Meer dan 377 duizend jongeren (0 tot 23 jaar) maakten gebruik van jeugdhulp. De meesten daarvan, 357 duizend jongeren, kregen jeugdhulp zonder verblijf. Daarnaast hadden meer dan 43 duizend jongeren jeugdhulp met verblijf. Bijna 40 duizend jongeren (0 tot 18 jaar) ontvingen een jeugdbeschermingsmaatregel, waarvan bijna 30 duizend jongeren een ondertoezichtstelling en meer dan 11 duizend jongeren een voogdijmaatregel. Bijna 11 duizend jongeren (12 tot 23 jaar) ontvingen een jeugdreclasseringsmaatregel (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2017).

In het rapport Jeugdhulp 2016 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (2017) wordt duidelijk dat in 2016 de uitstroom van cliënten uit de jeugdhulp op een totaal van meer dan 195 duizend jongeren

komt. Van dit totaal zijn ruim 177 duizend cliënten zonder verblijf in de jeugdhulp uitgestroomd en ruim 18 duizend met verblijf in de jeugdhulp (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2017).

Jeugdzorg en zwerfgedrag

In meerdere onderzoeken is een verband te zien tussen ervaring met jeugdhulp en zwerfgedrag. Zo hebben het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het Ministerie voor Jeugd en Gezin, DSP-groep opdracht gegeven op casusniveau onderzoek te doen naar de knelpunten bij de overdracht van zwerfjongeren van jeugdzorg naar maatschappelijke opvang. Uit de totaaloverzichten van de zwerfjongeren die in Haarlem en Amsterdam in de maatschappelijke opvang verblijven zijn door middel van het trekken van aselechte steekproeven vijftig jongeren geselecteerd. Hieruit blijkt dat twee derde van de onderzochte jongeren een achtergrond heeft in de jeugdzorg (Fransen, Handel, & Wolswinkel, 2009).

Daarnaast heeft bureau HHM (2011) in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van november 2010 tot half februari 2011 een telonderzoek uitgevoerd naar het aantal zwerfjongeren. In totaal leverden 41 centrumgemeenten gegevens aan over het aantal feitelijk en residentiële dakloze jongeren in hun regio (Bureau HHM, 2011). Het bureau merkt op dat de instellingen aangeven dat relatief veel jongeren ouder dan 17 jaar in de residentiële opvang afkomstig zijn uit de jeugdzorg (percentages van 80% worden genoemd). Ook enkele jeugdzorginstellingen bevestigen het beeld dat een aanzienlijk deel van de op 18-jarige leeftijd uitstromende jongeren er niet in slaagt om zelfstandig te wonen en in de opvang belandt (Bureau HHM, 2011).

Ook schrijft het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2011) zelf dat veel jongeren een verleden in de jeugdzorg hebben. Het zou gaan om ongeveer 75-80% (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011).

Verder stelt Movisie in Factsheet Zwerfjongeren (2017) dat veel jongeren (60%) die zwerven een verleden hebben in de jeugdzorg.

Vaak weten jongeren na hun 18^e, als jeugdzorg stopt, de weg naar de juiste hulp niet goed te vinden. Of sluit die hulp niet goed aan bij hun behoefte. Vaak hebben jongeren al een lange weg in de hulpverlening afgelegd. En als die op hun 18^e stopt, dan besluiten zij dat ze het verder zelf uit willen zoeken. Ze zijn de bemoeienis moe. Of ze verlangen naar een eigen plek (Movisie, 2017, p. 1).

Ten slotte heeft de gemeente Zwolle onderzoek laten doen naar zwerfjongeren in hun eigen gemeente en constateert dat 50% van de zwerfjongeren een verleden in de jeugdzorg heeft (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011). Dit is een belangrijke factor geweest voor de ontwikkeling van Go On.

Zwerfjongeren

Voordat er cijfers over zwerfjongeren in dit onderzoek worden weergegeven, wordt er stilgestaan bij de definitie van het begrip 'zwerfjongeren'. Er zijn verschillende definities van het begrip 'zwerfjongeren'. De volgende definitie is in 2010 vastgesteld door de toenmalige minister van Jeugd en Gezin en luidt als volgt: *'Feitelijke of residentieel daklozen onder de 23 jaar met meervoudige problemen'*. Deze definitie is in 2017 door Movisie in de factsheet zwerfjongeren (2017) gebruikt. De bovengrens van 23 jaar wijkt echter af van de 25-jarige bovengrens waar Team Zwerfjongeren mee werkt. De jongeren die onder de definitie van Movisie vallen, zijn:

- Feitelijke dakloze jongeren
- Residentieel dakloze jongeren in specifieke voorzieningen voor zwerfjongeren

- Residentieel dakloze jongeren in volwassenen voorzieningen (Movisie, 2017).

Gedefinieerd vanuit Dakloos in Nederland (2010) spreken we over feitelijk dakloos wanneer het gaat om onderstaande omstandigheden:

- Personen die leven op straat of andere openbare ruimte, zonder vaste verblijfplaats;
- Personen die kortdurend gebruik maken van de nachtopvang of laagdrempelige opvang; en
- Personen die op niet-structurele basis bij familie of vrienden slapen, zonder vaste verblijfplaats (Coumans, Cruyff, Van der Heijden, Schmeets, & Wolf, 2010).

Volgens Hendriks (2017) is een residentieel dakloze degene die in een officiële opvang zit waar mensen en gezinnen 24 uur per dag kunnen blijven in afwachting van een woning.

Het aantal zwerfjongeren in Nederland is naar de meest recente schatting van het CBS (2016): 12.400. Jongeren van 18-30 jaar vormen 41% van het totale aantal daklozen in Nederland. De meeste zwerfjongeren, zo'n 70%, zijn tussen de 18 en 23 jaar oud. Het aantal (gemelde) zwerfjongeren in Zwolle en regio IJsselland is terug te zien in paragraaf 1.1.2.

1.2.2 Cliëntfactoren

Hier worden de effecten van zwerfgedrag kort aangekaart. Daarna worden op twee manieren risicofactoren voor zwerfgedrag behandeld. Bij risicofactoren voor zwerfgedrag A wordt er naar factoren op micro-, meso- en macro-niveau gekeken en bij risicofactoren voor zwerfgedrag B wordt er meer geschreven naar een bepaald thema. Beide manieren geven een uitgebreid overzicht van risicofactoren voor zwerfgedrag. Verder zal deze paragraaf een aantal beschermende factoren bevatten.

Effecten zwerfgedrag

Zwerfgedrag is niet bevorderend voor jongeren op gebieden als ontwikkeling, welzijn en gezondheid. Zwerfgedrag gaat vrijwel altijd gepaard met complexe, meervoudige problematiek. Zo brengt het bankhopen (eerst hier en dan weer daar slapen) risico's met zich mee. Zwerfjongeren zijn niet zeker van een eigen veilige plek waar er altijd iemand beschikbaar is en dat leidt tot allerlei problemen. Zeker op een leeftijd als jongeren zich nog volop ontwikkelen. Het is moeilijk voor deze jongeren om een opleiding af te maken, of werk te vinden, keuzes te maken die voor je toekomst belangrijk zijn (Movisie, 2017). Ook zijn jongeren die te maken hebben met zwerfgedrag lichamelijk en geestelijk ongezonder dan leeftijdsgenoten. Ze gebruiken bijvoorbeeld vaker (soft)drugs en hebben vaker een instabiele thuissituatie meegemaakt (Movisie, 2017).

Risicofactoren voor zwerfgedrag A

Factoren die leiden tot (een risico op) zwerfgedrag zijn door de complexe problematiek waar zwerfjongeren mee te maken hebben niet eenvoudig te duiden of te vangen in eenvoudige oorzaak-gevolg redeneringen. Een samenhang van meerdere aan elkaar gerelateerde risicofactoren kan tot zwerfgedrag leiden (Westbroek, 2017). De onderstaande risicofactoren zijn via een uitgebreide literatuurstudie onderzocht door Jonker (2012). Dit zijn risicofactoren voor jongeren in het algemeen, maar ook voor uitstromende jeugdzorgcliënten doordat bijvoorbeeld hulpverleningsaspecten worden genoemd.

Micro-risicofactoren

De volgende gedragsproblemen kunnen factoren zijn die jongeren kunnen leiden tot zwerfgedrag:

- Impulsiviteit, delinquentie, agressie en regel overtredend gedrag.
- Eerder weggelopen in het verleden.
- Alcohol- en drugsgebruik (Jonker, 2012, p. 20).

De volgende biologische kenmerken kunnen factoren zijn die jongeren kunnen leiden tot zwerfgedrag:

- Geslacht: jongens (vaker zwerfjongeren dan meisjes).
- Leeftijd: +/- 15 – 22 jaar.
- Etniciteit: er zijn meer autochtone zwerfjongeren in Nederland dan allochtone zwerfjongeren. Echter zijn de zwerfjongeren in grote en middelgrote steden vaker allochtoon (Jonker, 2012, p. 20).

De volgende emotionele problemen kunnen factoren zijn die jongeren leiden tot zwerfgedrag:

- Laag zelfbeeld.
- Psychische problemen, zoals depressiviteit en angstigheid.
- Weinig zelfinzicht.
- Aangeleerde hulpeloosheid/verlies van controle.
- Slecht handelingsvermogen/ slechte zelfredzaamheid.

De zelfredzaamheid en het handelingsvermogen van zwerfjongeren is negatief beïnvloed door de herhaaldelijke ervaring van controleverlies van situaties, psychische en verslavingsproblematiek en weglopen uit moeilijke situaties (Jonker, 2012, pp. 17-20).

Meso-factoren

De volgende gezinssituaties kunnen factoren zijn die jongeren kunnen leiden tot zwerfgedrag:

- Leefsituatie: o.a. eenoudergezinnen.
- Daarbij hebben zwerfjongeren doorgaans meer opvoedsituaties gehad dan niet zwerfende jongeren.
- Laag inkomen, sociaaleconomische status
- Conflicten in het gezin
- Hechtingsproblematiek
- Zware discipline door ouders opgelegd
- Mishandeling/misbruik (Jonker, 2012, p. 20)

De volgende situaties van dagbesteding kunnen factoren zijn die jongeren kunnen leiden tot zwerfgedrag:

School

- Lage cijfers en motivatie
- Spijbelen, niet meer naar school gaan
- Problemen met docenten
- (Vaak) blijven zitten
- Wisselen van scholen
- Laag opleidingsniveau (Jonker, 2012, p. 20)

Werk

- Werkloos
- Weinig ambitie om te werken en werk te behouden
- Door eigen gedrag ontslagen (Jonker, 2012, p. 20)

De volgende situaties betreft vrienden kunnen factoren zijn die jongeren kunnen leiden tot zwerfgedrag:

- Vrienden die ook weglopen
- Vrienden met problematisch gedrag
- Weinig vrienden (Jonker, 2012, p. 20)

De volgende hulpverleningsaspecten kunnen factoren zijn die jongeren kunnen leiden tot zwerfgedrag:

- Jongeren komen te laat in de hulpverlening
- Eerder gebruik gemaakt van zorg
- Onsuccesvolle doorverwijzing door hulpverlening
- Negatieve ervaring met hulpverleners (Jonker, 2012, p. 20)

Hierbij een toelichting op de hulpverleningsaspecten. Er zijn verschillende risicofactoren op het gebied van de hulpverlening. Jongeren kunnen ten eerste te laat in de hulpverlening terecht komen, terwijl ze al jaren problemen op verschillende gebieden ervaren (Jonker, 2012). Daarbij hebben de meeste zwerfjongeren al eerder gebruik gemaakt van de hulpverlening voordat zij daadwerkelijk zijn gaan zwerven. Ten tweede kunnen jongeren onsuccesvol zijn doorverwezen door de hulpverlening of ten derde een negatieve ervaring hebben gehad met de hulpverlening, zoals onverschilligheid door hulpverleners (Jonker, 2012).

Macro-factoren

- Armoede
- Te weinig sociale huurwoningen
- Werkloosheid (Jonker, 2012, p. 20)

Risicofactoren voor zwerfgedrag B

Movisie (2017) schrijft ook over diverse factoren die een rol lijken te spelen bij problemen die te maken hebben met zwerfgedrag. In haar Factsheet Zwerfjongeren (2017) worden de belangrijkste feiten betreffende zwerfjongeren in Nederland op een rij gezet. De factoren zijn aangevuld met ondersteunde en aanvullende informatie.

Factor 1: Problemen rondom inkomen

Bij zwerfjongeren is veelal sprake van schulden en een onverantwoord uitgavenpatroon (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011). Ruim de helft tot driekwart van de zwerfjongeren heeft schulden. Die schulden variëren van 40 euro tot 70.000 euro (Movisie, 2017). Jongeren bouwen veelal schulden op in de leeftijd van 18 tot 21 jaar (Calis, 2016). In een onderzoek naar daklozen in vier grote steden van Nederland worden door de zwerfjongeren (18-23 jaar) financiële problemen in 27,2% genoemd als reden voor het dakloos zijn (CODA 4, 2012).

De vaardigheden in het omgaan met geld kunnen een probleem zijn bij zwerfjongeren (Movisie, 2007). Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2011) stelt dat jongeren in de jeugdzorg, met name in residentiële voorzieningen, een betere/vroegere voorbereiding nodig hebben op weg naar meer zelfstandigheid. Bijvoorbeeld in het omgaan met geld. Door onder andere op die manier beter aan te sluiten op het jeugdzorgaanbod wordt er verwacht dat de instroom van zwerfjongeren zal verminderen (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011).

Factor 2: Problemen met school/werk.

Jongeren in de jeugdzorg volgen over het algemeen vaker een lager schoolniveau dan jongeren die niet uit de jeugdzorg komen. Leerlingen in het 'voortgezet speciaal onderwijs' bijvoorbeeld, ontvangen relatief vaak jeugdhulp: 60 procent van de 15-jarigen die in 2016/'17 dit type onderwijs volgden, kreeg in 2016 jeugdhulp. Ook in het praktijkonderwijs was dat aandeel met 27 procent relatief groot. In het vwo is het aandeel het laagst. Daar ontving slechts 6 procent van de 15-jarigen jeugdhulp (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2017).

Ook zwerfjongeren hebben een lager opleidingsniveau dan jongeren in het algemeen. Vaak zijn zwerfjongeren uitgevallen op school en vinden ze terugkeren lastig (Calis, 2016). Van de zwerfjongeren heeft tussen 35% en 65% niet meer dan basisonderwijs gevolgd (Stichting

Zwerfjongeren Nederland, 2012). Financiële zorgen rondom schulden en te weinig inkomen staat deelname aan onderwijs voor zwerfjongeren in de weg (Stichting Zwerfjongeren Nederland, z.d.). Movisie (2017) schrijft het volgende over problemen rondom werk:

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat maximaal één op de vijf zwerfjongeren inkomsten uit werk heeft. Tussen de 13% tot 34% heeft een uitkering. Van de zwerfjongeren heeft 14-26% een inkomen uit illegale activiteiten. Ongeveer de helft heeft geen enkel inkomen (Movisie, 2017, p. 3).

Een gebrek aan een (zinvolle) dagbesteding ligt op de loer (Movisie, 2007). Om een uitkering aan te vragen is er een postadres nodig, zwerfjongeren hebben dit vaak niet. Dit maakt het daarom ook lastig om een uitkering aan te vragen (Stichting Zwerfjongeren Nederland, 2012).

Factor 3: Zorggebruik

Zo'n 50% tot 60% van de zwerfjongeren heeft voorheen hulp gekregen van jeugdzorgaanbieders of de Kinderbescherming (Openbare Geestelijke GezondheidsZorg, 2011). Daarnaast is bij een kwart tot een derde van de zwerfjongeren in het verleden een Ondertoezichtstelling uitgesproken (Jeeninga, 2010). Ook schrijft Bureau HHM in haar rapport 'Telling zwerfjongeren' (2011) dat percentages van 80% genoemd worden van jongeren ouder dan 17 jaar in de residentiële opvang die afkomstig zijn uit de jeugdzorg. Verder schrijft Movisie in Factsheet Zwerfjongeren (2017) dat veel jongeren (60%) die zwerven een verleden hebben in de jeugdzorg. Verdere uitwerkingen van deze onderbouwingen staan in paragraaf 1.2.1. uitgewerkt.

Factor 4: Problemen omtrent gezondheid

In een onderzoek voor Zwerfjongeren in de gemeente Tilburg wordt het volgende geschreven over gezondheid bij Zwerfjongeren:

Over de lichamelijke gezondheid van zwerfjongeren is relatief weinig bekend. Uit de summiere gegevens, gebaseerd op zelfrapportage, blijkt dat de meeste jongeren hun lichamelijke gezondheid als redelijk tot goed beoordelen. Aanwezige lichamelijke klachten lijken samen te hangen met het alcohol- en drugsgebruik. Ruim 40% heeft recent problemen gehad met het gebit. De groep die niet verzekerd is tegen ziektekosten, varieert van 12 tot 33% (GGD Brabant, 2010).

Bij de zwerfjongeren heeft 35% tot 60% last van drugsmisbruik en/of een drugverslaving. Als er gekeken wordt naar de ernstige of langdurige psychische problemen wordt er gezien dat uit onderzoek naar voren is gekomen dat ruim 40% hier last van heeft. 'De meest voorkomende psychische problemen zijn ADHD, manisch depressiviteit, borderline en schizofrenie. Daarnaast hebben zij ook klachten van depressieve aard en agressieproblemen' (Movisie, 2017, p. 2). Verder is naar voren gekomen dat ongeveer een kwart van de zwerfjongeren zwakbegaafd is of een verstandelijke beperking heeft (Movisie, 2017). Verder heeft één op de vier zwerfjongeren ooit een suïcidepoging gedaan (GGD Brabant, 2010).

Factor 5: Problemen in het sociaal netwerk

Jongeren die te maken hebben met jeugdhulp hebben dat niet voor niets. Het komt regelmatig voor in de jeugdzorg dat een jongere een klein sociaal netwerk heeft en ze worden geconfronteerd met problematische relaties. Ook een groot deel van de zwerfjongeren komt uit een problematisch gezin en is op jonge leeftijd geconfronteerd met ingrijpende, traumatische gebeurtenissen. Daarbij zijn van ongeveer 60% van de zwerfjongeren de ouders gescheiden en is 40% tot 50% van de jongeren zelf van huis weggelopen (Jeeninga, 2010). Uit onderzoek blijkt dat jongeren met een groot sociaal netwerk minder kans hebben op zwerfgedrag. Het ontbreken van een goede relatie met ouders of (vaste) opvoeders geeft ook een verhoogd risico op zwerfgedrag (Thomeer-Bouwens, 1996). In een

onderzoek naar daklozen in vier grote steden van Nederland worden door de zwerfjongeren (18-23 jaar) conflicten of breuken in de persoonlijke situatie in 57,3% genoemd als reden voor het dakloos zijn. Een sociaal isolement wordt bij 9,7% ondervraagden genoemd (CODA 4, 2012).

Factor 6: Aanraking met justitie

Van de groep zwerfjongeren is 47% tot 84% weleens gearresteerd of in aanraking geweest met politie of justitie. Voor een deel hiervan, namelijk 35% tot 40%, volgde detentie (Movisie, 2017). In een onderzoek naar daklozen in de vier grote steden in Nederland worden door de zwerfjongeren (18-23 jaar) contacten met politie/justitie in 12,6% genoemd als reden voor het dakloos zijn. Ontslag uit detentie wordt bij 9,7% van de ondervraagden genoemd (CODA 4, 2012).

Al met al zijn risicofactoren die leiden tot (een risico op) zwerfgedrag niet eenvoudig te duiden, omdat het vaak samenhangende factoren betreft die gerelateerd zijn aan het probleem zwerfgedrag.

Beschermende factoren

Naast risicofactoren zijn er ook beschermende factoren die kans op zwerfgedrag verkleinen. Een belangrijke beschermende factor is de aanwezigheid van een steunend netwerk (Westbroek, 2017). Het opbouwen van positieve sociale contacten is zeer belangrijk in het voorkomen van zwerfproblematiek. Juist bij kwetsbare jeugdzorgjongeren, waarbij bijvoorbeeld de relatie met de ouders vaak een lastig punt is (Willems, Vlaardingerbroek, & Berkel, 2014). Contacten met familieleden, kennissen en hulpverleners kunnen negatieve invloeden uit het gezin juist compenseren. Wat bovendien als beschermende factor beschouwd kan worden is een stabiele dagbesteding en mogelijk daarmee een vast inkomen (Westbroek, 2017).

1.2.3 Organisatie

Samenwerken binnen de organisatie

Binnen de GGD IJsselland wordt samengewerkt met verschillende afdelingen en professionals. In paragraaf 1.1.1. staan verschillende afdelingen en teams beschreven. Team VIA en Team Zwerfjongeren zijn gehuisvest binnen de locatie van GGD IJsselland in Zwolle. Dat de teams de mogelijkheid hebben om elkaar makkelijk en vaak aan te spreken, ook buiten formele bijeenkomsten om, geeft steun en levert een belangrijke bijdrage aan de samenwerking (GGD IJsselland, 2013). Een keerzijde van deze heldere mondelinge communicatie kan zijn dat er te weinig op papier wordt vastgelegd, waardoor er weinig formele ondersteuning is van de samenwerking.

De concrete samenwerking rondom Go On lijkt niet altijd duidelijk. Zo schrijft Jeugdbescherming Overijssel (2017) op haar site dat zij het doel voor dak- en thuisloze jongeren heeft om toekomstperspectief te creëren. Het doel behalen gaat in samenwerking met het project "Zwerfjongeren" waarin Jeugdbescherming Overijssel samenwerkt met GGD, gemeenten en de provincie Overijssel. Gemeente Zwolle (2014) schrijft in tegenstelling tot Jeugdbescherming Overijssel dat Go On een samenwerkingsproject is van Bureau Jeugdzorg Overijssel, Trias en GGD IJsselland.

Financiën

Voor het werk wat Team Zwerfjongeren doet (met Go On) zijn financiën en investeringen van belang. Maatschappelijke opvang, in de gemeenten die genoemd worden in paragraaf 1.1.1., wordt gefinancierd door de Rijksoverheid. De Rijksoverheid geeft de opdracht voor maatschappelijke opvang aan centrumgemeenten (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2017). Gemeente Zwolle is als centrumgemeente verantwoordelijk voor de maatschappelijke opvang in alle genoemde gemeenten. Gemeente Zwolle ontvangt hiervoor financiën betaald uit de Wet maatschappelijke ondersteuning en door specifieke uitkeringen door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Movisie, 2017). Gemeente Zwolle besteedt maatschappelijke

opvang uit aan GGD IJsselland. De gemeente betaalt GGD IJsselland hiervoor op basis van een dienstverleningsovereenkomst (GGD IJsselland, 2016). Binnen de dienstverleningsovereenkomst zit ook de zorg voor zwerfjongeren.

1.2.4 Samenwerken met anderen

Team Zwerfjongeren

Team Zwerfjongeren werkt samen met partijen buiten de GGD, buiten de werkwijze Go On om. Andere partijen en instelling zijn bijvoorbeeld belangrijk in het melden van jongeren. De belangrijkste aanmelders voor Team Zwerfjongeren zijn eerdergenoemd in paragraaf 1.1.1. Daarnaast zijn er nog andere instellingen of partijen waar meer of minder wordt samengewerkt door Team Zwerfjongeren, zoals Dimence, Creating Balance, Homerun, veiligheidshuis, gemeenten, Humanitas en jongerenwerk. Ook komt het team regelmatig in contact met andere partners in het veld vanuit persoonsgebonden budgetfinanciering (GGD IJsselland, 2013). Een medewerker van Team Zwerfjongeren (R. Ottens, persoonlijke communicatie, 7 december 2017) noemt dat bij trajectbegeleiding van zwerfjongeren het belangrijk is dat er korte lijnen bestaan met hulpverleningsinstellingen.

Team Zwerfjongeren moet wel samenwerken met andere instellingen, want zelf beschikt het team niet over een compleet aanbod om jongeren de juiste hulpverlening te kunnen bieden. Zo zal voor psychiatrische problematiek en problematische schulden de expertise ingeschakeld moeten worden van andere instellingen, zoals de geestelijke gezondheidszorg of de schuldhulpverlening. Tijdens een traject van een jongere dienen in verschillende stadia de nodige instellingen betrokken te worden. De trajectbegeleiders dienen hun cliënten op de hoogte te brengen van de verschillende adressen of telefoonnummers waar zij in noodgevallen gebruik van kunnen maken (GGD IJsselland, 2013).

Het samenwerken is wel een vereiste, maar het samenwerken tussen verschillende afdelingen en instellingen blijkt een kunst op zich, aangezien iedereen bezig is met een herbezinning op hun eigen rol, taken en verantwoordelijkheden door de decentralisaties (Stichting Zwerfjongeren Nederland, z.d.).

Gemeenten

Gemeenten zijn verplicht om met elkaar samen te werken rondom zwerfjongeren. Meer over wetgeving over dit onderwerp komt in paragraaf 1.2.7. naar voren. Het oplossen van de zwerfjongerenproblematiek is complex. Dit komt omdat er naast gemeenten nog veel instanties bij betrokken zijn, met elk hun eigen verantwoordelijkheden. Stichting Zwerfjongeren Nederland (Stakeholders, z.d.) heeft een poging gedaan om alle organisaties rondom zwerfjongeren kort en bondig op te sommen:

Politiek	Zowel landelijke politieke partijen als lokale partijen zijn betrokken bij het zoeken naar oplossingen.
Opvang- en hulpverleningsinstellingen	Verschillende door het land die o.a. zwerfjongeren opvangen.
Federatie Opvang	Branchevereniging voor de maatschappelijk opvang in Nederland.
Jeugdzorg	Voor kinderen en jongeren tot 18 jaar.
IPO (Interprovinciaal Overleg)	Overlegorgaan van alle provincies in Nederland.
Gemeenten	Verantwoordelijk voor de maatschappelijk opvang na 18 jaar, maar ook de jeugdzorg.
VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten)	Overlegorgaan gemeenten in Nederland.

Woningcorporaties	Betrokken bij de huisvesting, kamertrainingen en tijdelijke woonruimte.
AEDES	Brancheorganisaties van woningcorporaties. Mede-ontwikkeld projecten voor zwerfjongeren zoals Take Off.

Figuur 1.4, Organisaties rondom zwerfjongeren (Stichting Zwerfjongeren Nederland, z.d.)

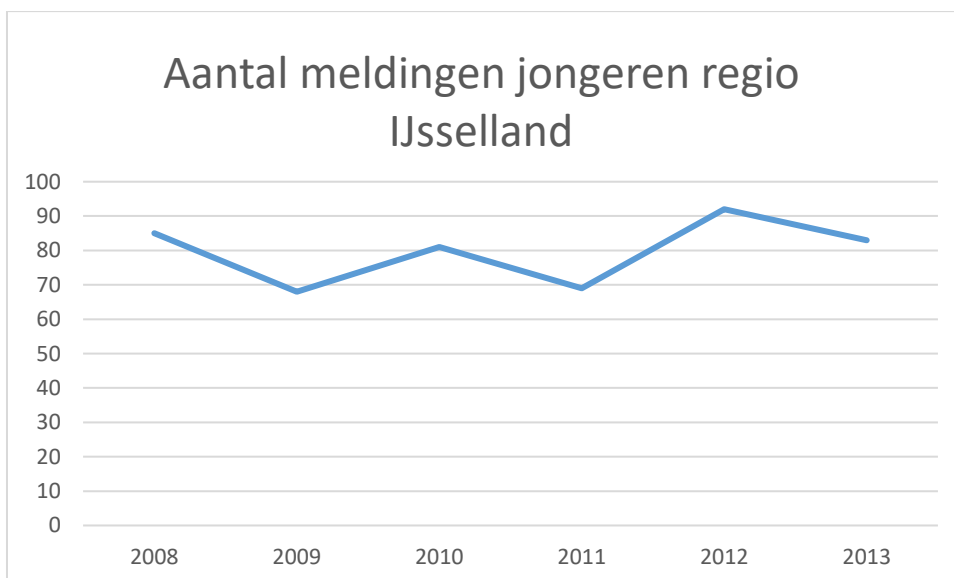
Al deze partijen hebben op de een of andere manier te maken met zwerfjongeren. Als het gaat om preventief werken, dan kunnen de politiek, jeugdzorg, Interprovinciaal Overleg, gemeenten en de Vereniging Nederlandse Gemeenten het beste ingeschakeld worden en verantwoordelijk worden gehouden. Team Zwerfjongeren werkt preventief samen met jeugdzorgorganisaties en gemeenten. Team Zwerfjongeren is niet alleen maar bezig met preventie, waardoor ook opvang- en hulpverleningsinstellingen, woningcorporaties en AEDES interessant (kunnen) zijn. Aan het begin van deze paragraaf werd duidelijk met welke andere instellingen het team samenwerkt.

Gemeente Zwolle

In 2010 is er een integrale aanpak voor dakloze jongeren in Zwolle uitgewerkt (Gemeente Zwolle, 2014). In september 2010 heeft de Gemeenteraad van Zwolle het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Zwolle een opdracht gegeven. Deze opdracht bestond uit aanvullende maatregelen nemen om de problematiek van dakloze jongeren aan te pakken.

Het volgende voorstel en doelstelling is toegevoegd aan het Stedelijk Kompas Zwolle:

'In 2014 is het aantal dakloze jongeren in de regio Zwolle teruggebracht met 50% ten opzichte van 2008' (Gemeente Zwolle, 2014, p. 3). Om deze doelstelling in perspectief te kunnen zien wordt er hieronder een overzicht gegeven van het aantal gemelde jongeren, tussen 15 tot 25 jaar, van 2008 tot en met 2013 bij GGD IJsselland.

Figuur 1.5, Aantal gemelde jongeren, tussen de 15 en 25 jaar, van 2008 tot en met 2013 bij GGD IJsselland. Gegevens uit Dakloze jongeren in de regio Zwolle door gemeente Zwolle (2014) (n = aantal gemelde jongeren).

De Gemeenteraad van Zwolle heeft in december 2010 ingestemd met het voorstel om de problematiek van dakloze jongeren integraal aan te pakken. Deze integrale aanpak bestaat uit twee pijlers, zoals beschreven in paragraaf 1.1.3.

In 2013 heeft Zwolle deelgenomen aan het ondersteuningsprogramma 'Zwerfjongeren één stap vooruit'. Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) ondersteunt hierbij de 43 centrumgemeenten voor maatschappelijke opvang in de aanpak om dakloze jongeren weer op weg te helpen en perspectief te bieden voor de toekomst. Tot eind 2013 is onder de naam 'één stap vooruit' een, hiervoor speciaal ontwikkeld, programma uitgevoerd. Hierdoor is volgens de gemeente Zwolle (2014) een stap gezet in de verbetering van de samenhang tussen de verschillende onderdelen van de ketenaanpak voor dakloze jongeren.

In juni 2013 vond er een evaluatie plaats van het Stedelijk Kompas. Tijdens deze evaluatie werd er door het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Zwolle aangegeven dat de doelstelling, voor het beperken van het aantal dakloze jongeren, niet realistisch lijkt te zijn. Door de ingezette aanpak komen er juist meer jongeren in beeld die in een traject bezig zijn hun leven weer op de rit te krijgen.

Dakloosheid van jongeren wordt veroorzaakt door een groot aantal factoren waarop de gemeente Zwolle (2014) geen of maar weinig directe invloed heeft. De factoren waar je hierbij aan kunt denken zijn hoge jeugdwerkloosheid, bezuinigingsmaatregelen op sociale voorzieningen en extramuralisering van de zorg. Ondanks de conclusie dat de doelstelling niet realistisch lijkt te zijn houdt de gemeente Zwolle zich hier toch aan vast. De gemeente vindt het belangrijk dat het aantal dakloze jongeren bijgehouden wordt (Gemeente Zwolle, 2014).

Sterker nog, in het Beleidsplan Jeugdhulp 2015 - 2016 van gemeente Zwolle (2014) staat dat het voorkomen van dakloosheid onder jongeren en jongvolwassenen topprioriteit is voor de gemeente. In een jarenlange periode na 2014 wil ze zich inzetten samen met woningbouwcorporaties, banken, verzekeraars en energiebedrijven om dakloosheid te voorkomen door vroegtijdig mensen terzijde te staan. De vraag die hierbij centraal staat is hoe de gemeente Zwolle op lokaal niveau met de samenwerkende organisaties op een effectieve wijze nazorg kan organiseren die gericht is op zelfstandigheid en zelfredzaamheid van jongeren uit de jeugdhulpverlening tussen de 17 en 23 jaar. De knelpunten in het organiseren van deze nazorg zijn onder andere de afwezigheid van zelfstandige woonruimte, de samenwerking met en overdracht vanuit de jeugdhulpaanbieders en de financiering van beschikbare trajecten of interventies (Gemeente Zwolle, 2014). Voor jongeren in de jeugdhulpverlening die de leeftijd van 18 jaar bereiken wordt een risicotaxatie gemaakt. Deze risicotaxatie geeft antwoord op de vraag of zij het na het bereiken van hun 18e jaar zelfstandig gaan redden of dat begeleiding op onderdelen nog nodig is (Gemeente Zwolle, 2014). Opvallend is dat de gemeente Zwolle zegt dat de risicotaxatie (nog) gemaakt gaat worden, terwijl de werkwijze Go On al meerdere jaren ontwikkeld is.

In de Perspectiefnota 2018-2021 van gemeente Zwolle (2018) wordt verder duidelijk dat preventie belangrijk is. Zo komt het thema 'preventief jeugdbeleid' voor in de nota. Ook zet de gemeente in op kwetsbare jongeren, wat een ander thema beslaat. Een stap op korte termijn die de gemeente Zwolle wil maken betreft laatstgenoemde thema is aanvullende inkomensvoorziening 18-21 jaar. De reguliere Participatiewetuitkering voor de leeftijdsgroep 18-21 jaar is niet toereikend om zelfstandig van te kunnen leven. Gemeenten hebben beleidsvrijheid om via bijzondere bijstand een aanvulling hierop te verstrekken. Voor kwetsbare jongeren, die vaak zonder steun van hun ouders een zelfstandig leven opbouwen, is de aanvulling die tegenwoordig wordt verstrekt te laag om basisuitgaven aan huur, voeding, kleding en zorgverzekering te kunnen betalen. Door de aanvulling te verhogen tot studentenniveau stelt de gemeente Zwolle deze jongeren in staat daadwerkelijk een zelfstandig leven op te bouwen en te voorkomen dat deze kwetsbare jongeren in een schuldensituatie terecht komen of zelfs gaan zwerven (Gemeente Zwolle, 2018).

1.2.5 Jeugdzorgaanbieders

Jeugdzorgaanbieders hebben een rol gekregen in dit onderzoek. Als er in dit onderzoek gesproken wordt over jeugdzorg gaat het over geïndiceerde hulp aan jeugd tot 18 jaar of hun ouders. Deze hulp wordt ingezet om doelen te behalen zodat jeugdigen zich goed kunnen ontwikkelen, volgens Coördinator Praktijkbureau Sociaal Wijkteam Zwolle (A. Alburg, persoonlijke communicatie, 5 maart 2018). Geïndiceerde zorg is zorg die aangeboden wordt nadat er overleg is geweest met de gemeente. Dit gaat meestal via het Sociaal Wijkteam, maar kan ook via een huisarts (SWT Zwolle, z.d.). Deze zorg is alleen toegankelijk met een verwijzing. Aangezien het onderzoek zich richt op uitstromende jeugdzorgcliënten, vind er een leeftijdsafbakening plaats op de leeftijd 15 t/m 18 jaar.

Jeugdzorgaanbieders die interessant zijn voor dit onderzoek zijn aanbieders die jeugdzorg als hun 'corebusiness' hebben, oftewel hun hoofdaanbod. Veel zorgaanbieders vallen dan af, waardoor er een kleinere selectie bestaat. In paragraaf 2.1.2. staat beschreven hoe de jeugdzorgaanbieders zijn afgebakend en onderverdeeld. Toch zijn er veel verschillende soorten en maten aanbieders met jeugdzorg als hun hoofdaanbod. Zo zijn er bijvoorbeeld verschillen in omvang, type problematiek, type ondersteuning en gemeenten waarin de aanbieders werkzaam zijn. Vitree is bijvoorbeeld een grote jeugdzorgaanbieder in Flevoland en west Overijssel die gespecialiseerd is in onder meer complexe gezinsproblematiek en het herkennen en behandelen van licht verstandelijke beperkte jongeren (Vitree, z.d.). Vitree biedt zowel intramurale zorg als extramurale zorg. Autismehuis in Zwolle is net als Vitree een jeugdzorgaanbieder, maar is toch een heel ander soort organisatie. Niet alleen is Autismehuis een kleinere organisatie, maar het heeft ook een ander aanbod. Zij is gespecialiseerd, zoals de naam al doet vermoeden, in het begeleiden van cliënten met het Autisme Spectrum Stoornis. Autismehuis biedt in Zwolle verschillende vormen van begeleiding, zoals ambulante- en buitenschoolse begeleiding, wat allemaal onder de extramurale zorg valt die zij biedt (Autismehuis, z.d.).

1.2.6 Werkwijze

Team Zwerfjongeren heeft er baat bij om verder te kijken dan Go On en deze werkwijze met anderen te vergelijken. Het is echter niet eenvoudig te onderzoeken welke risicotaxatie-instrumenten anderen (gemeenten, regio's, instellingen) hanteren voor uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag. Er zal nu vooral aandacht worden besteed aan adviezen van gezaghebbenden (organisaties, ministerie), mogelijke waardevolle termen die behandeld worden en praktijkvoorbeelden in het werken met (potentiële) zwerfjongeren.

Effectieve aanpak zwerfproblematiek

Voorkomen is beter dan genezen en daarom staat preventie voorop in de brochure over zwerfjongeren (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011). De belangrijkste aanbevelingen die hier worden gegeven voor een betere aanpak tegen zwerfproblematiek, zijn:

- Maak afspraken over risicotaxatie binnen de jeugdzorg bij 17½ jaar bij gedwongen plaatsing of ondertoezichtstelling, en over voortzetting van en motivatie tot jeugdzorg in vrijwillig kader als dit gewenst is. Alternatief is een warme overdracht naar een contactpersoon in het lokale veld voor jongeren die geen jeugdzorg, maar een lichtere vorm van begeleiding nodig hebben.
- Zorg dat zorgmijdende jongeren uit de jeugdzorg en (speciaal) onderwijs worden gemeld in de verwijsindex (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011, p. 15).

Het ministerie (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011) heeft het over zeven schakels voor een effectievere aanpak:

1. signaleren/ contactlegging/ melden
2. screenen/ dossiervorming/ diagnostiek
3. trajectplanning/ casustoewijzing/ cliëntvolgning
4. toeleiden
5. indiceren
6. hulp/ opvang/ onderdak
7. nazorg (p. 15)

Met de eerste schakel heeft Team Zwerfjongeren en Go On veel te maken. In de brochure worden onderwerpen behandeld, zoals straathoekwerk, meld- of hulplijn en een fysiek, centraal meldpunt voor zwerfjongeren (loket) (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011). Zo maakt gemeente Rotterdam al gebruik van een Jongerenloket (Gemeente Rotterdam, 2016). Volgens het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2011) dienen er afspraken gemaakt te worden wat betreft straathoekwerk, telefonische hulplijn en fysiek meldpunt.

Wat betreft het signaleren om potentiële zwerfjongeren in beeld te krijgen is jeugdzorg een belangrijke signaleerder (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011). Het ministerie stelt overigens dat ook andere partijen actief kunnen bijdragen aan signalering, zoals onderwijs en gemeenten. Zo kunnen gemeenten bijvoorbeeld faciliteren en initiatiefnemer zijn voor deskundigheid in signaleren, kennis over meldingswijzen en afspraken over registratie van problematiek bij jongeren (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011).

Handreiking voor gemeenten

De handreiking van het NJi (2016) is voor en door gemeenten gemaakt en geeft gemeenten praktische handvatten om hun beleid en dienstverlening zo in te richten dat jongeren tussen de 16 en 27 jaar de juiste ondersteuning krijgen bij de voorbereiding op hun toekomst. De handreiking betreft kwetsbare jongeren, waaronder zwerfjongeren. Er worden verschillende handvatten behandeld, zoals 'inzet ervaringsdeskundigen'. Er wordt een voorbeeld gegeven van het project *I'm Ready*: binnen het project *I'm Ready* is met veel jongeren uit de jeugdzorg gesproken over het verbeteren van de voorbereiding op zelfstandigheid (Nederlands Jeugdinstituut, 2016, p. 12). Op grond daarvan hebben ze jongeren 10 aanbevelingen gegeven (die nu geen aandacht zullen krijgen). Ook handvatten als 'zet in op preventie' of 'ontwikkel samenhangende dienstverlening: toekomstplan', krijgen aandacht in de handreiking.

Samenwerken en afspraken maken

Wat steeds terugkomt is het belang van samenwerking, zoals in de eerdergenoemde handreiking van het NJi (2016). Om alle jongeren te ondersteunen richting participatie en zelfredzaamheid is een integrale en preventieve aanpak nodig van de gemeente en samenwerkende partijen op de leefgebieden onderwijs, werk, inkomen, zorg, veiligheid en wonen (Nederlands Jeugdinstituut, 2016).

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2011) onderstreept het belang van samenwerken en afspraken maken in de beschreven context en zegt dat het er op aan komt dat gemeenten goede afspraken maken met provincie en aanbieders (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011).

Inhoudelijk adviseert het ministerie om lokale afspraken te maken over:

- monitoren van jongeren met problemen binnen het onderwijs, op gang brengen van hulp;
- inzet van Bureau Jeugdzorg in lokale zorgstructuur: screenen, outreachend benaderen en drang;

- één gezin, één plan voor die situaties waar zowel de jongere als het gezin hulp behoeven;
- deskundigheid van professionals in het lokale veld in signaleren, melden en afspraken over registratie van problematiek;
- risicotaxatie binnen de jeugdzorg bij 17 ½ jaar en warme overdracht naar een contactpersoon in het lokale veld (dit betreft Go On);
- melden in de verwijsindex van zorgmijdende jongeren uit de jeugdzorg;
- mogelijkheden voor begeleid wonen en dagbesteding voor onzelfredzame jongeren uit de jeugdzorg en binnen het onderwijs (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011).

Vloeiende overgang vanuit de jeugdzorg

Hoewel Team Zwerfjongeren zich niet slechts focust op de 18-/18+ overgang, is dit een belangrijk thema. De volgende aanpassingen in werkwijzen kunnen onderwerp van gesprek zijn binnen dit thema:

- screening van jongere op hulpbehoefte ruim voor 18e jaar, risicotaxatie zwerfproblematiek;
- follow-up contacten vanuit jeugdzorg;
- meer inzetten van verlengde jeugdzorg;
- vóór het 18e jaar jongere in contact brengen met de volwassenenzorg;
- warme overdracht naar volwassenenzorg;
- dossieroverdracht;
- dakpanconstructies jeugdzorg-volwassenenzorg (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011).

Praktijkvoorbeelden

Praktijkvoorbeelden kunnen inzicht geven in aanpak van anderen betreft zwerfproblematiek van jongeren en inspiratie ter vergelijking met de eigen aanpak.

Het NJi (2018) geeft een voorbeeld voor een goede aanpak van kwetsbare jongeren, zoals potentiële zwerfjongeren. Dit voorbeeld betreft de gemeente Groningen. De gemeente heeft samen met aanbieders, gemeenten en een zorgverzekeraar een checklist van 18- naar 18+ ontwikkeld die inzicht geeft in de risico's en mogelijkheden van jongeren die 18 jaar worden. Deze checklist wordt ingezet in de jeugdhulpverlening. Een speciale taskforce die bestaat uit professionals uit verschillende domeinen, zoals onderwijs, wonen en werk, bespreekt eventuele knelpunten en lost ze vervolgens op. Voor de jongere (en ouders) is er één loket of aanspreekpunt en de rest is achter de schermen georganiseerd. De jongeren en ouders hebben dus geen last van de verschillende werkwijzen. Het is een investering die zich op lange termijn terugverdiend, volgens het NJi (2018).

Een ander voorbeeld, wat onder andere wordt gedeeld door het NJi (2018), betreft de gemeenten Leeuwarden en Rotterdam. Van De Straat is een initiatief van Stichting Zwerfjongeren Nederland, Federatie Opvang en Kamers met Kansen. Samenwerkingspartner is DRIFT (Transitie-management Erasmus Universiteit Rotterdam). Kansfonds financiert het programma (Stichting Zwerfjongeren Nederland, z.d.).

Het samenwerkingsverband Van de Straat wil een betere toekomst voor dak- en thuisloze jongeren. Hiervoor is verandering en vernieuwing nodig, in en buiten de bestaande systemen. Een van de speerpunten is 18-/18+. In Leeuwarden en Rotterdam is daarom een praktijkexperiment gestart. In een domeinoverstijgende aanpak van zorg-wonen-onderwijs-werk-inkomen wordt samen met jongeren in de praktijk onderzocht hoe de overgang van jeugdhulp naar volwassenenzorg is te verbeteren met als doel een stabiel toekomstperspectief (Nederlands Jeugdinstituut, 2018). In beide voorbeelden valt op dat het gaat om een domeinoverstijgende samenwerking in de aanpak.

Belangrijke begrippen

Hieronder volgt een overzicht van actuele en relevante termen die gebruikt (kunnen) worden in de aanpak en preventie van (potentiële) zwervjongerenproblematiek.

Om te beginnen zal er duidelijk gemaakt worden wat een toekomstplan is en het belang ervan. Het toekomstplan, soms ook perspectiefplan genoemd, helpt om toekomstgericht en integraal te werken aan de begeleiding van jongeren naar zelfstandigheid. Professionals maken zo'n toekomstplan zo vroeg mogelijk samen met de jongere. Het plan sluit aan bij een jongere en benoemt welke ondersteuning er nodig is op de verschillende leefdomeinen: wonen, school, werk, inkomen, vrienden, relaties, vrije tijd en zorg (Nederlands Jeugdinstituut, 2018). Om een integrale aanpak te realiseren werken alle professionals die bij een jongere betrokken zijn met hetzelfde toekomstplan. Gemeenten kunnen hierop sturen door hier een bewuste keuze voor te maken. Het toekomstplan is een belangrijk instrument dat in de regio ingezet kan worden. Sommige bestaande aanpakken bevatten al onderdelen van het toekomstplan. Ook met een toekomstplan zal er domeinoverstijgend gewerkt moeten worden. Alle levensgebieden van een jongere worden in kaart gebracht zodat helder is waarop ondersteuning nodig is en waarop niet. Het maakt duidelijk wie wat doet, zowel vanuit het netwerk als vanuit de formele ondersteuning (Nederlands Jeugdinstituut, 2018). Verder is een belangrijk onderdeel van een toekomstplan, zo schrijft het Nederlands Jeugdinstituut in een handreiking aan gemeenten (2017), een risicotaxatie die het toekomstplan bevat of dient te bevatten.

Het volgende begrip is de naam van een goed onderbouwde, effectieve jeugdinterventie: de VertrekTraining. De VertrekTraining is een individuele training van tien weken waarin een jongere intensieve begeleiding krijgt bij het realiseren van een gezond toekomstperspectief. De VertrekTraining is bedoeld voor jongeren vanaf 16 jaar die niet voldoende in staat zijn zelfstandig te functioneren na (residentiële) hulp of pleegzorg en niet terug kunnen vallen op een stabiele gezinssituatie of sociaal netwerk. Zij hebben daardoor een groter risico op zwervgedrag en andere problemen. De VertrekTraining bevat een outreachende aanpak. De benadering is kracht- en oplossingsgericht. Het uiteindelijke doel van de VertrekTraining is het bevorderen van zelfstandige deelname aan de samenleving (Nederlands Jeugdinstituut, 2018).

Ook de Zelfredzaamheid-Matrix is een belangrijk begrip. De Zelfredzaamheid-Matrix brengt de vraag en de mate van zelfredzaamheid van de cliënt in kaart. Het instrument kan onder andere gebruikt worden bij cliënten die uit de jeugdzorg gaan stromen. De Zelfredzaamheid-Matrix toetst de zelfredzaamheid op de leefgebieden inkomen, werk & opleiding, tijdsbesteding, huisvesting, huiselijke relaties, geestelijke gezondheid, lichamelijke gezondheid, middelengebruik, vaardigheden bij activiteiten van het dagelijks leven (ADL), sociaal netwerk, maatschappelijke participatie en justitie. Per leefgebied is aangegeven welke feitelijke omstandigheden bij welk niveau van zelfredzaamheid horen (Movisie, 2017).

Verder zal de innovatie-app Kwikstart behandeld worden. De app Kwikstart is er voor jongeren die de jeugdzorg verlaten of al verlaten hebben. Stichting Kinderperspectief uit Zwolle heeft deze app, in samenwerking met ervaringsdeskundigen, recent gelanceerd. Het doel is om zoveel mogelijk jongeren een simpele tool aan te bieden die zij altijd bij zich hebben en hen zo te helpen bij een goede start van hun volwassen leven. De app bevat allerlei informatie over wonen, financiën, verzekeringen, nazorg en gezondheid. Er zit ook een praktische checklist in die jongeren kan helpen om het overzicht te bewaren op het moment dat zij 18 jaar worden (Stichting Zwervjongeren Nederland, z.d.).

Bovenstaande informatie kan inzicht geven in verschillende aanpakken rondom uitstromende jeugdzorgcliënten met een verhoogde kans op zwervgedrag.

1.2.7 Context

Hieronder volgt het thema regel- en wetgeving dat te maken heeft met de context rondom uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag, om zo vanuit een breder perspectief naar het knelpunt en de doelgroep te kunnen kijken.

Regel- en wetgeving

Voor jongeren verandert er bij het ouder worden veel, zoals het zelfstandig wonen, geld verdienen en steeds meer zelf beslissingen nemen. De meeste jongeren leren dit vanzelf, met vallen en opstaan en met steun van ouders en vrienden. Niet voor alle jongeren gaat het op deze manier. Er is een groep die kwetsbaar is en ondersteuning nodig heeft bij de overgang van jeugd naar volwassenheid. Het Nederlands Jeugdinstituut (2016) noemt de doelgroep jongeren tussen de 16 en 27 die niet in staat zijn om zelfstandig en met steun van hun eigen netwerk volwassen te worden. Deze jongeren hebben speciale aandacht nodig (Nederlands Jeugdinstituut, 2016). Deze leeftijdscategorie dekt bijna volledig de doelgroep van 15 tot 25 jaar waar Team Zwerfjongeren zich op richt. Kwetsbare jongeren zijn onder meer uitstromende jeugdzorgcliënten en zwerfjongeren.

Voor uitstromende jeugdzorgcliënten is het belangrijk dat gemeenten en aanbieders creatief denken en buiten bestaande kokers oplossingen vinden. Hoewel er wettelijk veel flexibiliteit is ingebouwd in de Jeugdwet en de Wmo 2015, blijkt het in de praktijk soms lastig om niet over verschillende financieringsstromen of hokjes te praten. Het systeem is nu eenmaal zo georganiseerd dat verschillende wettelijke kaders verschillende financieringsstromen kennen (Werkgroep Integratie Toegang, Holland Rijnland, 2017).

Om de wettelijke kaders inzichtelijk te maken, worden wetten bij langsgeslagen die van kracht zijn bij ondersteuning en hulp van jongeren. Voor maatschappelijke en psychosociale ondersteuning voor minderjarigen gelden de Jeugdwet en de Wmo 2015. Vanaf 18 jaar geldt alleen de Wmo 2015. Voor de jeugdhulp geldt voor minderjarigen de Jeugdwet. Van 18 tot 23 jaar kan er eventueel verlengde jeugdhulp aangevraagd worden vanuit de Jeugdwet. Voor preventie gelden voor minderjarigen de Jeugdwet en Wmo 2015. Vanaf 18 jaar gelden de Wmo 2015 en de Zorgverzekeringswet.

Ruimte bij wet- en regelgeving

Sinds de decentralisaties uit 2015 hebben gemeenten een grotere verantwoordelijkheid gekregen om de overgang van jeugd naar volwassenheid goed te organiseren en de verschillende wetten goed op elkaar te laten aansluiten (Werkgroep Integratie Toegang, Holland Rijnland, 2017). Door deze decentralisaties is er veel ruimte voor wet- en regelgeving. Het vraagt creativiteit om deze ruimte ook te benutten (Nederlands Jeugdinstituut, 2016). Gemeenten schijnen hun beleid voor de eerdergenoemde kwetsbare groep jongeren nog volop te ontwikkelen (Nederlands Jeugdinstituut, 2016). En op allerlei verschillende manieren. Er zijn dus veel verschillen hoe gemeenten omgaan met bijvoorbeeld uitstromende jeugdzorgcliënten. Zo ontwikkelen sommige gemeenten op dit moment een zogenaamd toekomstplan, zoals eerdergenoemd in paragraaf 1.2.6.

Het Nederlands Jeugdinstituut (2018) geeft een aantal tips hoe om te gaan met de ruimte voor wet- en regelgeving. Met de volgende vijf tips kunnen in- en externe schotten doorbroken worden en samenwerking binnen het sociaal domein worden gestimuleerd:

1. Stel gemeentelijk beleid op voor verlengde jeugdhulp
2. Zorg voor een integrale inkoop van Wmo-ondersteuning en Jeugdhulp
3. Zet in op mentorschap en mentoring voor de ondersteuning van jongeren
4. Pas maatwerk toe voor jongvolwassenen via de Participatiewet
5. Bied begeleiding vanuit het budget van onderwijs of Participatiewet aan jongeren van 16-17 jaar (Nederlands Jeugdinstituut, 2018)

Betreft zwerfjongeren

In het geval van zwerfjongeren is het zo dat de gemeenten met elkaar moeten samenwerken. De Wmo 2015 kent formeel gezien onderscheid tussen centrumgemeenten en regiogemeenten. Toch zijn gemeenten verplicht om met elkaar samen te werken volgens artikel 2.6.1 van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Ministrie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2017). In 2020 worden de taken beschermd wonen en opvang doorgegeven aan de gemeenten. Er wordt dus verder gedecentraliseerd. Bijna 400 gemeenten krijgen een budget en de verantwoordelijkheid om beschermd wonen en maatschappelijke opvang te regelen voor meerderjarige cliënten met een kwetsbaarheid als gevolg van (dreigende) dakloosheid en/of psychiatrische problematiek. Daarvan zullen de gemeenten maatschappelijke opvang, beschermd wonen, ambulante begeleiding, dagbesteding en inloop-GGZ moeten regelen (Talter, 2018). De gemeenten worden dan ook verantwoordelijk voor zwerfjongeren in hun gemeente. Er kan dan niet meer automatisch worden doorverwezen naar een centrumgemeente, maar kan dit alleen in regionaal overleg (Stichting Zwerfjongeren Nederland, z.d.). Tot die tijd is er sprake van een overgangsfase en vindt de financiering nog plaats aan de 43 centrumgemeenten (Talter, 2018).

Gemeenten werken samen om dit te realiseren. In de meeste regio's zijn al regionale plannen opgesteld. Hierin is al gekeken en genoteerd hoe gemeenten willen samenwerken, voorzieningen worden bekostigd, risico's worden afgedekt en de inhoudelijke ontwikkeling zoals beschreven door de Commissie Dannenberg wordt gerealiseerd (Talter, 2018). Maar het echte werk, volgens Talter (2018), volgt nu pas: van planvorming naar uitvoering.

1.3 Van probleemomschrijving naar deelvragen

In onderstaande paragraaf worden de probleemomschrijving, doelstelling, vraagstelling en deelvragen toegelicht.

1.3.1 Probleemomschrijving en doelstelling

Op dit moment is Team Zwerfjongeren niet tevreden over de manier waarop Go On wordt gebruikt. Team Zwerfjongeren vraagt zich af in hoeverre de werkwijze wordt gevolgd door de werkers van betrokken jeugdzorgorganisaties en gemeenten. Het team merkt dat er geen risicotaxaties bij hen binnen komen via Go On. Ze weet niet nauwkeurig aan te wijzen waarom de samenwerking betreffende Go On stroef verloopt. Team Zwerfjongeren is nieuwsgierig op welke andere manieren de betrokken gemeenten eventueel al omgaan met zwerfjongeren en uitstromende jeugdzorgcliënten, met een risico op zwerfgedrag.

Het doel van Team Zwerfjongeren is om, met behulp van dit onderzoek, aan te sluiten bij de behoeften van betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met het vermoeden van een verhoogde kans op zwerfgedrag. Op basis van de conclusies zullen er aanbevelingen worden gedaan aan Team Zwerfjongeren.

1.3.2 Centrale vraagstelling

De centrale vraagstelling is als volgt opgesteld:

Hoe kan Team Zwerfjongeren aansluiten bij de behoeften van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met kans op zwerfgedrag?

- De betrokken gemeenten en haar verantwoordelijke afdelingen
De betrokken gemeenten zijn de volgende negen: Zwolle, Kampen, Hardenberg, Ommen, Hattem, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Staphorst en Dalfsen. De beleidsmedewerker(s) is/zijn binnen de betreffende gemeente werkzaam op de afdeling Jeugd of de afdeling

Maatschappelijke opvang. Deze afdelingen werken met de doelgroep jeugd en zijn betrokken bij het proces van zwerfjongeren binnen de gemeente.

- **De jeugdzorgaanbieders**
De jeugdzorgaanbieders zijn de geselecteerde jeugdzorgorganisaties die binnen de gemeenten Zwolle, Hattem, Kampen, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Staphorst, Dalfsen, Ommen en Hardenberg vallen en werkzaam zijn met jongeren van 15 t/m 18 jaar. Er is gekozen voor de leeftijd 15 jaar, omdat dit de ondergrens is van de doelgroep waar Team Zwerfjongeren zich op richt. De leeftijd 18 jaar is als bovengrens gekozen omdat de zorg vanuit de Jeugdwet ophoudt bij een leeftijd van 18 jaar. Er is een onderbouwde selectie gemaakt, omdat het onderzoek zich niet op alle jeugdzorgorganisaties binnen deze gemeenten kan richten. De organisaties moeten jeugdzorg aanbieden als hoofdaanbod. Als er in dit onderzoek gesproken wordt over jeugdzorg hebben we het over geïndiceerde hulp aan jeugd tot 18 jaar of hun ouders. In paragraaf 2.1.2. zal er dieper ingegaan worden op het begrip jeugdzorg en hoe dit begrip wordt gehanteerd in het onderzoek.
- **Uitstromende jeugdzorgcliënten**
Het betreft uitstromende jeugdzorgcliënten waarvan de jeugdzorgaanbieder vermoedt dat er een kans op zwerfgedrag is. Uitstromende jeugdzorgcliënten is een goed te definiëren term, wanneer ze eerst los van elkaar hun definitie krijgen. Met het begrip uitstroom wordt het geheel van personen die iets verlaten bedoeld (van Dale, 2018). Het begrip 'jeugdzorgcliënten' kan gedefinieerd worden als personen tussen de 0-18 jaar die professionele hulp ontvangen (Movisie, z.d.). Samengevoegd betekent dit dat uitstromende jeugdzorgcliënten personen zijn tussen de 0-18 jaar zijn die de professionele hulp verlaten. Toegepast op dit onderzoek wordt er specifiek gekeken naar uitstromende jeugdzorgcliënten in de leeftijd van 15 t/m 18 jaar, zoals ook bij de jeugdzorgaanbieders staat uitgelegd.

1.3.3 Deelvragen

Om te voorkomen dat deelvragen te lang worden, wordt er in de deelvragen gesproken over uitstromende jeugdzorgcliënten. In zijn volledigheid betreft dit uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag.

De deelvragen zijn als volgt opgesteld:

1. *Wat is de huidige werkwijze, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten?*

In het contact met de verantwoordelijke afdeling van de betrokken gemeenten en de betrokken jeugdzorgaanbieders is het relevant om in beeld te krijgen welke werkwijze door hen momenteel wordt gebruikt in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten waarvan de jeugdzorgaanbieder vermoedt dat er een kans op zwerfgedrag is.

2. *Wat is de beleving, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders, betreft de huidige werkwijze?*

Op welke manier wordt de werkwijze ervaren (of geïnterpreteerd (Encyclo, 2018)) door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en betrokken jeugdzorgaanbieders?

3. *Wat is de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?*

Hier wordt de behoefte, 'een verlangen naar hetgeen je mist' (van Dale, 2018), onderzocht van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de betrokken jeugdzorgaanbieders in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten waarvan de jeugdzorgaanbieder vermoedt dat er een kans op zwerfgedrag is. Deze deelvraag sluit goed aan op eerdere deelvragen; er wordt een link gemaakt naar de toekomst. Waar ligt de behoefte? Wat zijn de wensen? Waar liggen de kansen?

4. *In hoeverre is Go On bekend bij en wordt het gebruikt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders?*

Om niet te sturend te zijn, wordt Go On nu 'pas' benoemd. Door deze deelvraag wordt duidelijk in beeld gebracht met behulp van cijfers in hoeverre Go On bekend is bij en gebruikt wordt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en de betrokken jeugdzorgaanbieders. Het gaat hier niet om de beleving, maar om feiten en cijfers.

5. *Hoe komt het dat Go On in deze mate bekend is bij en wordt gebruikt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders?*

Met behulp van deze deelvraag wordt duidelijk waarom Go On in deze mate bekend is bij en gebruikt wordt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en de betrokken jeugdzorgaanbieders. Door achter de redenen te komen, worden eventuele knelpunten en kansen inzichtelijk gemaakt.

6. *Hoe kan Team Zwerfjongeren aansluiten op de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?*

In de beantwoording van deze deelvraag wordt er onderzocht hoe Team Zwerfjongeren (praktisch) kan aansluiten op de eerder onderzochte behoeften. De centrale vraagstelling kan niet volledig beantwoord worden met deze deelvraag, zonder de volgende en tevens laatste deelvraag.

7. *Wat voor rol kan Go On spelen in de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?*

De voorgaande deelvraag lijkt het meeste van alle deelvragen op de centrale vraagstelling, maar voordat de centrale vraagstelling beantwoord kan worden is het nodig om te weten wat voor rol Go On kan spelen in het aansluiten van Team Zwerfjongeren op de onderzochte behoeften.

1.4 Begripsafbakening

Zwolle en omgeving

Dit onderzoek is uitgevoerd in Zwolle en omgeving. Dit betreft de gemeenten: Zwolle, Kampen, Steenwijkerland, Staphorst, Dalfsen, Ommen, Hattem, Hardenberg en Zwartewaterland.

Centrumgemeenten

Gemeenten die binnen een regio een bepaalde functie uitoefenen die niet door de omliggende gemeenten uitgeoefend wordt, bijvoorbeeld het verstrekken van bepaalde uitkeringen (Betekenis centrumgemeente, z.j.). Dit gebeurt volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen (Coumans, Cruyff, Van der Heijden, Schmeets, & Wolf, 2010).

Feitelijk dakloos

Gedefinieerd vanuit Dakloos in Nederland (2010) spreken we over feitelijk dakloos wanneer het gaat om onderstaande omstandigheden:

- Personen die leven op straat of andere openbare ruimte, zonder vaste verblijfplaats;
- Personen die kortdurend gebruik maken van de nachtopvang of laagdrempelige opvang; en
- Personen die op niet-structurele basis bij familie of vrienden slapen, zonder vaste verblijfplaats (Coumans, Cruyff, Van der Heijden, Schmeets, & Wolf, 2010).

Residentieel dakloos

Volgens Hendriks (2017) is een residentieel dakloze degene die in een officiële opvang zit waar mensen en gezinnen 24 uur per dag kunnen blijven in afwachting van een woning.

Zwerfjongeren

Zwerfjongeren zijn volgens Movisie (2017) als volgt te definiëren: ‘*feitelijk of residentieel daklozen onder de 23 jaar met meervoudige problemen*’. De bovengrens van 23 jaar wijkt af van de 25-jarige bovengrens die Team Zwerfjongeren in het werk hanteert. De jongeren die onder de definitie vallen zijn:

- Feitelijke dakloze jongeren
- Residentieel dakloze jongeren in specifieke voorzieningen voor zwerfjongeren
- Residentieel dakloze jongeren in volwassenen voorzieningen (Movisie, 2017)

Integraal werken/ integrale aanpak

Manier van werken waarbij beroepskrachten al dan niet uit verschillende sectoren of van verschillende organisaties hun activiteiten zo veel mogelijk op elkaar afstemmen zodat er een samenhangend aanbod rond de burger/patiënt/cliënt is, gericht op individuele behoeften (Kooten & Uiterwijk Winkel, 2013).

Monitoren

Monitoren is het waarnemen en verzamelen van informatie over iets, gedurende langere tijd of afstand met een bepaalde bedoeling (Encyclo, 2018). De kern van monitoring is het verzamelen én op de juiste manier benutten van data. Een monitor kan heel veel soorten meetgereedschap gebruiken en een veelheid aan informatie verzamelen (Nederlands Jeugdinstituut, 2018)-

Behoefte

‘*Een verlangen naar hetgeen je mist*’ (van Dale, 2018).

Hoofdstuk 2. Methode

2.1 Het onderzoeksontwerp

Dit onderzoeksontwerp beschrijft welke methoden bij dit onderzoek toegepast worden, bij wie het onderzoek wordt afgenomen en hoe de validiteit en betrouwbaarheid worden gewaarborgd.

2.1.1 De onderzoeksopzet

Er is gekozen om onderzoek te doen aan de hand van de volgende onderzoeksmethoden: kwalitatieve onderzoeksmethode en kwantitatieve onderzoeksmethode. De onderstaande beschrijvingen van deze onderzoeksmethoden zijn gebaseerd op het boek van Verhoeven (2014).

Kwalitatief onderzoek

De kwalitatieve onderzoeksmethode bestaat uit interviews met medewerkers van negen betrokken gemeenten. Deze medewerkers zijn verantwoordelijk voor het beleid over het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag. De negen betrokken gemeenten zijn Zwolle, Kampen, Hardenberg, Ommen, Hattem, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Staphorst en Dalfsen. De omvang van de populatie is een reden waarom er gekozen is om de gesprekken met deze medewerkers te voeren. De omvang van de populatie is niet te groot, waardoor er voldoende tijd beschikbaar is om gesprekken te voeren, en ook niet te klein, met het risico op een onvolledig beeld.

De gekozen omvang van de populatie is toereikend om gesprekken te kunnen voeren die gericht zijn op de ervaring, beleving en behoeften. Binnen de gesprekken zal er voldoende tijd en ruimte om door te praten over de gespreksonderwerpen.

Door een kwalitatief onderzoek uit te voeren, wordt er op een open en flexibele manier gegevens verzameld. De beleving van de onderzochte populatie staat hierbij centraal. Dit wordt ook wel subjectieve betekenisverlening genoemd (Verhoeven, 2014). Met subjectieve betekenisverlening wordt bedoeld dat de persoonlijke zienswijze van een individu betekenis geeft aan het beantwoorden van een vraag.

Als kwalitatieve onderzoeksmethode is er gekozen voor interviews met de beleidsmedewerkers van de negen, eerder in deze paragraaf genoemde, betrokken gemeenten. Hiervoor is gekozen, omdat deze onderzoeksmethode geschikt is om de beleving te meten (Verhoeven, 2014). In een interview kan er doorgevraagd worden over een mening en kan er zo een nauwkeurigere reactie worden gegeven. Bij dit onderzoek is er sprake van een half-gestructureerde interviewvorm. Verhoeven (2014) schrijft over een half-gestructureerd interview dat er wel een vragenlijst of een lijst met onderwerpen (*topiclijst*) aanwezig is, maar dat er tegelijkertijd alle ruimte is voor eigen inbreng van de respondent. Voor het beantwoorden van de deelvragen is het van belang dat de vragen in een vaste volgorde worden gesteld, waardoor een ongestructureerd interview niet geschikt is (Scribbr, 2017). Daarnaast is het belangrijk om te bekijken hoe de respondenten tegen de situatie aankijken en hoe zij een aantal onderwerpen beleven. Dit maakt een gestructureerd interview niet geschikt. Een half-gestructureerd interview is dus het meest geschikt, waarbij de onderzoeker zich flexibel opstelt en inspeelt op de situatie (Verhoeven, 2014). In de opbouw van de deelvragen is rekening gehouden met ruimte voor eigen inbreng. Zo wordt er eerst gevraagd naar de huidige situatie en de behoeften van de gemeente, voordat er wordt uitgelegd wat Go On is. Dit betekent dat er vrijuit gepraat kan worden over de ideeën van de beleidsmaker, voordat het gesprek zich meer richt op Go On. Flexibiliteit wordt vormgegeven door in te gaan op de antwoorden van de respondent. Er kan worden doorgevraagd en samengevat (Grit, 2011).

Interviews

De interviews zijn een face-to-face gesprek. De onderbouwing van deze keuze volgt later in deze alinea. Ben Baarda (2014) beschrijft de voordelen van een face-to-face gesprek. De voordelen van een face-to-face benadering komen sterk overeen met de voordelen die genoemd worden bij een mondelinge dataverzameling:

- Respondentvriendelijk: de respondent hoeft alleen maar in zijn stoel te zitten en mondeling te antwoorden.
- Controlemogelijkheden: de reactie van de respondent zie je direct, bijvoorbeeld als hij de vraag niet begrijpt. Daar kan je als interviewer op reageren.
- Ingewikkelde vragen en procedures mogelijk: doordat je zelf direct de antwoorden hoort, kun je rekening houden met de informatie die de respondent je geeft.
- Geringe non-respons: als je eenmaal een afspraak hebt, zal de respondent niet snel weigeren om verder mee te werken (Baarda, 2014).

Naast de voordelen zijn er ook nadelen aan een face-to-face gesprek. Baarda (2014) noemt de volgende nadelen:

- De respondent heeft weinig tijd om na te denken: de respondent kan een vraag niet even weleggen zoals bij een schriftelijke vragenlijst. Hij moet direct antwoorden.
- Niet anoniem: de respondent heeft namelijk een face-to-face contact met de interviewer.
- Invloed interviewer: de interviewer heeft een zekere uitstraling die van invloed zal zijn op het verloop van het gesprek.
- Kosten hoog: interviewen kost veel afname- en vaak ook reistijd.
- Veel (verwerkings)tijd: dit is vooral het geval als je interviewers gebruikt die je moet voorbereiden (Baarda, 2014).

In paragraaf 2.1.3. staat beschreven op welke manier de onderzoeksgroep rekening houdt met bovenstaande voor- en nadelen van een face-to-face gesprek.

Binnen dit onderzoek is er gekozen om gebruik te maken van face-to-face interviews omdat dit de mogelijkheid biedt de reactie van de respondent te zien. Zoals hierboven bij de voordelen van een face-to-face benadering beschreven is, wordt dit ook wel een controlemogelijkheid genoemd. Deze controlemogelijkheid biedt de interviewer de kans om te reageren op non-verbale signalen. Bijvoorbeeld als de respondent vragend blijft kijken na het stellen van een vraag. Hier kan de interviewer op inspelen door nog meer toelichting te geven. Dit vergroot de mogelijkheid op goede antwoorden van de respondent.

De face-to-face gesprekken worden afgenomen met de beleidsmedewerkers die verantwoordelijk zijn voor het beleid omtrent uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag. Bij de gemeenten is telefonisch nagevraagd welke medewerkers hier verantwoordelijk voor zijn en wie wil deelnemen aan het interview. Tijdens dit telefoongesprek werd duidelijk dat elke gemeente deze taak op zijn eigen manier heeft ingevuld. Hierdoor valt deze verantwoordelijkheid bij de ene gemeente onder het takenpakket van één beleidsmedewerker en zijn er binnen andere gemeenten meerdere mensen samen verantwoordelijk voor dit beleid. De onderzoeksgroep heeft bij de gemeenten aangegeven dat het belangrijk is dat alle verantwoordelijke medewerkers deelnemen aan het interview. Om deze reden zullen een aantal face-to-face gesprekken met één beleidsmedewerker worden gevoerd, maar zal er met een aantal gemeenten een mondelinge groepsafname zijn, aangezien er meerdere respondenten namens één gemeente aan het interview zullen deelnemen (Baarda, 2014).

Duur en locatie

De interviews zullen op locatie van de desbetreffende gemeente worden afgenomen. Wanneer de beleidsmedewerker aangeeft dat hij/zij de voorkeur geeft aan een andere locatie, zal hierin meegedacht worden. Wanneer er geen geschikte ruimte gevonden wordt, bestaat er de mogelijkheid om het interview af te nemen in het gebouw van GGD IJsselland. De onderzoeksgroep is zich ervan bewust dat, wanneer het interview plaatsvindt bij de GGD, het nadeel bestaat dat men minder ruimte voelt om vrijuit te spreken. Deze optie wordt dus alleen aangeboden als het niet anders kan. Per gemeente zullen hier afspraken over gemaakt worden. De kwaliteit van het interview wordt onder andere beïnvloedt door de duur van het interview. Om ervoor te zorgen dat de duur van het interview beperkt blijft, wordt er vanuit de interviewers meer geluisterd dan gepraat. Ook zullen er heldere en eenduidige vragen worden gesteld (Beesel, 2017). Er zal één uur voor het interview aangehouden worden. Tijdens het interview bewaakt interviewer 2, zoals hieronder wordt toegelicht, de tijdsduur van het interview.

Rolverdeling team

Het onderzoeksteam bestaat uit vier leden. De leden werken allemaal mee aan het afnemen van de interviews. Ter voorbereiding op de interviews nemen de interviewers gezamenlijk de betrouwbaarheids- en validiteitseisen door, worden er proefinterviews gedaan met de topiclijst en stellen zij gezamenlijk een document op waarin de aandachtspunten nogmaals kort en bondig worden beschreven ter ondersteuning voor de interviews. Het document met de opgestelde aandachtspunten wordt in de bijlage opgenomen. Dit alles zorgt ervoor dat de interviewers dezelfde aanpak hanteren tijdens de interviews. De interviews worden in tweetallen afgenomen. Deze tweetallen zijn per interview op basis van beschikbaarheid vastgesteld en zullen dus ook in combinatie wisselen. Allebei de personen krijgen een specifieke taak tijdens de interview. Interviewer 1 zal het interview leiden, het interview introduceren en de vragen stellen van de topiclijst. Daarnaast zal interviewer 1 doorvragen op de antwoorden die worden gegeven. Interviewer 2 neemt de verantwoordelijkheid in het gebruik van de memorecorder en houdt aan de hand van de vragenlijst bij of alle vragen tijdens het interview worden beantwoord. Wanneer interviewer 2 merkt dat bepaalde vragen nog meer aandacht vergen, zal hij/zij dit noteren en vervolgens ook noemen. Tot slot is ook de tijdsbewaking een taak van interviewer 2. Ieder lid neemt twee keer de rol van interviewer 1 en twee keer de rol van interviewer 2 op zich. De betrokken interviewers werken hun eigen afgenomen interviews uit.

Kwantitatief onderzoek

Dit onderzoek wordt ook vanuit een kwantitatieve onderzoeksmethode benaderd, om aan cijfermatige gegevens te komen. Deze gegevens gaan met behulp van statistische technieken een analyse geven.

Er wordt gebruik gemaakt van een surveyonderzoek om de meningen, opinies, houdingen en kennis over het monitoren van potentiële uitstromende jeugdzorgcliënten van een groep jeugdzorgorganisaties te meten. Binnen deze jeugdzorgorganisaties richt het surveyonderzoek zich op de jeugdzorgwerkers, zoals een pedagogisch medewerker of ambulante begeleider. Deze jeugdzorgwerkers werken daadwerkelijk met de jeugdzorgcliënten. Welke jeugdzorgorganisaties dit zijn zal later, in paragraaf 2.1.2, beschreven worden.

Telefonische enquête

Er zijn verschillende vormen van enquêtes die toegepast kunnen worden binnen het onderzoek. Er kan gekozen worden voor schriftelijke enquêtes, telefonische enquêtes, face-to-face enquêtes, internetenquêtes en panelenquête (Verhoeven, 2014). Voor dit onderzoek is er gekozen voor een telefonische enquête. De respondenten die in de steekproef vallen, zie paragraaf 2.1.2, worden opgebeld met het verzoek of ze antwoord willen geven op de enquête. De enquête wordt telefonisch afgenomen en direct in het databestand ingevoerd door de enquêteurs. Er is gekozen voor een

telefonische enquête, omdat de verwachting is dat de respondenten eerder mee zullen werken aan de enquête wanneer ze persoonlijk worden aangesproken. Wanneer men aangeeft niet direct te kunnen reageren, wordt er in eerste instantie een afspraak gemaakt voor een nieuw telefoongesprek. Wanneer dit niet mogelijk is, zal aan de jeugdzorgmedewerker gevraagd worden of de enquête toegestuurd mag worden. Een link van de enquête zal dan per mail worden opgestuurd, zodat ze deze in hun eigen tijd kunnen invullen. Deze bovengenoemde opties bieden de respondent twee mogelijkheden om de enquête in te vullen. Door deze mogelijkheden te bieden, wordt de kans op respons vergroot en kan er worden gesproken van een geslaagde steekproef.

Voordelen telefonische enquêtes

Aan de hand van telefonische enquêtes worden de kwantitatieve onderzoeksgegevens verzameld. Dit betekent dat de onderzoeker de respondent telefonisch benadert en dan de enquêtevragen stelt. Er is gekozen voor een telefonische enquête, omdat de respondent zich op deze manier meer aangesproken zal voelen om aan de enquête deel te nemen (Baarda, 2014). Daarnaast is er meer zicht op het invullen van de enquête en kunnen de enquêtes binnen een beperkt tijdsbestek worden verzameld (Verhoeven, 2014). Er zijn nog een aantal voordelen rondom het afnemen van telefonische enquêtes. Zo is er sprake van lage kosten, omdat er geen reiskosten gemaakt hoeven te worden. De resultaten van de enquêtes zijn direct digitaal beschikbaar, doordat de antwoorden van de respondent tijdens het telefoongesprek worden getypt. Hierdoor kost het weinig tijd om de gegevens te verwerken. Na ieder interview beschikken de onderzoekers gelijk over een kant-en-klare datasheet, waardoor de gegevens direct geanalyseerd kunnen worden.

Een ander voordeel van de telefonische enquête, in vergelijking met een face-to-face enquête, is dat de geïnterviewde minder beïnvloed wordt door de interviewer, doordat hij/zij de ander niet ziet. Hierdoor worden ook de uitkomsten van het gesprek minder beïnvloed (Baarda, 2014). De schriftelijke enquêtes, die mogelijk opgestuurd worden via de mail, zijn geheel anoniem, daarbij is er geen sprake van invloed van de enquêteur. De onderzoeker ziet namelijk niet wat de respondent invult (Baarda, 2014). Hierdoor kunnen de resultaten objectief verwerkt kunnen worden. Het surveyonderzoek schenkt, in tegenstelling tot kwalitatief onderzoek, geen aandacht aan de context waarbinnen de antwoorden worden gegeven. De beweegredenen om een bepaald antwoord te geven blijven onbekend.

Nadelen telefonische enquêtes

Er komen bij een telefonische enquête ook nadelen kijken. Zo is een telefonische enquête, ten opzichte van face-to-face enquête, iets minder gebruikersvriendelijk (Baarda, 2014). Hierdoor kun je geen lange interviews afnemen; twintig minuten is meestal het maximum, hoewel het wel sterk afhangt van het onderwerp. Als het onderwerp boeiend is voor de respondent, treedt uiteraard minder snel verveling op (Baarda, 2014). Voor dit onderzoek zal dit nadeel niet gelden, aangezien er rekening wordt gehouden met de duur van de enquête. Het tweede nadeel van deze manier van enquêteren kan zijn dat de respondent weinig tot geen tijd heeft om uitgebreid na te denken, maar direct antwoord moet geven (Baarda, 2014). Het derde nadeel van de telefonische enquête is dat er minder controle is op wat er gebeurt bij zowel de respondent als de enquêteur; je hoort wel de aarzeling in de stem van de respondent, maar je ziet het niet als hij/zij schrikt van een vraag. Daarnaast bestaat er de mogelijkheid dat de enquêteur onjuiste informatie noteert of antwoorden verkeerd interpreteert (Baarda, 2014). De onderzoekers proberen dit zoveel mogelijk te beperken door het genoteerde antwoord te herhalen en bij de respondent na te vragen of dit de lading volledig dekt. Het vierde en laatste nadeel waarmee de onderzoekers rekening moeten houden is de voorbereidingstijd van de telefonische enquête. Voor een telefonische enquête is een goede voorbereiding nodig en ook proefafnames zijn gewenst (Baarda, 2014). Deze proefafnames worden door de onderzoekers telefonisch afgenomen bij medestudenten die werkzaam zijn in de jeugdzorg. De onderzoekers zullen de genoteerde antwoorden face-to-face met deze studenten bespreken en

controleren, zodat geëvalueerd kan worden of er sprake is van een juiste vraagstelling en notering. Wanneer blijkt dat de vraagstelling niet optimaal is zal deze worden aangepast.

Naast dat er in eerste instantie een poging wordt gedaan om de enquêtes telefonisch te verwerken, wordt ook de optie gegeven om de enquêtes via een e-mail te ontvangen. Dit zal gebeuren wanneer de respondent aangeeft niet in staat te zijn om telefonisch deel te nemen, maar wel open te staan voor een e-mail-enquête. De email-enquête zal als websurvey worden vormgegeven in Google Formulieren. Dit programma geeft de onderzoekers de mogelijkheid om de vragenlijst te ontwerpen en als link in de mail te plaatsen. Het geheel van de vragenlijst ziet er al snel professioneel uit (Baarda, 2014).

Voordelen websurvey

Er zijn meerdere voordelen van gegevensverzameling via websurvey. Allereerst is het een voordeel dat het respondentvriendelijk is. Vragenlijsten via een websurvey worden namelijk vaker als minder storend ervaren (Baarda, 2014). Het tweede voordeel van een websurvey is dat de respondent de vragen kan beantwoorden op een moment dat hem/haar het best uitkomt (Baarda, 2014). Het derde voordeel van een websurvey is dat de respondent voldoende tijd heeft om na te denken (Baarda, 2014). Een vierde voordeel van een websurvey is dat er controle kan worden uitgevoerd op het beantwoordingsproces (Baarda, 2014). Zo kun je ervoor zorgen dat er zo min mogelijk vragen worden overgeslagen en kan je zelf de routing instellen (Baarda, 2014). Een vijfde voordeel is dat er sprake is van anonimiteit; er kan geen invloed worden uitgevoerd vanuit de enquêteur op de respondent (Baarda, 2014). Een laatste, maar zeker niet onbelangrijke bijkomstig voordeel is dat een websurvey geringe voorbereidings-, afname-, verwerkingstijd en kosten vraagt (Baarda, 2014). Google Formulieren is gratis en daarnaast kunnen de antwoordmogelijkheden makkelijk worden geanalyseerd.

Nadelen websurvey

Een nadeel van deze manier van gegevensverzameling kan een groot aantal non-respons zijn (Baarda, 2014). Het grote probleem bij websurveys is dat je meestal geen informatie hebt over de (non-)respons. Het is via de websurvey niet mogelijk om inzicht te krijgen in welke respondenten hebben gereageerd (Baarda, 2014). Deze belemmering zal door de onderzoekers beperkt worden, door in de mail te vermelden dat het op prijs wordt gesteld wanneer men een bevestigingsmail terug wil sturen als hij/zij de enquête heeft ingevuld.

De vraagstellingen

Bij de vraagstellingen worden er diverse afwegingen gemaakt. Voor de opmaak van de enquête is de keuze gemaakt om te starten met een neutrale algemene vraag. Er wordt gevraagd naar de woonplaats van de cliënten om vast te stellen met welke gemeenten er vanuit de organisatie samengewerkt wordt. Vervolgens wordt er een vraag gesteld over de werkwijze van de organisatie met betrekking tot uitstromende jeugdzorgcliënten, om een beeld te krijgen van hoe er op dit moment in zulke situaties gewerkt wordt. Vanuit daar krijgen de vragen steeds meer betrekking op de rol van Team Zwerfjongeren en hun werkwijze Go On. Deze keuze is bewust gemaakt, zodat de objectiviteit in de beantwoording van de eerst gestelde vragen gewaarborgd blijft.

Door deze opbouw van vragen is systematische vertekening afwezig. Daarnaast wordt de respondent op deze vraagwijze geleidelijk aan meegenomen in het thema van het onderzoek. De enquête zal verschillende soorten vragen bevatten. Er worden namelijk zowel open als gesloten vragen gesteld. De vragen waarvan de mogelijke antwoorden bekend zijn, zullen gesloten worden geformuleerd. Wanneer het gaat om vragen die gericht zijn op een mening, wordt er gebruik gemaakt van een antwoordschaal.

In het bepalen van het aantal schaalpunten zijn een aantal overwegingen gemaakt. Uiteindelijk is de keuze gemaakt voor een 5-punts schaal. De belangrijkste reden hiervoor is, ten opzichte van bijvoorbeeld de 3-punts schaal, dat psychologisch gezien respondenten minder geneigd zijn om uitersten in te vullen. Daarnaast is de 5-punts schaal ten opzichte van een 7-punts schaal voor de respondent makkelijker te begrijpen (Onderzoekdoen, 2018). Een voorbeeld van een vraag waarbij er gebruikt zal worden gemaakt van een puntenschaal is de vraag of Team Zwerfjongeren zou kunnen aansluiten bij de behoefte van de jeugdzorgwerker. De onderzoeksgroep vindt het belangrijk dat de enquête zo gemakkelijk mogelijk te beantwoorden is voor zowel de telefonische respondenten als de respondenten die antwoord geven via de mail. Hiermee hopen zij dat het invullen van de enquête aantrekkelijker wordt en er daardoor een grotere groep respondenten ontstaat.

Rolverdeling team

Wat betreft de enquêtes leveren ook alle vier de leden van het onderzoeksteam een bijdrage aan het afnemen van de enquêtes. De jeugdzorgorganisaties die benaderd worden voor een enquête, worden willekeurig verdeeld onder de vier leden. Ieder lid zal een kwart van de organisaties telefonisch benaderen en de vraag stellen welke jeugdzorgmedewerker, die betrokken is bij uitstromende jeugdzorgcliënten, benaderd mag worden voor het invullen van de enquête. Vervolgens worden de contactgegevens van deze betrokken jeugdzorgwerker genoteerd. Daarna wordt deze jeugdzorgwerker gebeld met de vraag of hij/zij op dat moment in staat is om deel te nemen aan een telefonische enquête. Wanneer de jeugdzorgwerker aangeeft dat het past om op dat moment deel te nemen aan de enquête, zal de enquêteur deze gelijk afnemen en invullen in Google Formulieren. Wanneer de jeugdzorgwerker aangeeft dat het op dat moment niet uitkomt om de enquêtevragen te beantwoorden, wordt er een voorstel gedaan voor een terugbelmoment. Wanneer men de voorkeur aangeeft om de enquête per mail te ontvangen, wordt op dit verzoek ingegaan en wordt er door de enquêteur een mail met de link van de enquête verstuurd. De benaderde organisaties blijven te allen tijde de verantwoordelijkheid van het teamlid waaronder deze is verdeeld. Dit houdt in dat hij/zij verantwoordelijk is voor het telefonische contact, het versturen van de mail, het invullen van de enquête en het beantwoorden van eventuele vragen naar aanleiding van de enquête.

De te beantwoorde deelvragen

Alle deelvragen, zoals beschreven in paragraaf 1.3.3, worden zowel aan de hand van het interview als aan de hand van het surveyonderzoek beantwoord. De deelvragen worden in formulering aangepast, zodat ze bruikbaar zijn voor zowel het interview als in de enquête. In de formulering wordt rekening gehouden met de factoren die hierboven beschreven staan.

2.1.2 Onderzoeksgroep(en)

Deze paragraaf beschrijft de populatie van het kwantitatieve- en kwalitatieve onderzoeksmethoden. Aspecten als representatieve respons, steekproef en beperkingen worden benoemd.

Populatie kwalitatief onderzoek

De populatie van het interview betreft alle beleidsmedewerkers van de negen betrokken gemeenten die gaan over het beleid over het monitoren van potentiële zwerfjongeren.

Niet in elke gemeente worden dezelfde termen gebruikt als het gaat om beleidsmedewerkers. Voor het onderzoek is het van belang dat er iemand aanwezig is die het beleid maakt rondom (potentiële) zwerfjongeren. In sommige gemeenten is dit de beleidsmedewerker van de afdeling Jeugd. In andere gemeenten is het de beleidsmedewerker van de afdeling Maatschappelijke opvang. Bij elke gemeente is geïnformeerd welke beleidsmaker verantwoordelijk is voor zwerfjongerenproblematiek, zodat de verantwoordelijke beleidsmaker(s) worden geïnterviewd.

Er is ruim een maand van tevoren telefonisch contact opgenomen met de desbetreffende beleidsmedewerkers om een datum te plannen voor het interview. Tijdens dit contactmoment wordt de naam van GGD IJsselland genoemd, omdat er aangenomen wordt dat men op deze manier eerder bereid is om aan het interview deel te nemen. Daarnaast wordt het belang van het onderzoek genoemd, met daarbij ook het belang voor de beleidsmedewerker om hem/haar te enthousiasmeren om deel te nemen. Het is namelijk belangrijk om te vermelden dat de mening van de respondent ertoe doet (Verhoeven, 2014). Wanneer er een contactmoment gepland is, ontvangen de beleidsmedewerkers een schriftelijke bevestiging van de afspraak zodat ze hieraan nogmaals worden herinnerd. Op deze manier wordt geprobeerd om zo veel mogelijk respondenten te krijgen.

Omdat elke gemeente binnen de regio IJsselland gevraagd is om deel te nemen aan het onderzoek is er geen steekproef voor de gemeenten. De beleidsmedewerkers zijn verantwoordelijk voor het beleid rondom het monitoren van potentiële zwerfjongeren binnen hun eigen gemeente. Er is eerder vanuit gegaan dat er binnen de gemeenten slechts één verantwoordelijke medewerker is en dat de populatie bestaat uit acht medewerkers. Hierin is er rekening gehouden met het feit dat gemeenten Ommen en Hardenberg samen slechts één medewerker hebben. Tijdens het plannen van de afspraken bleek echter dat er in sommige gemeenten meerdere verantwoordelijke waren, bijvoorbeeld een beleidsmedewerker WMO en een beleidsmedewerker Jeugd. Als er meerdere mensen verantwoordelijk zijn, wordt er geprobeerd met alle verantwoordelijke beleidsmedewerkers binnen de gemeente één afspraak te plannen. Het totaal aantal gesprekken blijft daarmee acht. Daarnaast gaven sommige beleidsmedewerkers aan dat ze graag samen met een collega het gesprek willen voeren. Aangezien het voor het onderzoek belangrijk is dat we een zo zorgvuldig mogelijk antwoord krijgen op de vragen, is het juist een toevoeging als er een extra medewerker bij aanwezig is.

Er worden acht interviews gehouden, ervan uit gaande dat alle gesprekken door zullen gaan, met minstens één beleidsmedewerker van iedere betrokken gemeente. Bij de betrokken gemeente is nagevraagd welke medewerker verantwoordelijk is voor de taak van het schrijven van beleid rondom het monitoren van potentiële zwerfjongeren. Vervolgens is gevraagd naar de contactgegevens van deze persoon. Deze persoon is telefonisch benaderd en is nogmaals gevraagd of hij/zij de juiste persoon is die gaat over het beleid van het monitoren van potentiële zwerfjongeren. In het gesprek met deze medewerker is besproken dat het relevant is voor ons onderzoek dat er met zoveel mogelijk betrokken medewerkers gesproken wordt. Er is tijdens het telefoongesprek gevraagd of het relevant zou zijn als andere collega's ook aan zouden sluiten. Iedere gemeente heeft deze taak op zijn eigen manier vormgegeven. Dit zorgt ervoor dat bij de gemeente Ommen en Hardenberg een coördinator van Jeugd en Onderwijs deelnemen aan ons interview, terwijl er vanuit de gemeente Zwolle een vertegenwoordiger van de afdeling Wmo en Jeugd deelneemt.

Populatie kwantitatief onderzoek

In kaart brengen van jeugdzorgorganisaties

De populatie van het surveyonderzoek betreft jeugdzorgwerkers die werkzaam zijn binnen de jeugdzorgorganisaties in de gemeenten Zwolle, Kampen, Steenwijkerland, Staphorst, Dalfsen, Ommen, Hattem, Hardenberg en Zwartewaterland. Welke organisaties precies in aanmerking komen voor dit onderzoek is niet eenvoudig te beantwoorden. Mede door de transformatie vervagen grenzen tussen preventie en jeugdhulp en tussen jeugdhulp en andere domeinen (CBS, 2017). Volgens Coördinator Praktijkbureau Sociaal Wijkteam Zwolle (A. Alburg, persoonlijke communicatie, 5 maart 2018) is de hulpvraag leidend geworden en niet meer het aanbod van organisaties. De vormen kunnen dus heel divers zijn. Enerzijds kan dit het samenwerken verbeteren, maar anderzijds kan het ook voor onduidelijkheid zorgen. Onduidelijk over bijvoorbeeld het hanteren van termen zoals jeugdzorg en jeugdhulp. Daarnaast is er niet in elke organisatie, wat formeel een jeugdzorginstelling is, de juiste doelgroep voor ons onderzoek aanwezig.

In de Jeugdwet staat dat de gemeente verantwoordelijk is voor jeugdhulp en de uitvoering van kinderschermingsmaatregelen en jeugdreclassering. Als dat nodig is treft de gemeente een individuele voorziening. Een individuele voorziening is maatwerkvoorziening en is dus niet vrij toegankelijk voor eenieder. Dit is in tegenstelling tot een algemene voorziening, deze is namelijk wel vrij toegankelijk (SWT Zwolle, z.d.). Het is aan de gemeente om te bepalen welke hulp vrij toegankelijk is en welke hulp een individuele voorziening is (Nederlands Jeugdinstituut, 2018). Voor de eerder benoemde specialistische zorg heeft de cliënt een beschikking van de gemeente nodig (het sociaal wijkteam) of een verwijzing van bijvoorbeeld de huisarts (SWT Zwolle, z.d.).

Als er besloten wordt dat er gespecialiseerde hulp nodig is, is er sprake van geïndiceerde zorg. Deze zorg is dus niet toegankelijk zonder verwijzing of beschikking. Ook zijn er andere vormen van zorg aan jeugd die niet onder de jeugdzorg valt, namelijk alle vormen van jeugdhulp die niet vanuit de Jeugdwet betaald worden. Een praktisch voorbeeld zijn jongeren die aan de voorwaarden voldoen die het Centrum indicatiestelling zorg (CIZ) stelt (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2015). Voor deze doelgroep wordt zorg betaald vanuit wet langdurige zorg of de zorgverzekeringswet. Als er in dit onderzoek gesproken wordt over jeugdzorg hebben we het over geïndiceerde hulp aan jeugd tot 18 jaar of hun ouders. Deze hulp wordt ingezet om doelen te behalen zodat jeugdigen zich goed kunnen ontwikkelen, volgens Coördinator Praktijkbureau Sociaal Wijkteam Zwolle (A. Alburg, persoonlijke communicatie, 5 maart 2018). Geïndiceerde zorg is zorg die aangeboden wordt nadat er overleg is geweest met de gemeente. Dit gaat meestal via het Sociaal Wijkteam, maar kan ook via een huisarts (SWT Zwolle, z.d.). Deze zorg is niet toegankelijk zonder verwijzing.

Aangezien het onderzoek zich richt op uitstromende jeugdzorgcliënten, vindt er een leeftijdsafbakening plaats op de leeftijd 15 t/m 18 jaar. Een toelichting hiervan is te vinden in paragraaf 1.3.2.

Bedrijfsvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland

Niet alle instellingen die werken met jeugd zijn geschikt om onderzocht te worden. De Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO) Jeugdzorg regio IJsselland (2018) is helpend om de relevante jeugdzorgorganisaties in beeld te krijgen. De Bedrijfsvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland is in 2014 opgericht en is tegelijkertijd gestart met de invoering van de Jeugdwet op 1 januari 2015. De BVO is een zelfstandige inkoop- en betaalorganisatie van de elf samenwerkende gemeenten in IJsselland: Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle. Dit aantal wijkt af van het aantal gemeenten dat in dit onderzoek een rol speelt, een verdere toelichting hierop staat in paragraaf 2.1.3. Het bestuur van de BVO wordt gevormd door de elf wethouders van de deelnemende gemeenten. De BVO koopt namens de elf gemeenten de gespecialiseerde jeugdhulp in bij ruim 200 zorgaanbieders die werkzaam zijn in IJsselland en betalen vervolgens ook de facturen van deze zorgaanbieders.

In een document laat de BVO een overzicht van de gecontracteerde aanbieders, per 1 januari 2018, zien op het gebied van jeugdhulp in de regio IJsselland. Deze zijn onder de volgende profielen verdeeld:

1. Vergroten van ontwikkelingskansen van een jeugdige in een problematische situatie waarbij gezinscommunicatie en/of opvoedproblemen een rol spelen.
2. Begeleiden en behandelen van een jeugdige met ontwikkelings- en gedragsproblematiek in interactie met één of meerdere van de drie milieus (school, thuis, vrije tijd).
3. Begeleiden en vergroten van ontwikkelingskansen van een jeugdige met een cognitieve beperking.
4. Behandelen en vergroten van ontwikkelingskansen van een jeugdige met ontwikkelings- en gedrags- en/of psychiatrische problemen door kind factoren.

5. Behandelen en vergroten van ontwikkelingskansen van een jeugdige met een cognitieve beperking met ontwikkelings- en gedrags- en/of psychiatrische problemen door kind factoren.
6. Begeleiden en vergroten van ontwikkelingskansen van een jeugdige met een lichamelijke beperking en niet-aangeboren hersenletsel.
7. Ondersteunen, begeleiden en vergroten van ontwikkelingskansen van een jeugdige die belasting ervaart door een of meer opvoeders met een ziekte of beperking en het ondersteunen van deze opvoeders in de opvoeding.
8. Begeleiden en vergroten van ontwikkelingskansen van de jeugdige met ontwikkelings-, gedrags- en/of (vermoedelijke) psychiatrische problemen in samenhang met opvoeders met (vermoedelijke) psychiatrische problemen, die daardoor problemen bij het opvoeden ervaren.
9. Begeleiden en vergroten van ontwikkelingskansen van een jeugdige met ontwikkelings-, gedrags- en/of psychiatrische problemen uit gezinnen met multi-problematiek, waarbij de draagkracht van het gezin verbetert.
10. Ondersteunen van het jonge kind van min negen maanden tot zeven jaar en het gezin die gezien de leeftijd en de complexiteit van de problematiek specifieke kennis, procesdiagnostiek en specifieke opvoeder/kind interventies behoeven.
11. Het bieden van crisishulp aan een jeugdige en gezin in crisissituatie, zodat de situatie stabiliseert.
12. Ernstige enkelvoudige dyslexie (BVO Jeugdzorg IJsselland, 2018).

Om duidelijk te krijgen welke jeugdzorgorganisaties relevant zijn, is het nodig om duidelijk te krijgen welke jeugdzorgorganisaties irrelevant zijn. Alle aanbieders die onder de profielen tien en twaalf vallen, zijn niet direct relevant en worden niet verder meegenomen in het onderzoek. Hieronder is beschreven waarom ervoor gekozen is deze twee profielen uit het onderzoek te laten.

Profiel tien:

In dit profiel gaat het om kinderen in de leeftijd van nul tot zeven jaar. Daarmee vallen ze niet onder de gestelde leeftijd in het onderzoek en onder de doelgroep van Team Zwerfjongeren. De leeftijdscategorie van het team is vijftien tot vijfentwintig jaar. Het onderzoek richt zich op jongeren van vijftien tot achttien jaar. Dit profiel is hierdoor niet relevant voor ons onderzoek.

Profiel twaalf:

In dit profiel gaat het over enkelvoudige dyslexie. Hoewel er geen onderzoek te vinden is dat het verband tussen dyslexie en zwerfgedrag uitsluit, is dit toch een aanname die we doen. Dyslexie is een leerstoornis (Gedragsproblemen in de klas, z.d.) die niet direct invloed lijkt te hebben op de problemen die in hoofdstuk 1.2 van dit onderzoek worden genoemd. Wel kan dyslexie voorkomen in combinatie met een aantal andere stoornissen, zoals bijvoorbeeld ADHD, of ASS. Dan is er sprake van meervoudige dyslexie. In dat geval wordt de dyslexie problematiek niet vergoed door de gemeente of valt het onder één van de andere profielen (Evizier, z.d.).

Categorieën

Na het uitzoeken van deze lijst blijven er meer dan 100 instellingen over. Deze instellingen worden verdeeld in drie verschillende categorieën. De jeugdzorginstellingen worden gesorteerd op grootte. Hieruit ontstaan drie verschillende categorieën:

- Klein
- Middelgroot
- Groot

Deze categorieën zijn gekozen aan de hand van de Nederlandse wet (Kamer van Koophandel, z.d.). Deze geeft een uiteenzetting voor een onderneming. Officieel zijn er een viertal categorieën. Er is gekozen om de laatste twee categorieën samen te voegen en een aanpassing te maken voor deze groep. Dit gaat om de groepen micro en klein, die samen klein genoemd worden. Ook is er een deel van de groep micro vervallen. Dit is omdat er in de lijst met jeugdzorgaanbieders een heel aantal organisaties staat met slechts een of twee medewerkers, bijvoorbeeld een psycholoog. Deze werken niet alleen volgens de Jeugdwet, maar ook via de Zorgverzekeringswet (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2015). En daarnaast hebben deze instellingen vaak jeugdzorg als deel van het aanbod en is jeugdzorg niet hun hoofdaanbod, deze instellingen vallen buiten het onderzoek (dit wordt hieronder verder uitgelegd). Voor de organisaties die wel jeugdzorg als hun hoofdaanbod ~~corebusiness~~ hebben, is er in verband met de haalbaarheid van het onderzoek (het onderzoeken van deze doelgroep kost relatief veel tijd) gekozen om deze niet mee te nemen. De meeste uitstromende jeugdzorgcliënten zijn te vinden in de andere grotere organisaties, wat grotere instellingen meer relevant maakt voor Go On en Team Zwerfjongeren.

De volgende indeling ontstaat:

- Klein: 3 tot 50 medewerkers.
- Middelgroot: 50 tot 250 medewerkers.
- Groot: 250 of meer medewerkers.

Binnen deze verschillende groepen organisaties wordt een steekproef gehouden. Het is niet altijd vooraf te bepalen welke instelling in welke groep hoort, omdat het niet van elke instellingen bekend is hoeveel medewerkers er zijn. Dat betekent dat deze vraag terugkomt in de enquête.

Manier van steekproeftrekking

Van alle instellingen in de lijst is een inschatting gemaakt van het aantal medewerkers. Soms is dit exact te vinden op de website of in een jaarverslag. Echter is het soms ook niet te vinden. In dat geval wordt er een inschatting gemaakt. Dit gebeurt ook aan de hand van de website. Bijvoorbeeld doordat het aantal medewerkers vermeld staat in de informatie over de instelling of dat er aan de hand van foto's in beeld wordt gebracht wie er werkzaam zijn binnen de instelling. In de enquête zal dit gecontroleerd worden.

In totaal blijven er 29 jeugdzorginstellingen over. Deze zijn onderverdeeld in de eerdergenoemde categorieën:

- Klein: 18 instellingen
- Middelgroot: 3 instellingen
- Groot: 8 instellingen

Het is mogelijk om alle instellingen te benaderen voor de enquête. Hier is dus geen steekproef voor nodig. Het is echter niet mogelijk om alle jeugdzorgwerkers te benaderen die binnen de instelling werkend zijn. De jeugdzorgorganisaties zullen benaderd worden met de vraag welke jeugdzorgmedewerkers betrokken zijn bij uitstromende jeugdzorgcliënten en kunnen deelnemen aan onze telefonische enquête. Van iedere organisatie wordt één medewerker benaderd voor de enquête. Er is gekozen voor één medewerker per organisatie, aangezien het afnemen van de enquêtes anders niet haalbaar is. De medewerker wordt gekozen door middel van een selecte steekproef (Verhoeven, 2014). Deze steekproef bestaat uit het zoeken van de expert (Scribbr, 2017). Er wordt binnen de instelling gezocht naar een medewerker die betrokken is bij uitstromende jeugdzorgcliënten. Een aselecte steekproef is geen optie, omdat het gezien de tijd niet mogelijk is om alle medewerkers in een organisatie in kaart te brengen. Om de betrouwbaarheid te waarborgen wordt onderscheid gemaakt tussen persoonlijke antwoorden en antwoorden die representatief zijn voor de hele organisatie.

2.1.3 Uitvoerbaarheid van het onderzoek

Voordat er uitvoering wordt gegeven aan het onderzoek is het belangrijk dat er stil wordt gestaan bij de vraag of het onderzoek uitvoerbaar is. Een aantal factoren bepaalt de uitvoerbaarheid van het onderzoek, welke in deze paragraaf aan de orde komen.

Tijd

De eerste factor die bepalend is voor de uitvoerbaarheid van het onderzoek is de factor 'tijd'. Wanneer er onderzoek wordt gedaan is het belangrijk om van tevoren een tijdsplanning te maken. Vanuit de opleiding heeft de onderzoeksgroep per student zeventien credits toegewezen gekregen voor de uitvoering van dit onderzoek. Eén credit omvat 28 uur, wat betekent dat er per student 420-460 uur aan tijd beschikbaar is gesteld. Om ervoor te zorgen dat alle onderdelen van het onderzoek binnen de beschikbare tijd worden uitgevoerd is er een tijdsbegroting gemaakt die moet voorkomen dat de onderzoeksgroep in tijdnood komt (Baarda, 2014, p. 39).

Geld

De tweede factor die bepalend is voor de uitvoerbaarheid van het onderzoek is de factor 'geld'. Als onderzoeksgroep kan een materiële en personele begroting helpend zijn (Baarda, 2014, p. 39). De onderzoeksgroep heeft tijdens het ontwerpen van het onderzoek afspraken gemaakt met GGD IJsselland over de kosten die moeten worden gemaakt. GGD IJsselland heeft toestemming gegeven voor het vergoeden van reiskosten en printkosten. Daarnaast stellen zij een ruimte beschikbaar, zodat er geen kosten hoeven worden gemaakt voor het huren van een ruimte voor de presentatie. Andere kosten zullen voor dit onderzoek niet worden gemaakt, aangezien zowel het interview als de enquête op een kosteloze wijze worden uitgevoerd.

Bereidheid van respondenten

De derde factor die van invloed kan zijn op de uitvoerbaarheid van het onderzoek is de 'bereidheid van de respondenten' om aan het onderzoek mee te doen. De bereidheid om aan het onderzoek mee te doen is afhankelijk van de instantie die het onderzoek uitvoert, de wijze waarop de mensen worden benaderd, de tijd die het onderzoek kost, de aantrekkelijkheid van het onderzoeksontwerp, het nut van het onderzoek en de blijk van waardering voor de deelnemers van het onderzoek (Baarda, 2014, p. 39). Een mogelijke beperking was dat beleidsmedewerkers van gemeenten niet mee willen werken, omdat ze bijvoorbeeld de toegevoegde waarde voor zichzelf er niet in zien. Er is aan de beleidsmedewerkers uitgelegd wat de toegevoegde waarde is van het onderzoek voor de gemeente. Alle gemeenten hebben toegezegd mee te willen werken.

Bereikbaarheid van respondenten

De vierde en laatste factor die van invloed is op de uitvoerbaarheid van het onderzoek is de 'bereikbaarheid van de respondenten'. Respondenten dienen bereikbaar te zijn voor het verschaffen van informatie voor het onderzoek om voldoende data te kunnen verzamelen (Baarda, 2014, p. 40). Zo kan het een beperking zijn dat beleidsmedewerkers van gemeenten wel willen meewerken, maar hier tevergeefs (op een later moment) geen ruimte voor hebben in hun agenda. De onderzoekers stellen zich daarom zo flexibel mogelijk op. Tijdens het maken van de afspraken blijft deze bedreiging reëel. Eén van de negen gemeenten heeft aangegeven dat de gemaakte afspraak mogelijk niet kan doorgaan vanwege een te volle agenda. De weken die voor de interviews staan gepland vallen samen met de gemeenteraadsverkiezingen en zorgt voor een drukke periode voor de medewerkers van de gemeente. Wanneer er sprake is van een te volle agenda zal er een poging worden gedaan om een nieuwe afspraak te maken op een moment wanneer dit wel uitkomt.

Overige beperkingen voor het onderzoek

Een beperking in het onderzoek is dat er gebruik is gemaakt van drie verschillende categorieën. Bij het selecteren van deze categorieën is er gekozen voor een selectie op basis van de grootte van de organisatie. Er had nog verder gefilterd kunnen worden op de grootte van de instelling. In verband met de haalbaarheid van het onderzoek is ervoor gekozen om dit niet te doen. Verder filteren kost veel tijd en levert slechts een kleine bedrage aan het onderzoek.

Een andere beperking voor het onderzoek is dat de jeugdzorgorganisaties gekozen worden met behulp van doordachte filters. In de eerste plaats gaat het om het filteren van profielen, en daarna om het filteren van leeftijd, het filteren op grote van de instelling en het filteren van vestigingsplaats. Deze filters staan uitgebreid beschreven in paragraaf 2.1.2. Het kan zijn dat de gekozen filters niet de volledige lading dekken, waardoor er organisaties worden overgeslagen die wellicht relevant kunnen zijn voor het onderzoek. Ondanks deze bedreiging is er een poging gedaan om zo zorgvuldig mogelijk onderscheid te maken tussen jeugdzorgorganisaties waar wel op wordt gericht en waar niet op wordt gericht. Zo is er bij GGD IJsselland geen complete lijst beschikbaar met alle jeugdzorgorganisaties uit de regio. Een ruim gevulde lijst is wel gevonden in een document dat gepubliceerd is door BVO Jeugdzorg IJsselland. Deze lijst is gebaseerd op de elf samenwerkende gemeenten in IJsselland en niet op de negen gemeenten waar in dit onderzoek op wordt gericht. Zo is de gemeente Hattem wel meegenomen in de beschreven negen gemeenten, maar niet in de elf samenwerkende gemeenten; en de gemeente Deventer is wel meegenomen in de elf samenwerkende gemeenten, maar niet in de negen beschreven gemeenten. Dit is een bedreiging voor de betrouwbaarheid van ons onderzoek, omdat er zonder deze informatie geen conclusies getrokken kunnen worden over de verschillende gemeenten. We weten van de organisaties niet in welke gemeenten ze actief zijn en waar de cliënten wonen. Deze informatie is wel relevant, omdat hiermee de eventuele verschillen binnen de gemeenten zichtbaar worden. Er zal daarom in de enquêtes onder de jeugdzorgorganisaties gevraagd worden waar de jeugdzorgcliënten binnen de instelling woonachtig zijn. Verder zal er aan de gemeente Hattem worden gevraagd welke jeugdzorgorganisaties actief zijn binnen de gemeente. Mochten er organisaties zijn die nog niet op de lijst staan, zoals genoemd in 2.1.2., dan zal er aan deze organisaties alsnog gevraagd worden om deel te nemen aan de enquête.

Naast de organisaties die regionaal aan het werk zijn, is er ook nog een aantal bovenregionale instellingen die betaald worden door de betrokken gemeenten, deze worden niet meegenomen in dit onderzoek. Hiervoor zijn een aantal verschillende argumenten. In de eerste plaats is er niet in beeld welke organisaties binnen de gemeenten actief zijn. Dit is wel uit te zoeken, maar dit is een zeer tijdrovende klus zodat de haalbaarheid van het onderzoek binnen de gestelde tijd in gevaar komt. Daarnaast zijn deze organisaties landelijk actief, omdat de contracten op landelijk niveau worden afgesloten en de gemeenten alleen betalen voor het gebruik van de eigen cliënten (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, z.d.). Het is dus aannemelijk dat een organisatie die landelijk actief is niet van alle verschillende gemeenten op de hoogte is van de lokale werkwijze omtrent zwerfjongeren.

Een beperking van het filter omtrent de vestigingsplaats van de instellingen is dat er een aantal jeugdzorgcliënten niet meegenomen worden in het onderzoek. Zodra de instellingen betaald worden door BVO jeugdzorg IJsselland zijn er ook jeugdzorgcliënten uit regio IJsselland die onder deze instellingen vallen. Het is aannemelijk dat een instelling met een vestigingsplaats buiten de regio IJsselland voornamelijk te maken heeft met cliënten uit de eigen regio en dat Go On en Team Zwerfjongeren niet tot nauwelijks relevant zijn voor deze organisaties. Dit sluit echter niet uit dat er zich een situatie kan voordoen waarbij dit toch het geval is. Maar omdat dit vermoedelijk niet veel voorkomt is ervoor gekozen om deze instelling niet mee te nemen in dit onderzoek.

Een beperking van het filter omtrent het aantal medewerkers is dat alle instellingen met één of twee medewerkers uitgesloten zijn van deelname aan het onderzoek, zoals uitgelegd in paragraaf 2.1.2.

Ook binnen deze instellingen kan het voorkomen dat er een uitstromende jeugdzorgcliënt is. Zoals eerder vermeld bestaat er een groep met instellingen die niet alleen jeugdzorg bieden. De hulpverlening gaat bij deze instellingen veelal door nadat de leeftijd van 18 jaar is bereikt. Dit maakt dat deze relatief grote groep minder relevant is voor het onderzoek. Toch kan het voorkomen dat er een jeugdzorgcliënt uitstroomt. Door het gebruik van dit filter zijn deze organisaties met mogelijk uitstromende jeugdzorgcliënten niet meegenomen in het onderzoek. Deze organisaties zouden in een later vervolgonderzoek alsnog onderzocht kunnen worden.

Bij het afnemen van het interview zal er rekening worden gehouden met de bedreiging dat er sprake kan zijn van sociaal wenselijke antwoorden. Er kan sprake zijn van het feit dat personen zullen reageren op basis van geldende normen en verwachtingen. De onderzoeksgroep zal hier rekening mee houden bij het maken van de opbouw van de vragen die gesteld zullen worden tijdens het interview. Zo zal het interview starten met een introductie waarbij verteld zal worden dat er op een betrouwbare manier met de informatie wordt omgegaan en wat er van de respondent wordt verwacht (Effectory, 2017). Vervolgens zullen er vragen worden gesteld die gericht zijn op de huidige werkwijze rondom het monitoren van potentiële zwervjongeren. Bij de formulering van de vragen wordt er rekening gehouden met de wijze waarop de vraag wordt geformuleerd. Vragen zullen neutraal gesteld moeten worden om te voorkomen dat er vanuit sociale wenselijkheid geantwoord wordt (Effectory, 2016). Door middel van het stellen van controlerende vragen en door het vragen naar uitleg zal geprobeerd worden om een heldere en subjectieve mening te kunnen beschrijven. In paragraaf 2.1.4. zal hier nog dieper op in worden gegaan.

2.1.4 Meetinstrumenten en kwaliteit

In deze paragraaf wordt beschreven hoe de kwaliteit van de meetinstrumenten bewaakt wordt door de betrouwbaarheid en validiteit ervan te waarborgen.

De kwaliteitsbewaking binnen dit onderzoek

Verhoeven (2014) schrijft: “De betrouwbaarheid van onderzoeksresultaten geeft aan in hoeverre je onderzoek vrij is van toevallige fouten” (p. 205). Voorbeelden van toevallige fouten zijn als de respondent geen antwoord op de vraag weet, als de onderzoeker bij het invoeren van de gegevens een fout maakt etc. Naast dat het onderzoek vrij moet zijn van toevallige fouten moet het onderzoek ook herhaalbaar zijn om de betrouwbaarheid te waarborgen. “Deze herhaalbaarheidseis betekent dat het onderzoek herhaalbaar moet zijn op een ander tijdstip, met een andere onderzoeker, andere proefpersonen en onder andere omstandigheden” (Verhoeven, 2014, pp. 205,206).

Binnen dit onderzoek dragen de volgende punten bij aan de betrouwbaarheid van het onderzoek: Tijdens alle meetmomenten worden dezelfde meetinstrumenten gebruikt en worden de uitkomsten op dezelfde manier gemeten. Bij elk interview zullen dus dezelfde topiclijsten of vragenlijsten worden gebruikt. Het onderzoek wordt dus eigenlijk herhaald, wat de betrouwbaarheid van de uitkomsten verhoogt (Verhoeven, 2014, p. 140).

Om betrouwbare resultaten te kunnen boeken, maak je vragen die voor iedereen hetzelfde betekenen: helder, duidelijk en slechts op één manier uit te leggen. Van een abstract begrip naar een meetbare vraag dus (Verhoeven, 2014, p. 179). Bij het uitwerken van de topiclijst en de vragen van het interview en de vragen van de enquête zal hier rekening mee gehouden moeten worden. De begrippen in de vraagstellingen moeten voor iedereen eenduidig te interpreteren zijn, zodat verwarring en onduidelijkheid wordt voorkomen.

Bij het inzetten van de enquêtes kan de betrouwbaarheid en de geloofwaardigheid van de resultaten worden vergroot als er gebruik wordt gemaakt van standaardvragenlijsten (Verhoeven, 2014, p. 181).

Om de betrouwbaarheid van de interviews te vergroten zullen de onderzoekers gebruik maken van een proefinterview. Deze zal afgenomen worden met een aantal studenten van de opleiding social work. De onderzoeksgroep zal dus het eigen meetinstrument uittesten. Omdat de onderzoeksgroep last kan hebben van tunnelvisie en gekleurdheid naar het onderwerp toe zal er gekozen worden om het proefinterview te houden met mensen die niet betrokken zijn bij de onderzoeksgroep en/of het onderzoek zelf, hiermee wordt objectiviteit behouden. Met behulp van dit proefinterview kan er geanticipeerd worden op onduidelijkheden of juist overbodige zaken binnen het interview. De onderzoeksgroep kan dit, naast het proefinterview, ook toepassen bij de enquête. Het is mogelijk om deze zelf uit te testen en waar nodig nog aan te passen. Dit alles vergroot de betrouwbaarheid van het onderzoek (Verhoeven, 2014, p. 194).

Tijdens de interviews zal, na toestemming van de respondent, gebruik worden gemaakt van een memorecorder. Het opnemen van het gesprek heeft als voordeel dat de interviewer tijdens het gesprek zich volledig kan richten op de respondent. Achteraf is het mogelijk om nauwkeurig het gesprek uit te werken op papier met behulp van de memorecorder. De betrouwbaarheid van de resultaten wordt vergroot als het interview zo vaak als gewenst teruggeluisterd kan worden door de onderzoeker (Verhoeven, 2014, p. 246).

In welke mate het onderzoek vrij is van systematische fouten, wordt bepaald door de validiteit. Je kijkt naar het waarheidsgehalte van het onderzoek. Geldigheid van de meetinstrumenten en die van de onderzoeksgroep zijn de twee belangrijkste vormen van validiteit. Hoe minder fouten, hoe meer de resultaten een afspiegeling van de werkelijkheid zijn (Verhoeven, 2014, p. 208).

Binnen dit onderzoek zullen de volgende punten bijdragen aan de validiteit van het onderzoek: De interviewers zullen alert zijn op de mogelijke sociaal wenselijke antwoorden van de respondenten. Verhoeven (2014) schrijft: "Ligt een onderwerp gevoelig, dan willen respondenten nog weleens een antwoord geven dat beter past bij een bepaald verwachtingspatroon: een 'sociaal wenselijk' antwoord en daarmee een systematische vertekening van je onderzoek" (p. 208). Mocht er tijdens het interview gesignaleerd worden dat de respondent sociaal wenselijke antwoorden geeft, dan zal dit op een transparante manier teruggegeven worden door de interviewer. Dit biedt de respondent de kans om toe te lichten waarom dit wel het geval is of juist niet. Om zo goed mogelijk te voorkomen dat er sociaal wenselijke antwoorden worden gegeven zal er eerst gevraagd worden naar feiten en vervolgens pas naar meningen.

Om de interne validiteit van dit onderzoek te waarborgen zal er tussentijds geen bijstelling plaatsvinden van de enquêtevragen en de topiclijst of vragenlijst voor het interview. De validiteit van de enquêtes wordt gewaarborgd doordat de steekproef een goede afspiegeling is van de populatie. De organisaties waarbij de enquête zal worden afgenomen zijn jeugdzorgorganisaties die betrokken zijn bij de doelgroep jeugd die potentiële kans hebben op zwerfgedrag na (vroegtijdige) beëindiging van de jeugdzorg. Deze jeugdzorgorganisaties bevinden zich in de regio die door het onderzoek is afgebakend. Door de afbakening is dit een goede afspiegeling van de populatie (Verhoeven, 2014, p. 212).

De interviewers zullen gezamenlijk een document opstellen waarin de aandachtspunten voor de interviews kort en bondig beschreven worden ter ondersteuning voor tijdens de interviews. Dit document met de opgestelde aandachtspunten is in bijlage 2 opgenomen.

2.2 Verzameling en analyse van data

Interviews worden opgenomen met een memorecorder, waarna deze worden getranscribeerd. Het getranscribeerde onderzoek zal worden geanalyseerd. De geluidsopnames zullen niet bewaard blijven, maar na het afronden van dit onderzoek verwijderd worden.

Alle uitslagen van de enquêtes worden opgeslagen in Google Formulieren. Ook de telefonisch afgenomen enquêtes zullen worden ingevoerd door de onderzoekers. De verzameling van data en de analyse wordt hieronder uitgewerkt. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen kwalitatieve en kwantitatieve data. Voor het verwerken van data wordt er gebruik gemaakt van Google Formulieren, Word en Excel.

2.2.1. Kwalitatieve data-analyse

Baarda (2014) geeft in een stappenplan weer hoe kwalitatieve data het best kan worden verwerkt. De gegevens van het interview zullen in dit onderzoek volgens dit stappenplan worden verwerkt. Er zijn een paar aanpassingen gedaan in het stappenplan zodat deze geschikt is voor de interviews.

Stap 1: Ordening van de gegevens.

Hierin worden de getranscribeerde interviews verdeeld in verschillende fragmenten. Daarbij wordt een nummer toegekend aan een stuk tekst zodat deze later makkelijker te vinden is.

Stap 2: Vaststellen van de relevantie.

Het kan zijn dat er tekst gaat over een ander onderwerp die geen relatie hebben met de hoofdvraag. In dat geval wordt de tekst doorgehaald. Echter wordt deze niet verwijderd. Het kan namelijk zijn dat deze tekst later nog nodig is.

Stap 3: Open coderen

Deze stap bestaat uit twee onderdelen. In de eerste plaats labelen, in de tweede plaats het samenvoegen van synoniemen. Bij het labelen zullen de genummerde fragmenten worden samengevat met een woord. Als dit niet met één woord kan, wordt er een tweede of derde woord gebruikt. Daarna zal worden gekeken welke woorden overeenkomen met elkaar.

Stap 4: Axiaal coderen

Alle labels worden onderverdeeld in categorieën.

Stap 5: Selectief coderen

De categorieën moeten antwoord geven op de deelvragen en hoofdvraag van het onderzoek. In deze stap worden de categorieën gebruikt om tot een hoger abstract niveau te komen (Baarda, 2014).

2.2.2. Kwantitatieve data-analyse

De open vragen van de enquête zullen worden gelabeld en verwerkt worden in een datamatrix. Ook hier bij het labelen zal er gebruik worden gemaakt van het stappenplan die in paragraaf 2.2.1. staat beschreven. Naast de open vragen, zullen ook de gesloten- en meerkeuzevragen worden verwerkt in een datamatrix. Hiervoor zal gebruik worden gemaakt van Excel en Google Formulieren. Bij de analyse van de enquêtes zullen de resultaten zo overzichtelijk mogelijk worden weergegeven. Zo zal er gezocht worden naar frequenties, verschillen en verbanden/samenhang (Baarda, 2014). We hebben te maken met beschrijvende statistiek, omdat we alle organisaties uit de populatie proberen te bereiken. Alle vragen zijn onder te verdelen onder de verschillende deelvragen. Per deelvraag worden deze vragen weergegeven. Dit kan door middel van tekst, maar eventueel ook door het gebruiken van een grafiek als de resultaten eruit springen (Stulp, 2008) (Verhoeven, 2014).

2.3. Methodische verantwoording

In deze paragraaf zal een toelichting gegeven worden over hoe de procedures rondom de verkregen data zijn verlopen.

2.3.1 De interviews

Toestemming verkrijgen voor afname interviews

GGD IJsselland heeft de onderzoeksgroep toestemming gegeven om interviews af te nemen met beleidsmedewerkers. Welke beleidsmedewerkers uit welke gemeente benaderd zouden worden was tijdens het verkrijgen van deze toestemming nog niet bekend. De toestemming heeft de onderzoeksgroep gekregen onder voorwaarden dat zij zichzelf netjes en representatief zouden tonen, respectvol en vertrouwelijk zouden omgaan met de verkregen informatie, bij de opdrachtgever zouden aanklaarten als er een gesprek is geweest met zorgelijke gesprekspunten en tot slot dat zij de opdrachtgever op de hoogte zouden houden van de voortgang. De opdrachtgever heeft aangegeven het prettig te vinden om met de onderzoeksvraag mee te denken. De invulling en praktische uitvoering werd verder in goed vertrouwen bij de onderzoekers gelegd.

Keuze voor respondenten

De keuze voor de respondenten staat beschreven in paragraaf 2.1 van dit onderzoeksverslag.

Wijze van benaderen respondenten en acties om respons te verhogen

De respondenten zijn zo direct mogelijk benaderd. Omdat GGD IJsselland niet over de contactgegevens van de respondenten beschikte, hebben de onderzoekers deze in telefonisch contact met de betreffende gemeenten achterhaald. Tijdens de telefonische contactmomenten zijn de volgende stappen doorlopen:

1. Onderzoekers hebben toegelicht dat zij onderzoek doen, namens GGD IJsselland.
2. Gevraagd naar een beleidsmedewerker die binnen de gemeente verantwoordelijk is voor het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag.
3. Nadat de onderzoeker doorverwezen werd heeft hij/zij opnieuw de vraag gesteld of diegene verantwoordelijk is voor het beleid rondom het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag.
4. Toen de onderzoeker de juiste beleidsmedewerker aan de telefoon had is er gevraagd of hij/zij deel wilde nemen aan het interview gericht op het onderwerp uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag.
5. De onderzoeker heeft toen samen met de beleidsmedewerker een afspraak gepland voor het interview.
6. De onderzoeker heeft de beleidsmedewerker een afspraakbevestiging gemaild.

Tijdens het benaderen van de beleidsmedewerkers kwamen er diverse reacties. Er waren beleidsmedewerkers die gelijk enthousiast reageerden en graag over het onderwerp wilden doorpraten. Ook waren er beleidsmedewerkers die twijfelend reageerden, ze gaven aan dat zij:

- wel beleid schrijven over de doelgroep jeugd, maar niet specifiek gericht op het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag.
- als 'kleine' gemeente geen zwerfjongeren hebben.

Deze twijfelende reacties maakten dat de onderzoekers actie moesten ondernemen om de respondenten te overtuigen toch deel te nemen aan het interview. De onderzoekers hebben tegen de respondenten gezegd als er nu geen ogenschijnlijke zwerfjongeren in de gemeente zijn, dat deze jongeren in de toekomst wel kunnen voorkomen. Daarnaast bestaat de kans dat er wel zwerfjongeren in de gemeente zijn, maar niet in beeld. Ook kan het zijn dat de zwerfjongeren vanuit de 'kleine' gemeente vertrokken zijn naar een grotere stad met hun eigen redenen. Er is benadrukt

om in alle situaties toch over dit onderwerp te praten. De onderzoekers merkten dat de respondenten overtuigd raakten en toch overstag gingen om deel te nemen aan het interview.

Doordat de ambtelijke organisaties van de gemeenten Ommen en Hardenberg met elkaar gefuseerd is, was het voor het onderzoek voldoende om daar met één beleidsmedewerker te spreken die zich bezighoudt met de desbetreffende doelgroep voor beide gemeenten. Deze fusie heeft voor geen negen, maar acht interviews gezorgd.

Gevolgdte werkwijze bij afname

De onderzoekers hebben alle genodigde respondenten gesproken tijdens de geplande face-to-face interviews. Dit betekent dat er voor het kwalitatieve onderzoek 100% respons was.

Figuur 2.1 geeft weer hoeveel medewerkers, met hun bijhorende functie binnen de desbetreffende gemeente, deel hebben genomen aan de interviews.

Gemeente	Functie respondent(en)
Zwolle	1. Beleidsmedewerker Maatschappelijke Ontwikkeling
Kampen	2. Beleidsontwikkelaar sociaal domein (jeugd, beschermd wonen, maatschappelijke opvang) 3. Medewerker openbare orde en veiligheid
Ommen/Hardenberg	4. Beleidsmedewerker Jeugd 5. Generalist "Samen doen" team (sociaal wijkteam Ommen)
Hatterij	6. Beleidsmedewerker Jeugd
Steenwijkerland	7. (Huidige) Beleidsmedewerker Jeugd 8. (Toekomstige) Beleidsmedewerker Jeugd 9. Beleidsmedewerker Wmo
Zwartewaterland	10. Beleidsmedewerker Jeugd 11. Zorgregisseur Jeugd (verbonden aan gemeente Zwartewaterland)
Staphorst	12. Beleidsmedewerker Jeugd 13. Beleidsmedewerker Wmo
Dalfsen	14. Beleidsmedewerker maatschappelijke ondersteuning (jeugdzorg, beschermd wonen en maatschappelijke opvang)

Figuur 2.1, Overzichtsschema deelnemende respondenten per gemeente aan interview

De werkwijze omtrent de afname van de interviews bestond uit de volgende actiepunten:

- De onderzoekers hebben ieder vier interviews gevoerd. Elke onderzoeker is twee keer interviewer 1 geweest en twee keer interviewer 2. Interviewer 1 had als taak om het interview te leiden en de topicvragen te stellen. De rol van interviewer 2 bestond uit het bewaken van de tijd en uit het inhoudelijk ondersteunen van het interview. Elk interview werd dus door twee onderzoekers uitgevoerd.
- De onderzoekers zijn naar de diverse gemeenten toegegaan om daar de interviews te voeren. Hiermee is de toegankelijkheid om deel te nemen aan het interview vergroot. De toegankelijkheid is hiermee vergroot omdat de respondenten geen tijd hoefden te maken om naar de GGD IJsselland toe te komen. Dit maakte dat het voor respondenten makkelijker was om tijd vrij te maken voor het gesprek en dit niet te veel tijd in beslag nam.
- Alle onderzoekers waren tijdens de interviews verantwoordelijk voor de waarborging van de betrouwbaarheid en validiteit, zoals staat beschreven in paragraaf 2.1.4.
 - De onderzoekers hebben de betrouwbaarheid gewaarborgd door allereerst proefinterviews in te zetten. Dit hield in dat de onderzoekers het meetinstrument hebben uitgetest voordat zij de echte interviews gingen houden. Dit heeft de mogelijkheid geboden om de topiclijst aan te scherpen. Onduidelijkheden zijn vervolgens aangepast.

- De onderzoekers hebben bij elk interview dezelfde topiclijst gebruikt, zonder deze tussentijds aan te passen. Het onderzoek is dus steeds herhaald, dit heeft de betrouwbaarheid en de interne validiteit van de resultaten verhoogd.
- De onderzoekers hebben de topicvragen (kernvraag per deelvraag) waar mogelijk zo geformuleerd dat deze helder, duidelijk en slechts op één manier waren uit te leggen. Hiermee is geprobeerd verwarring te voorkomen en is de betrouwbaarheid vergroot.
- De onderzoekers hebben elk gesprek, na goedkeuring, opgenomen met de memorecorder. Dit heeft de mogelijkheid geboden om het gesprek letterlijk uit te werken op papier. De betrouwbaarheid is vergroot omdat de onderzoeker bij het uitwerken van het interview de opname zo vaak als gewenst kon terugluisteren.
- De onderzoekers hebben geprobeerd sociaal wenselijke antwoorden tijdens de interviews te vermijden. Dit is gedaan door eerst feitelijke vragen te stellen en daarna pas te vragen naar meningen. Ook is dit gedaan door zoveel mogelijk open vragen te stellen en zo min mogelijk gesloten, dan wel sturende vragen te stellen.

2.3.2. De enquêtes

Toestemming verkrijgen voor afname enquêtes

GGD IJsselland heeft de onderzoeksgroep toestemming gegeven om enquêtes af te nemen bij jeugdzorgorganisaties met jeugdzorgwerkers. Welke jeugdzorgorganisaties benaderd zouden worden, was tijdens het verkrijgen van deze toestemming nog niet bekend. Hieronder staan de randvoorwaarden met de opdrachtgever beschreven.

Randvoorwaarden en afspraken met opdrachtgever

Samen met de opdrachtgever zijn er randvoorwaarden opgesteld. Bij deze randvoorwaarden kan gedacht worden aan afspraken waaraan voldaan moet worden om het onderzoeksproces plaats te laten vinden. De randvoorwaarden voor dit onderzoek zijn opgesteld met Rudy Ottens en Mirjam Hoijsink vanuit GGD IJsselland.

Randvoorwaarden vanuit GGD IJsselland:

- De onderzoeksgroep levert opgedane gegevens aan.
- De onderzoeksgroep tekent geheimhoudingsplicht omtrent inhoudelijke zaken GGD IJsselland.
- De onderzoeksgroep toont inzet en motivatie om het onderzoek te doen slagen.
- De onderzoeksgroep accepteert begeleiding van Rudy Ottens vanuit GGD IJsselland.
- De onderzoeksgroep presenteert zich netjes tegenover partners.

Randvoorwaarden vanuit Onderzoeksgroep:

- GGD IJsselland biedt één keer per maand begeleiding bij het onderzoeksproces.
- GGD IJsselland biedt een onderzoek aan voor de gedurende tijd van het schooljaar 2017-2018.
- GGD IJsselland zal informatie delen welke zij tot hun beschikking hebben.
- GGD IJsselland biedt beschikbaarheid van digitale apparaten, inloggegevens en spreekruimtes.
- GGD IJsselland zal ondersteuning bieden bij het contact leggen met derden.
- GGD IJsselland staat open voor een aanbeveling.

Keuze voor respondenten

De keuze voor de respondenten staat beschreven in paragraaf 2.1 van dit onderzoeksverslag. Onderstaande organisaties behoren tot de groep respondenten.

Accare
Actaut
Ambiq
Autisme Zwolle
Autismehuis
Auti-start B.V.
Cognito Praktijk
De Ruijtershoeve
De Verborgten Kracht B.V.
Educare, praktijk voor psychologie
Instituut Nijenkamp
Karakter Kinder- en Jeugd Psychiatrie
Naam organisatie
Perspektief BV
PJG Passie voor Jeugd en Gezin
Praktijk Asgard
Praktijk voor Leren en Gedrag
PRO, leren & gedrag
Projuventus BV
Stichting Empower Zwolle
Stichting Ottho Gerhard Heldringstichting en Ambulatorium
Stichting Prokino Zorg
Stichting Voorzieningen verstandelijk en Meervoudig Gehandicapten zwolle eo (de Kameel)
Timon
Trainingscentrum Overijssel
Trevin
Trias Jeugdhulp
Vitree
William Schrikker Jeugdbescherming en Jeugdreclassering
Zorgboerderij de Rietstulp

Figuur 2.2, geselecteerde jeugdzorgorganisaties

Wijze van benaderen respondenten en acties om respons te verhogen

Om de respondenten zo direct mogelijk te benaderen hebben de onderzoekers een overzichtslijst gemaakt. Per jeugdzorgorganisatie zijn de telefonische contactgegevens genoteerd. De enquêtes zijn allereerst telefonisch afgenomen. Wanneer de respondent aangaf de enquête liever later in te vullen, is deze naar hem of haar toe gemaild. Tijdens de telefonische contactmomenten heeft de onderzoeker de geselecteerde jeugdzorgorganisatie gebeld. Vervolgens heeft de onderzoeker zich voorgesteld en gemeld dat het onderzoek namens GGD IJsselland wordt uitgevoerd. Ze hebben tijdens het contactmoment gevraagd naar een jeugdzorgwerker die betrokken is bij uitstromende jeugdzorgcliënten. Daarbij is ook genoemd dat de jeugdzorgwerker werkzaam moet zijn in één van de negen, eerdergenoemde, gemeenten. Ook is het begrip uitstromende jeugdzorgcliënten toegelicht. Het contact met jeugdzorgorganisaties verliep divers. In het ene geval werd gelijk

verwezen naar de juiste jeugdzorgwerker waarna de enquête kon worden afgenomen. In een ander geval werd aangegeven dat er eerst intern gekeken moest worden wie voor deelname geschikt was en moest de enquête per mail worden toegezonden. In sommige gevallen moesten vervolgacties worden uitgevoerd, deze bestonden uit het terug bellen of nogmaals mailen van de organisatie.

In de websurvey Google Formulieren was niet terug te vinden welke organisatie de enquête had ingevuld, de website maakte alleen het aantal respons inzichtelijk. In het geval van een telefonische enquête was het wel mogelijk om dit te noteren. Om nog enigszins inzichtelijk te houden welke organisaties via de online enquête hadden gereageerd, werd per mail gevraagd of zij een bevestiging wilden sturen op het moment dat de enquête ingevuld was. De onderzoekers hebben er voor gekozen om na een week, alle organisaties waarvan bekend was dat ze niet hadden gereageerd, nogmaals te mailen met het verzoek de enquête alsnog in te vullen. Vervolgens zijn alle organisaties, waarvan duidelijk was dat deze niet hadden deelgenomen, nogmaals gebeld en vriendelijk verzocht alsnog deel te nemen. Hiermee hebben de onderzoekers zich ingezet om de respons zo hoog mogelijk te krijgen.

[Gevolgde werkwijze bij afname](#)

De enquêtevragen zijn geformuleerd in Google Formulieren. Dit is een programma waarin de respondent stap voor stap de vragen kon lezen en beantwoorden. De gevolgde werkwijze, bij de afname van de telefonische enquêtes, is ook verlopen zoals opgesteld in Google Formulieren. De enquête, zoals zichtbaar was in Google Formulieren, is te vinden in bijlage 3. De onderzoekers hebben de vragen doorlopen zoals in bijlage 1 geformuleerd staat.

De onderzoekers waren verantwoordelijk om de betrouwbaarheid en validiteit van de enquêtes te waarborgen, zoals staat beschreven in paragraaf 2.1.4. Zij hebben de betrouwbaarheid gewaarborgd door proefenquêtes af te nemen. Naar aanleiding van de afgenomen proefenquêtes zijn de enquêtes aangescherpt en zijn onduidelijkheden aangepast. Daarnaast hebben ze bij iedere afname gebruik gemaakt van hetzelfde enquêteformulier. Ook zijn de vragen waar mogelijk zo geformuleerd dat deze helder, duidelijk en slechts op één manier uit te leggen waren. Tot slot hebben de onderzoekers rekening gehouden met de validiteit door te beginnen met feitelijk geformuleerde vragen. Vervolgens zijn de meningsvragen geformuleerd. Suggestieve vragen zijn vermeden. Dit door in de antwoordcategorieën 'anders, namelijk' toe te voegen, is rekening gehouden met eventuele ontbrekende antwoordcategorieën.

[De steekproef en representativiteit](#)

De gehele populatie, zoals beschreven in paragraaf 2.1.2, is benaderd voor deelname aan de enquête. Van de negenentwintig geselecteerde jeugdzorgorganisaties hebben vijftien organisaties deelgenomen. Dit is een percentage van 51,72%.

De resultaten naar aanleiding van de afgenomen enquête, bij de geselecteerde jeugdzorgorganisaties, is geen representatieve steekproef. Dit omdat er bij iedere organisatie met maar één jeugdzorgwerker is gesproken, hierdoor zijn de antwoorden naar verwachting niet representatief voor de gehele organisatie. Zoals eerder aangegeven heeft 51,72 % van de geselecteerde jeugdzorgorganisaties gereageerd. Dit betekent dat de kwantitatieve onderzoeksresultaten een indicatie geven, maar niet zonder meer generaliseerbaar zijn.

2.3.3. Non-respons

[Respons interviews](#)

Tijdens het voeren van de interviews met de geselecteerde gemeenten is er geen sprake geweest van non-respons. Alle beleidsmedewerkers hebben deelgenomen aan de interviews.

Respons enquêtes

Tijdens het afnemen van enquêtes is er wel sprake geweest van non-respons. Helaas hebben de onderzoekers, zoals eerder in deze paragraaf staat beschreven, geen overzicht kunnen maken van welke organisaties wel/niet hebben deelgenomen. De jeugdzorgorganisaties die mondeling hebben laten weten niet deel te nemen aan het onderzoek gaven de volgende redenen aan:

1. Eén jeugdzorgorganisatie gaf aan dat zij vanwege organisatorische redenen heeft besloten om aan geen enkel onderzoek mee te werken, dus ook niet aan dit onderzoek.
2. Twee jeugdzorgorganisaties zagen geen relevantie om deel te nemen aan het onderzoek.
3. Een vijftal jeugdzorgorganisaties gaven tijdens het contact aan geen cliënten te hebben die binnen de eerdergenoemde gemeenten woonachtig zijn.
4. Een aantal jeugdzorgorganisaties hebben, zonder genoemde reden, er voor gekozen om na herhaaldelijk contact niet te reageren op de enquête.

Hoofdstuk 3. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek weergegeven. In paragraaf 3.1 gaat de resultaatbeschrijving over de interviews met de veertien beleidsmedewerkers van diverse gemeenten. De resultaatbeschrijving in paragraaf 3.2 gaat over de afgenomen enquêtes bij de geselecteerde jeugdzorgorganisaties.

Door de paragrafen heen wordt er verwezen naar diverse bijlagen. De resultaatbeschrijving van dit hoofdstuk is gebaseerd op afgenomen interviews en enquêtes en dus van groot belang voor het onderzoek.

De weergave van de resultaten komen overeen met de opbouw van de interview- en enquêtevragen. Deze zijn weer gebaseerd op de opbouw van de deelvragen. Dit alles zorgt voor een logische structuur van de resultaten.

3.1 Resultaatbeschrijving interviews gemeenten

De resultaatbeschrijving in deze paragraaf zal gaan over de afgenomen interviews met de diverse gemeenten. Om de resultaatbeschrijving te structureren zal er per deelvraag beschreven worden wat er aan resultaten naar voren is gekomen.

3.1.1 Deelvraag 1

Wat is de huidige werkwijze, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten?

Uit de interviews komt naar voren dat slechts één gemeente specifiek monitort op risico's op zwerfgedrag bij uitstromende jeugdzorgcliënten en dat is gemeente Zwolle door middel van risicotaxatie-instrument Go On. Meerdere beleidsmedewerkers geven aan wel algemener te monitoren op uitstromende jeugdzorgcliënten, maar niet specifiek op zwerfgedrag. De monitoring wordt dan bijvoorbeeld gericht op het in beeld brengen van wie allemaal in de intramurale jeugdhulp zitten en wie zijn er (bijna) 18 jaar zijn. Beleidsmedewerkers van de gemeente Zwartewaterland zeggen bijvoorbeeld dat ze wel echt een probleemgroep jongeren in beeld hebben van 16, 17 en 18 jaar vanuit allerlei organisaties en instellingen, doordat ze goed contact onderhouden met externe organisaties.

Andere gemeenten dan Zwolle zijn niet bezig met het monitoren van deze cliënten met potentieel zwerfgedrag. Dit heeft veelal te maken met de ervaren irrelevantie van zwerfproblematiek. De gemeenten Hattem, Ommen/Hardenberg, Steenwijkerland, Staphorst, Dalfsen en Kampen geven aan dat de zwerfproblematiek niet dusdanig groot is om er apart iets voor op te tuigen. De beleidsmedewerker van de gemeente Hattem zegt bovendien nauwelijks te maken te hebben met uitstromende jeugdzorgcliënten. Beleidsmedewerkers uit gemeente Kampen, Ommen/Hardenberg, Staphorst en Zwartewaterland zeggen dat zwerfjongeren hoogstwaarschijnlijk naar steden als Zwolle zullen trekken, als er in haar gemeente sprake is van zwerfjongeren. Dat is een reden die gemeenten geven voor de relatief kleine aantallen van zwerfjongeren binnen hun grenzen. Daarnaast wordt door de beleidsmedewerkers uit gemeente Hattem en Staphorst ook als reden genoemd dat deze gemeenten kleine gemeenschappen zijn, waardoor een grote saamhorigheid bestaat en de sociale controle vaak groter is.

Door de beperkte aanraking met zwerfproblematiek hebben gemeenten, zoals Hattem en Kampen, geen concreet beleid rondom zwerfjongeren vastgelegd. Een beleidsmedewerker van de gemeente Kampen zegt dat er nooit echt aanleiding voor geweest is, omdat de problematiek relatief weinig

voorkomt. Andere gemeenten noemen vergelijkbare redenen. Een beleidsmedewerker van de gemeente Hattem zegt hierover het volgende:

“De tijd dat ik hier werk hebben we daar nog niet mee te maken gehad. Als er geen aanleiding voor is, dan ga je er ook niet in verdiepen. Want er zijn nog honderd andere dingen waar ik me mee bezig kan houden. Als het dan nodig is om ergens expertise voor in te vliegen, dan weet je je mensen hier in de regio te vinden.”

Risico's op zwerfgedrag worden ook in Dalfsen niet in kaart gebracht in de werkwijze, volgens een beleidsmedewerker van deze gemeente. Wel wordt er gesproken over een warme overdracht tussen hulpverleners onderling en andere verantwoordelijke betrokkenen van cliënten. Gemeente Hattem heeft het eveneens over een warme overdracht. In deze gemeente zijn er geen protocollen vastgelegd voor de manier van overdragen tussen bijvoorbeeld jeugdzorg naar volwassenenzorg. De beleidsmedewerker in Dalfsen zegt dat duidelijke risico's op verschillende levensgebieden van een jongere aandacht krijgen in de overdracht. Waaruit die risico's blijken en hoe de risico's aandacht krijgen in de overdracht wordt niet duidelijk uit het interview.

De gemeente Staphorst ziet een discrepantie tussen beleid en uitvoering, oftewel tussen de werkwijze op papier en in de praktijk. Meerdere gemeenten hebben wel plannen om het beleid rondom uitstromende jeugdzorgcliënten aan te passen, de een concreter dan de ander. De gemeenten Kampen, Dalfsen en Staphorst vermelden dat zij plannen hebben rondom het beleid van de 18-/18+ grens. Een beleidsmedewerker van de gemeente Dalfsen noemt namelijk dat zij plannen hebben om meer te doen in de voorbereiding naar zelfstandigheid in de vorm van bijvoorbeeld lessen in financiën regelen. Een beleidsmedewerker van de gemeente Staphorst wil de overgang naar zelfstandigheid soepeler laten verlopen en de grens van 18-/18+ beter laten aansluiten. De beleidsmedewerkers van gemeente Staphorst willen de knelpunten waar jongeren die uitstromen tegen aanlopen beter in beeld brengen en daar wat tegen doen. De beleidsmedewerker van de gemeente Ommen/Hardenberg zegt dat ze nog zoekende zijn in de beleidsplannen rondom uitstromende jeugdzorgcliënten door de transitie van de jeugdzorg.

Er worden diverse werkwijzen gehanteerd door gemeenten. Er zijn vele uiteenlopende werkwijzen naar voren gekomen in de interviews. Zo noemde een beleidsmedewerker van Staphorst het Toekomstplan (zie paragraaf 1.2.6. voor uitleg) als werkwijze en een beleidsmedewerker van gemeente Zwartewaterland noemde het Veiligheidsplan. Een veiligheidsplan behoort tot de procedure van drang casussen en gaat over afspraken die je met elkaar maakt over communicatie. Bijvoorbeeld: Wat doe je als de cliënt zich wel bij jou meldt? Wat doet de ander niet? Wat doe je als de cliënt belt? Ook werden de algemene werkwijzen als Signs of Safety (SOS), generalistisch werken en oplossingsgericht werken genoemd. Deze dienen niet specifiek om de uitstromende jeugdzorgcliënten te monitoren.

In de meeste interviews werd genoemd dat het bieden van passende hulp een belangrijk onderdeel van de werkwijze is. Kijken wat er nodig is, maatwerk leveren, situatie afhankelijk hulp bieden, zijn allemaal verschillende beschrijvingen van het bieden van passende hulp. Het bieden van passende hulp betreft vaak een pakket met allerlei manieren om de uitstroom zo goed mogelijk te laten verlopen. Denk dan aan het werken met ervaringsdeskundigen, een behandelplan, analyse op levensterreinen, integrale samenwerking, afstemming met jongeren en hulpverleners, signaleren door middel van korte lijnen binnen de gemeente en de inzet van de Zwerftafel (zie paragraaf 1.1.1. voor uitleg).

Ten slotte wordt er in de manier van werken volgens alle beleidsmedewerkers veel samengewerkt met derden. Hier gaat het om de samenwerking met het jongerenloket (indien aanwezig), Team VIA, Team Zwerfjongeren, Veiligheidshuis, procescoördinatoren, jeugdbescherming en andere (externe) organisaties.

3.1.2 Deelvraag 2

Wat is de beleving, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders, betreft de huidige werkwijze?

Binnen deze deelvraag wordt gereageerd op de huidige werkwijze, die eerder genoemd is door de respondenten bij deelvraag 1. Nagenoeg alle gemeenten geven zowel positieve als negatieve punten over de beleving van de werkwijze. Een tweetal gemeenten geeft aan dat ze geen beleving heeft bij de werkwijze. De onderbouwing hiervan vanuit hen is dat het effect van de werkwijze nog niet goed in beeld is, of omdat de beleidsmedewerker nog niet lang genoeg werkt bij de gemeente. De overige reacties op deze deelvraag kunnen worden onderverdeeld in positieve beleving en negatieve beleving. Deze zijn hieronder uitgewerkt.

Positieve beleving van de huidige werkwijze

Er worden meerdere positieve punten genoemd over de huidige werkwijze. Allereerst worden door de beleidsmedewerkers van de gemeenten Ommen/Hardenberg, Hattem en Dalfsen genoemd dat de huidige werkwijze ruimte biedt aan zorg op maat. De beleidsmedewerker van gemeente Hattem geeft als reactie op de vraag hoe zij het ervaart dat er geen richtlijnen op papier staan, het volgende:

“Het geeft je juist alle vrijheid. Het is juist de kracht denk ik, dat je echt maatwerk kan leveren. We kijken echt wat er nodig is en we zorgen dat het er komt.”

De beleidsmedewerker van de gemeente Zwolle spreekt van tevredenheid over de werkwijze, omdat de problematiek goed in beeld is en dat de juiste oplossingen hiervoor aanwezig zijn. Als kwaliteit van de huidige werkwijze worden, binnen meerdere gemeenten, verschillende punten genoemd. Deze zijn terug te vinden in tabel 3.1. De kwaliteiten die genoemd worden zijn samen te vatten als samenwerken en effectief werken.

Kwaliteiten huidige werkwijze	Aantal keer genoemd
Integraal werken	2x
Snel kunnen schakelen	2x
Regelarm kunnen werken	2x
Gebruik maken van korte lijnen	2x
Samenwerking	1x

Tabel 3.1, Kwaliteiten huidige werkwijze

Negatieve beleving van de huidige werkwijze

Door verschillende gemeenten worden beperkingen genoemd van de huidige werkwijze. De beleidsmedewerker van de gemeente Steenwijkerland geeft aan het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten ingewikkeld te vinden. De beleidsmedewerker van de gemeente Hattem noemt de problematiek complex. De beleidsmedewerkers uit de gemeenten Hattem, Staphorst, Dalfsen en Ommen/Hardenberg benoemen dat er mogelijk een gebrek is aan expertise en het probleem daarnaast ongrijpbaar is. Door zowel gemeente Hattem als gemeente Ommen/Hardenberg wordt genoemd dat alle risicojongeren in beeld brengen onmogelijk is. Dit wordt ondersteund door gemeente Zwolle die benoemt dat de monitoring van uitstromende jeugdzorgcliënten niet waterdicht is. Tot slot wordt er door twee gemeenten genoemd dat de preventie van uitstromende jeugdzorg cliënten beter kan.

3.1.3 Deelvraag 3

Wat is de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?

Uit de interviews komen een aantal verschillende behoeften naar voren. In figuur 3.4 zijn deze behoeften in categorieën ingedeeld en deze categorieën zijn vervolgens beschreven.

Een aantal gemeenten noemen dat zij het risico op zwerfgedrag niet specifiek monitoren, zoals eerdergenoemd in de resultaten op deelvraag 1. Uit de interviews werd duidelijk dat de medewerkers van de gemeenten Zwartewaterland en Ommen/Hardenberg moeite ervaren om alle zwerfjongeren in beeld te krijgen vanwege de complexe problematiek. Als gemeenten eventueel in de toekomst de risico's op zwerfgedrag gaan monitoren, dan moet in ieder geval het effect en het doel duidelijk zijn voor de beleidsmedewerkers van Kampen en Dalfsen. Een beleidsmedewerker van de gemeente Hattem noemt dat zij het effect van de jeugdzorg op langere termijn op het leven van een jongere graag beter inzichtelijk wil krijgen. Algemeen monitoren heeft de voorkeur boven specifiek monitoren op risico's op zwerfgedrag.

Tijdens de gesprekken met verschillende gemeenten komen diverse behoeften naar voren in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten. Een behoefte die vaak genoemd wordt door de gemeenten is dat een terugkoppeling vanuit de Centrale Toegang en Team Zwerfjongeren gewenst zou zijn. Zij willen graag een terugkoppeling ontvangen op het moment dat een zwerfjongere vanuit hun gemeente in de centrumgemeente Zwolle wordt gemeld of zichzelf meldt. De beleidsmedewerkers van Ommen/Hardenberg willen dit graag omdat zij op deze manier in het gezinssysteem preventief kunnen optreden. Ook biedt dit de mogelijkheid om een verbinding te zoeken tussen hulpverleners die om deze jongeren heen (hebben) (ge)staan. Dit biedt kansen om ervaring en kennis met elkaar te delen, gericht op de desbetreffende jongere. Daarnaast wordt door de beleidsmedewerkers uit gemeente Staphorst en Ommen/Hardenberg genoemd dat er in sommige casuïstiek expertise over deze doelgroep wordt gemist. Een aantal gemeenten geven aan dat ze behoefte hebben aan inzicht in signalen die verband hebben met zwerfproblematiek. Ook is er een grote wens aan voldoende woonvoorzieningen, waaraan een groot tekort is. Tot slot wordt er aangegeven dat er een grote behoefte leeft aan een goede integrale samenwerking tussen de afdelingen van de gemeente onderling, aanbieders, politie, woningstichting, wijkteams en scholen om een samenhangend aanbod voor jongeren te realiseren. Er wordt in totaal zes keer genoemd dat er behoefte is aan preventie, bijvoorbeeld door het investeren in jonge gezinnen of door de risicofactoren beter in beeld te brengen. Een drietal beleidsmedewerkers geeft ook aan dat ze het belangrijk vinden dat er een beter vervolg komt voor de uitstromende jeugdzorgcliënten. Een beleidsmedewerker van gemeente Staphorst vertelt daarover:

Ja, dat je dus ook het vervolg in beeld hebt. En onafhankelijk vind ik dan nog wel die specifieke doelgroep zwerfjongeren ook, maar ook gewoon wat is het vervolg van iemand die in bijvoorbeeld in verblijf zit bij jeugdzorg en daar uitgaat als die 18 wordt of 23.

In de beantwoording van bovenstaande deelvraag wordt naast behoeften ook een aantal elementen genoemd die belangrijk wordt gevonden voor een goede manier van werken. Een element is het vroegtijdig in beeld brengen van jongeren met een risico op zwerfgedrag, zodat vroegtijdig ingegrepen kan worden. Een voorstel dat gedaan is, is om binnen de jeugdhulp vanaf het 16^e levensjaar te monitoren. Een ander belangrijk element is om de werkwijze niet volledig vast te leggen op papier. Het moet laagdrempelig, haalbaar en werkbaar blijven, zodat maatwerk kan worden geboden. Echter zegt een beleidsmedewerker van gemeente Zwartewaterland dat het voor haar nu de tijd is om dingen vast te leggen, zodat duidelijk wordt hoe er wordt gewerkt, waar dingen terug te vinden zijn en waar de afstemming in de regio zit etc.

De eerdergenoemde behoeften van de beleidsmedewerkers worden, om het nog even overzichtelijker te maken, in onderstaande tabel weergegeven.

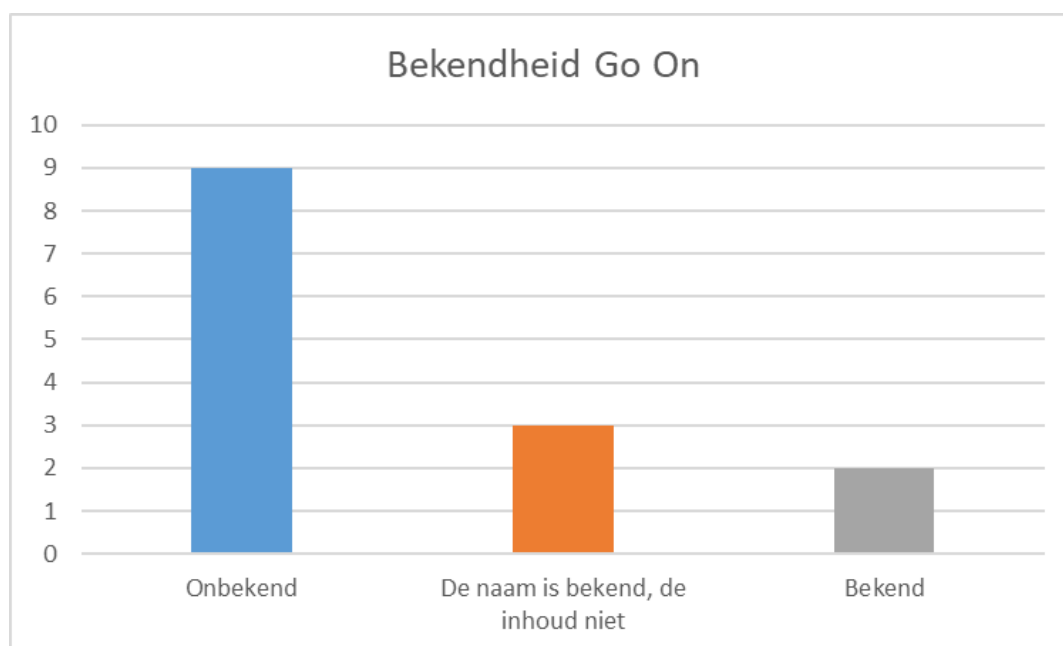
Categorieën	Aantal keer genoemd
Terugkoppeling	8x
Kennis	7x
Samenwerking	7x
Preventie	6x
Voorzieningen	5x
Aanpassingen beleid	4x
Effect monitoring	4x
Vervolg	4x

Tabel 3.2, Categorieën van behoeften

3.1.4 Deelvraag 4

In hoeverre is Go On bekend bij en wordt het gebruikt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders?

Hieronder volgt een grafiek met de resultaten op de vraag: In hoeverre is Go On bekend bij de geïnterviewde beleidsmedewerkers?

Figuur 3.1, bekendheid Go On (n = aantal respondenten) (totaal = 15)

Uit de interviews komt naar voren dat negen beleidsmedewerkers uit vijf gemeenten onbekend zijn met de werkwijze Go On. Voor deze beleidsmedewerkers is de naam en de inhoud van Go On onbekend. Drie beleidsmedewerkers uit drie gemeenten hebben van horen zeggen kennisgenomen van Go On en is de naam wel bekend, maar hebben geen inhoudelijke kennis van de werkwijze. Eén beleidsmedewerker uit Zwolle en één beleidsmedewerker uit Zwartewaterland zeggen wel bekend te zijn met de Go On en beschikken over specifieke kennis over de werkwijze. Na aanvullende uitleg van de werkwijze hebben vijf beleidsmedewerkers uit vijf gemeenten een positieve indruk van Go On. De beleidsmedewerker uit Staphorst reageerde als volgt op de aanwezigheid en beschikbaarheid van Go On:

“Ja, ik denk dat het heel mooi is dat het er is. Zeker voor een kleine gemeente als Staphorst kun je niet zoiets in het leven roepen.”

Daarnaast zeggen twee beleidsmedewerkers uit Hattem en Zwolle nog geen indruk te hebben van Go On, doordat er nooit met de werkwijze is gewerkt en/of de beleidsmedewerker te weinig zicht heeft op de werkwijze om een indruk of mening te kunnen geven.

Uit de afgenomen interviews wordt duidelijk dat door één gemeente de werkwijze Go On wordt gebruikt, namelijk gemeente Zwolle. Daarnaast is ook de bekendheid van Team Zwerfjongeren ter sprake gekomen in de interviews rondom deze deelvraag.

In hoeverre is Team Zwerfjongeren bekend bij de geïnterviewde beleidsmedewerkers?	Aantal keer genoemd
Onbekend	4
De naam is bekend, de inhoud niet.	3
Bekend	7

Tabel 3.3, bekendheid Team Zwerfjongeren

Team Zwerfjongeren is wel meer bekend dan de werkwijze Go On. Vier beleidsmedewerkers uit drie gemeenten zijn volledig onbekend met Team Zwerfjongeren. De overige beleidsmedewerkers van de gemeenten zijn meer bekend met Team Zwerfjongeren. Hiervan hebben drie beleidsmedewerkers uit drie gemeenten wel gehoord van Team Zwerfjongeren, maar hebben hier geen specifieke kennis over. Een aantal keer komt een positieve indruk van Team Zwerfjongeren naar voren. Hiervan baseert één beleidsmedewerker zijn indruk op de tevredenheid van een andere collega over het handelen van Team Zwerfjongeren in een eerdere casus. In de beantwoording komt geen negatieve indruk naar voren. Wel was voor één beleidsmedewerker de verhouding tussen Team Zwerfjongeren en Team VIA onduidelijk.

Verder is het opvallend dat Team VIA meerdere keren ter sprake kwam rondom de beantwoording van deze deelvraag. Respondenten verwarde soms Team Zwerfjongeren met Team VIA. Team VIA is bekend bij vijf beleidsmedewerkers uit vijf gemeenten.

3.1.5 Deelvraag 5

Hoe komt het dat Go On in deze mate bekend is bij en wordt gebruikt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders?

In de beantwoording van de vorige deelvraag is inzicht gegeven in de mate van bekendheid van Go On. In de beantwoording van deze deelvraag gaat het soms over Team Zwerfjongeren en soms over de werkwijze Go On. Deze termen liepen zo af en toe door elkaar in de interviews. Opmerkingen omtrent Team Zwerfjongeren zijn relevant geacht en daarom zijn ze meegenomen in de beantwoording van deze deelvraag.

De respondenten vermelden dat de mate van bekendheid van Go On en in hoeverre het wordt gebruikt, te maken heeft met de actualiteit en relevantie van het onderwerp. Meerdere keren werd er aangegeven door de beleidsmedewerkers dat de zwerfproblematiek in hun gemeente maar beperkt voorkomt. Een beleidsmedewerker van gemeente Hattem reageerde als volgt:

“Nou, omdat het [zwerfproblematiek] hier maar beperkt voorkomt, in ieder geval tijdens mijn carrière bij de gemeente Hattem, is het nog niet voorgekomen.”

Een andere beleidsmedewerker van de gemeente Steenwijkerland maakte ook duidelijk dat zwerfproblematiek in hun gemeente beperkt voorkomt en sloot haar antwoord als volgt af:

“...dan is het logisch dat je daar niet onze aandacht naartoe gaat.”

Een andere beleidsmedewerker gaf aan dat werken met jeugd slechts een klein deel van zijn of haar werk besloeg, wat als reden werd gegeven in de beantwoording van deze deelvraag. Een andere reden die werd gegeven door een beleidsmedewerker is dat er tussen centrumgemeente Zwolle en hun eigen gemeente een ruime fysieke afstand zit, wat mogelijk negatieve invloed heeft op de mate van bekendheid en gebruik van Go On. Weer een andere reden wat wordt gebruikt is dat centrumgemeente Zwolle capaciteit heeft in dit thema, ze hebben een kennisvoorsprong en hebben de verantwoordelijkheid om kennis te delen in de regio.

Daarnaast werd door één beleidsmedewerker de samenwerking met Team VIA als reden gegeven waarom Go On wel in bepaalde mate bekend is en wordt gebruikt. De samenwerking met Team VIA werd ook als reden gegeven in een ander interview waarom ze in bepaalde mate bekend zijn met Team Zwerfjongeren.

Hoe het komt dat Go On in bepaalde mate bekend is en gebruikt wordt is gerelateerd aan hoe de beleidsmedewerkers zijn geïnformeerd over de werkwijze. Zo heeft een beleidsmedewerker waarbij Go On van naam bekend is kennisgenomen van de werkwijze via een collega. Wat betreft Team Zwerfjongeren zijn beleidsmedewerkers geïnformeerd via een bijeenkomst in het verleden, via het Regionaal Overleg, via overleg met Veilig Thuis, via ambtelijke overleggen, via collega's en zorgcoördinatoren. Beleidsmedewerkers die bekend zijn met Team Zwerfjongeren zijn dus op verschillende manieren geïnformeerd.

3.1.6 Deelvraag 6

Hoe kan Team Zwerfjongeren aansluiten op de behoefte van de verantwoordelijke afdelingen, van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?

Kijkend naar de antwoorden die gegeven zijn op deelvraag 6 kunnen er grofweg twee thema's naar voren worden gehaald. De eerste gaat over communicatie en de tweede over werkwijzen. Hieronder zijn deze verder uitgewerkt.

Communicatie en kennis

Opvallend is dat er veel behoefte is aan meer/betere communicatie. Hierbij wordt benoemd dat er, binnen deze communicatie, behoefte is aan bekendheid omtrent signalen van zwerfproblematiek en wat er vervolgens met deze signalen gedaan moet worden. Ook wordt aangegeven dat er een behoefte is aan meer bekendheid rondom het aanbod van GGD IJsselland: twee gemeenten geven aan dat zij behoeften hebben aan meer kennis over Team Zwerfjongeren. Twee andere gemeenten zeggen juist meer helderheid te willen over Team VIA. De beleidsmedewerker van Ommen/Hardenberg noemt het volgende over wat ze zou willen in het contact met Team VIA:

“Ik denk dat het heel goed is om in gesprek te gaan wat elkaars verwachtingen zijn. Dan moet je ook in gesprek gaan, wat zijn elkaars verwachtingen, wat is de toegevoegde waarde? Team VIA dan natuurlijk, wat is de toegevoegde waarde van hun? Misschien vanuit ervaring? Ervaring met die doelgroep? Hoe moet je handelen, waar moet je rekening mee houden, wat zijn de risico's. Dat je elkaar voedt op kennis.”

Een andere gemeente benoemt specifiek de algemene behoefte om meer informatie te willen over het algehele aanbod van GGD IJsselland.

Drie gemeenten stellen dat Team Zwerfjongeren kan aansluiten bij hun gemeente door expertise met hen te delen. Als argument hiervoor wordt benoemd dat een kleine gemeente niet in staat is om iets als Team Zwerfjongeren op te zetten. De kennis over zwerfjongeren kan soms wel nodig zijn binnen deze kleine gemeente. De gemeente Ommen/Hardenberg noemt ook de expertise van Team Zwerfjongeren als mogelijkheid om aan te sluiten op de behoefte.

Tot slot is het opvallend dat vier gemeenten de behoefte noemen een terugkoppeling te krijgen van GGD IJsselland. Gemeente Zwartewaterland wil het graag weten als er een jongere in beeld is bij Team Zwerfjongeren. Gemeente Steenwijkerland geeft aan graag een terugkoppeling te willen als een jongere terugkomt naar Steenwijk. Gemeente Staphorst wil graag een terugkoppeling over de genomen stappen in de hulpverlening om te voorkomen dat zaken langs elkaar heen gaan lopen.

Werkwijze

Naast de communicatiebehoeften geven de gemeenten ook aan behoeften te hebben ten aanzien van de werkwijze. Binnen deze werkwijze wordt er door de gemeenten benoemd dat er behoefte is aan preventie, hierin is het voor gemeenten belangrijk om zo vroeg mogelijk problemen te signaleren en te ondervangen. Bij deelvraag 7 wordt uitgelegd dat er ook vraag is naar informatie over de efficiëntie van monitoring. Meerdere gemeenten gaven aan vroegtijdig te signaleren of te monitoren. Uit een interview kwam naar voren dat Team Zwerfjongeren hierin een preventieve rol zou kunnen vervullen.

Ook wordt genoemd dat er behoefte is aan samenwerking. Er wordt genoemd, door respondenten van de gemeente Staphorst, dat het belangrijk is dat uitvoerende jeugdzorgwerkers Team Zwerfjongeren weten te vinden. Er worden verschillende samenwerkingen genoemd: Twee gemeenten noemen dat er behoefte is aan een goede samenwerking met Team Zwerfjongeren. Twee andere gemeenten zeggen dat er behoefte is aan een goede samenwerking met de Centrale Toegang. Ten slotte wordt er ook een goede samenwerking met Team VIA als behoefte aangegeven.

3.1.7 Deelvraag 7

Wat voor rol kan Go On daar in spelen op de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?

De grote mate van onbekendheid van Go On onder beleidsmedewerkers wekt bij hen wel nieuwsgierigheid op. Zo is een beleidsmedewerker van gemeente Kampen nieuwsgierig in hoeverre de werkwijze in de praktijk werkt. Een andere beleidsmedewerker van gemeente Kampen zegt dat zij zelf moeten gaan onderzoeken wat zij als gemeente willen en wat ze vervolgens wel of niet met Go On zouden kunnen. Uit een ander interview kwam een soortgelijke reactie naar voren en werd er aangegeven dat er eerst meer informatie over Go On nodig is, om vervolgens de bruikbaarheid te onderzoeken. Het moet in ieder geval effectief zijn, wordt er meerdere malen aangegeven. De effectiviteit van Go On moet bekend zijn. Een beleidsmedewerker van de gemeente Dalfsen zegt dat de risico-taxatie nuttig moet zijn. De criteria wat het nuttig maakt worden niet genoemd. Een ander zegt dat risico-taxatie alleen kan werken als iedereen dit instrument consequent gebruikt. Tijdens een ander interview werd erop geattendeerd dat er opgelet moet worden dat je allemaal organisaties hebt die signaleren en monitoren, maar verder geen aanbod hebben. Dat er alleen maar wordt doorverwezen, maar te weinig actie wordt ondernomen.

Daarnaast noemt een beleidsmedewerker van de gemeente Staphorst dat Go On een handige tool voor aanbieders lijkt, die als extra hulp ingezet kan worden. De preventieve werking van Go On spreekt hem vooral aan. Dat er tijdig actie wordt ondernomen om zwerfproblematiek te voorkomen. Ook wordt uit verschillende interviews duidelijk dat Go On wel een aanvulling kan zijn en een rol kan spelen. Wat voor rol Go On kan spelen wordt vanaf hier nader uitgelegd.

Zo wordt er verder door meerdere beleidsmedewerkers van gemeenten aangegeven dat Go On geïntegreerd kan worden in gehanteerde werkwijzen.

Een beleidsmedewerker van gemeente Staphorst zegt hier het volgende over:

“Misschien moet het onderdeel zijn van je toekomstplan, bedacht ik net, dat het een onderdeel is van als iemand dan uiteindelijk een paar risicofactoren heeft dan specifiek een lijstje heeft.”

Hier wordt bedoeld dat Go On wellicht een onderdeel kan worden van een Toekomstplan. Risico's, niet specifiek op zwerfgedrag, worden in kaart gebracht en als risico's duiden op een verhoogde kans op zwerfgedrag, dat dan Go On gebruikt kan worden.

Een beleidsmedewerker van gemeente Ommen/Hardenberg zegt hier het volgende over:

“Soms moet je dingen naast elkaar leggen.”

Een beleidsmedewerker van gemeente Zwartewaterland zegt hier het volgende over:

“Haak aan bij andere risicotaxatie matrixen.”

Dus vergelijk, combineer, leer en voeg Go On eventueel samen met andere risico-taxatielijsten.

Een beleidsmedewerker van gemeente Dalfsen zegt hier het volgende over:

“Het zou best handig zijn als je een soort geïntegreerd lijstje hebt dat de jeugdzorgwerkers of de medewerkers hier intern niet 15 lijstjes hoeven in te vullen, zeg maar, voor alle soorten risico's die een jongere loopt.”

Uit bovenstaande opmerkingen wordt duidelijk dat meerdere beleidsmedewerkers soortgelijke ideeën hebben over de rol die Go On eventueel zou kunnen hebben. In de laatste opmerking valt nog iets op. Hier wordt namelijk gesproken over administratieve lasten van jeugdzorgwerkers waar de beleidsmedewerker rekening mee wil houden. Andere beleidsmedewerkers zeggen ook dat Go On wel helpend moet zijn in plaats van dat het weer een extra invullijstje voor de uitvoerders wordt. Het is volgens een beleidsmedewerker wel helpend dat Go On regionaal opgepakt kan worden, omdat het niet prettig is voor een aanbieder als de ene gemeente een andere taxatielijst gebruikt dan de andere gemeente.

Verder zegt een van de beleidsmedewerkers dat je eigenlijk veel breder moet beginnen met het in beeld brengen van risico's en dat je vervolgens een globale schifting maakt. Op een gegeven moment kunnen dan zo veel signalen wijzen op mogelijk zwerfgedrag, dat je dan de risico-taxatie Go On gaat gebruiken. Dat je dus niet 'klakkeloos' bij elke uitstromende jeugdzorgcliënt de werkwijze Go On gaat gebruiken. Je kan dan van globaal naar steeds specifiekere. Weer een andere beleidsmedewerker zegt dat de werkwijze Go On wellicht aangepast kan worden aan een bredere doelgroep, zoals ook jongeren die niet in de jeugdhulp zitten.

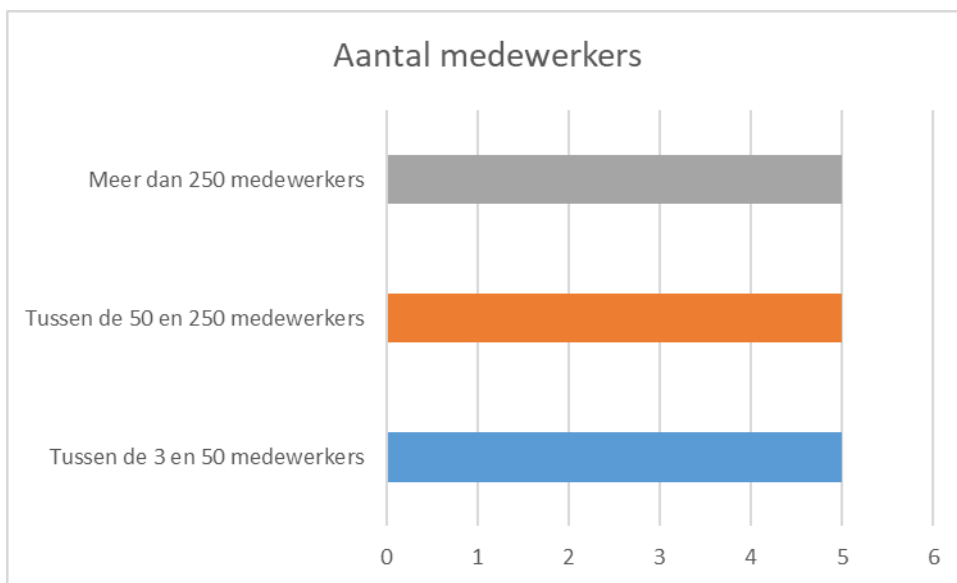
Ten slotte vragen enkele beleidsmedewerkers zich af of ze in de contracten met de jeugdhulpaanbieders aan kunnen geven dat de risico-taxatie een onderdeel moet worden van de taak van de uitvoerders.

3.2 Resultaatbeschrijving enquêtes jeugdzorgorganisaties

De resultaatbeschrijving in deze paragraaf gaat over de afgenomen enquêtes bij de geselecteerde jeugdzorgorganisaties. Om de resultaatbeschrijving te structureren is er per deelvraag beschreven wat er aan resultaten naar voren is gekomen.

Respondenten zijn jeugdzorgwerkers die werken met uitstromende jeugdzorgcliënten. Aanvullende informatie rondom de respondenten zorgt voor een completer beeld van de antwoorden op de deelvragen. Daarom wordt deze informatie eerst gedeeld voordat de deelvragen inhoudelijk worden beantwoord.

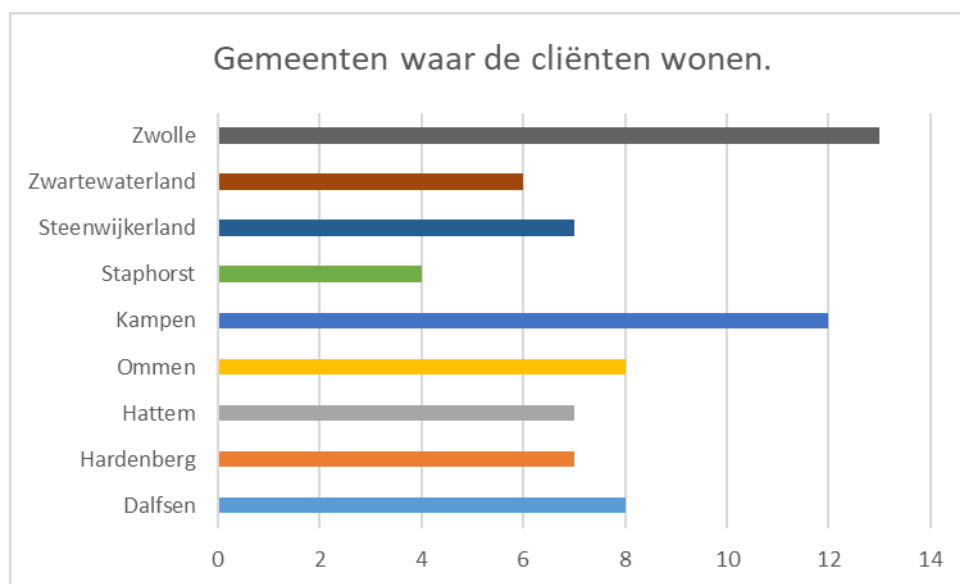
Het gaat om vijftien respondenten, waarvan veertien meer dan een jaar bij de jeugdzorgorganisatie werkzaam zijn. Van de organisaties van de vijftien respondenten bestaan vijf organisaties uit drie tot vijftig medewerkers, vijf organisaties uit 50 tot 250 medewerkers en ook vijf organisaties uit meer dan 250 medewerkers.

Figuur 3.2 Aantal medewerkers (n = aantal respondenten) (totaal = 15)

Er is gevraagd in welke gemeenten hun cliënten woonachtig zijn. Er zijn uit elke gemeente cliënten afkomstig. Van de genoemde organisaties zijn in de gemeente Staphorst de minste jongeren afkomstig. De meeste jongeren zijn afkomstig uit gemeente Zwolle.

De volgende grafiek geeft de resultaten overzichtelijk weer:

Figuur 3.3, gemeenten waar de cliënten wonen (n = aantal keer aangegeven) (totaal = 72)

De gemeenten Zwolle en Kampen worden het vaakst genoemd als gemeente waar de cliënt woonachtig is, zoals hierboven is te zien.

3.2.1 Deelvraag 1

Wat is de huidige werkwijze, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten?

De jeugdzorgwerkers hebben de vraag gekregen wat de huidige werkwijze is die zij hanteren in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten. Vijf respondenten antwoorden dat uitstromende cliënten niet in beeld worden gebracht. Vier respondenten antwoorden dat uitstromende jeugdzorgcliënten wel in het algemeen in beeld worden gebracht, maar niet specifiek bij risico's op zwerfgedrag. Eén respondent antwoordt dat uitstromende jeugdzorgcliënten bij hun in het algemeen in beeld worden gebracht, maar ook specifiek bij risico's op zwerfgedrag. Deze gegevens staan hieronder nogmaals in tabel 3.4. Bij geen van deze respondenten wordt het duidelijk welke werkwijze gemeenten precies hanteren in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten.

Huidige werkwijze	Aantal keer genoemd
Uitstromende jeugdzorgcliënten worden niet in beeld gebracht.	5x
Uitstromende jeugdzorgcliënten worden in beeld gebracht, maar niet specifiek bij risico's op zwerfgedrag.	4x
Uitstromende jeugdzorgcliënten worden in beeld gebracht, ook specifiek bij risico's op zwerfgedrag.	1x
Overige, niet relevant	5x

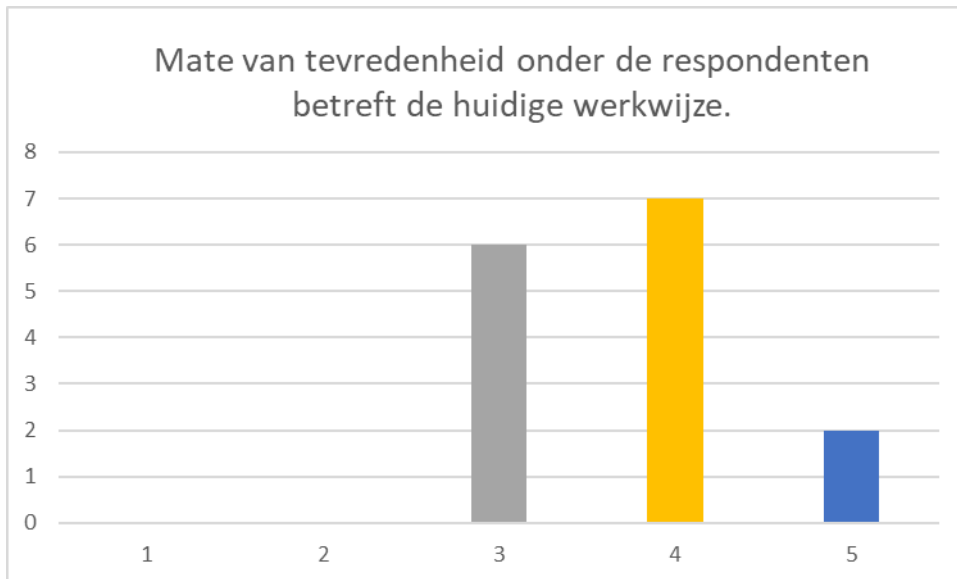
Tabel 3.4, huidige werkwijze van de jeugdzorgwerkers

Eén respondent vertelt dat de uitstromende jeugdzorgcliënten doorverwezen worden naar andere organisaties. Twee respondenten antwoorden dat ze volwassen-GGZ aanbieden en dat ze programma's hebben voor 17- tot en met 24-jarigen. Eén respondent weet niet wat er wel en wat er niet in beeld wordt gebracht en de manier waarop wordt gemonitord. De overige respondent zegt weinig cliënten te hebben die uit de Jeugdwet worden betaald, en als er cliënten zijn die betaald worden uit de Jeugdwet zijn de cliënten jonger dan 15 jaar.

3.2.2 Deelvraag 2

Wat is de beleving, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders, betreft de huidige werkwijze?

Eerst is er in de enquête gevraagd wat de werkwijze is van de organisaties in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten. Hierna zijn de jeugdzorgwerkers gevraagd in hoeverre zij tevreden zijn met de huidige werkwijze die zij voorheen aangaven. Onderstaande grafiek geeft de antwoorden op de schaalvraag overzichtelijk weer waarbij schaal 1 staat voor zeer ontevreden en schaal 5 staat voor zeer tevreden.

Figuur 3.4, mate van tevredenheid onder de respondenten betreft de huidige werkwijze (n = aantal respondenten) (totaal = 15)

In bovenstaande grafiek is te zien hoeveel jeugdzorgwerkers een bepaalde mate van tevredenheid hebben aangegeven met behulp van een schaalvraag. Zoals te zien is, zijn alle respondenten in bepaalde mate tevreden met de gehanteerde werkwijze die zij eerder aangaven. Het gemiddelde cijfer gegeven door de jeugdzorgaanbieders is 4.1.

3.2.3 Deelvraag 3

Wat is de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?

Elf van de vijftien jeugdzorgwerkers geven aan geen specifieke behoefte te hebben aan het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag. Hiervan zeggen vier respondenten dat ze niet of weinig met deze doelgroep te maken hebben, dat ze geen ervaring hier mee hebben of dat het niet van toepassing is op hun cliëntbestand.

Twee respondenten noemen geen behoefte en geven aan dat de jongeren al bij hun in beeld blijven. Een andere respondent noemt ook geen behoefte en geeft aan dat alle jeugdigen bij die organisatie via een warme overdracht uitstromen naar een andere organisatie. De respondent denkt dat de jongeren hierdoor in beeld worden gehouden, waardoor de kans op zwerfgedrag wordt verkleind.

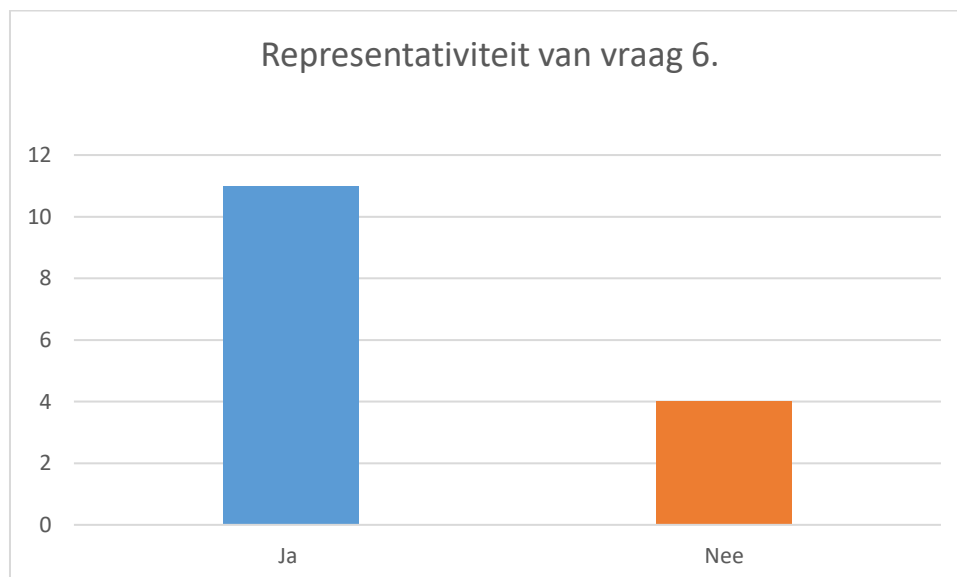
Een andere jeugdzorgwerker geeft aan dat als een jongere geen behandeling meer wilt, maar er wel grote zorgen over die jongeren zijn, dat de organisatie dan in overleg de verwijzende organisatie informeert. De respondent vervolgt dat er persoonlijk geen behoefte is om dit anders te doen. Een andere respondent geeft aan een minimale behoefte te hebben, namelijk om af en toe een enkele

cliënt te monitoren. Door een respondent wordt aangegeven het wel interessant te vinden om meer op uitstromende jeugdzorg cliënten met een risico op zwerfgedrag te monitoren. Deze respondent vervolgt dat er nu per casus wel gezorgd wordt dat er een plek is waar jongeren terecht kunnen in eerstelijnszorg of volwassenzorg.

Drie jeugdzorgwerkers hebben wel meer een (concrete) behoefte. Eén respondent gaf aan geen uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag in beeld hebben, maar dat dit wel goed is om te doen. Hoe die behoefte er dan precies uit ziet wordt niet genoemd. Een andere respondent zegt een traject proberen te koppelen, wanneer een jongere 18 wordt, dat langer hulp kan bieden na 18 jaar. De financiering voor dit traject na 18 jaar is voor deze respondent een hele zoektocht. De eerste behoefte is dat het duidelijker wordt hoe zij het beste financiering kunnen regelen voor hulp na 18 jaar. De tweede behoefte van deze respondent, gedurende het traject voor 18 jaar, is dat de jongeren aangesproken worden dat zij binnenkort 18 jaar worden en de verantwoordelijkheid groter wordt voor hen als jongeren. Een toewerkingstraject naar 18 jaar inclusief voorlichting voor de jongeren. Verder gaf een respondent aan als behoefte het monitoren na het 18e levensjaar van de jongeren door een eventuele verlengde jeugdzorgmaatregel en een strippenkaart voor jongeren om jeugdhulp in te kunnen schakelen.

Ten slotte noemt een jeugdzorgwerker naast het hanteren van een Toekomstplan, het beter begeleiden van de leeftijd 18-21 jaar met allerlei zaken, zoals financiën. Een manier van begeleiden kan bijvoorbeeld een maatjesproject zijn. Op deze manier denkt de respondent dat zwerfgedrag beter voorkomen kan worden.

In figuur 3.11 is te zien hoeveel respondenten bovenstaande antwoorden als representatief voor de hele organisatie achten. Hierin geven 11 respondenten aan dat het gegeven antwoord op vraag 6 representatief is voor de hele organisatie (vraag 6: *Wat is uw behoefte in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag?*). De overige respondenten geven aan dat het gegeven antwoord niet geldig is voor de gehele organisatie.

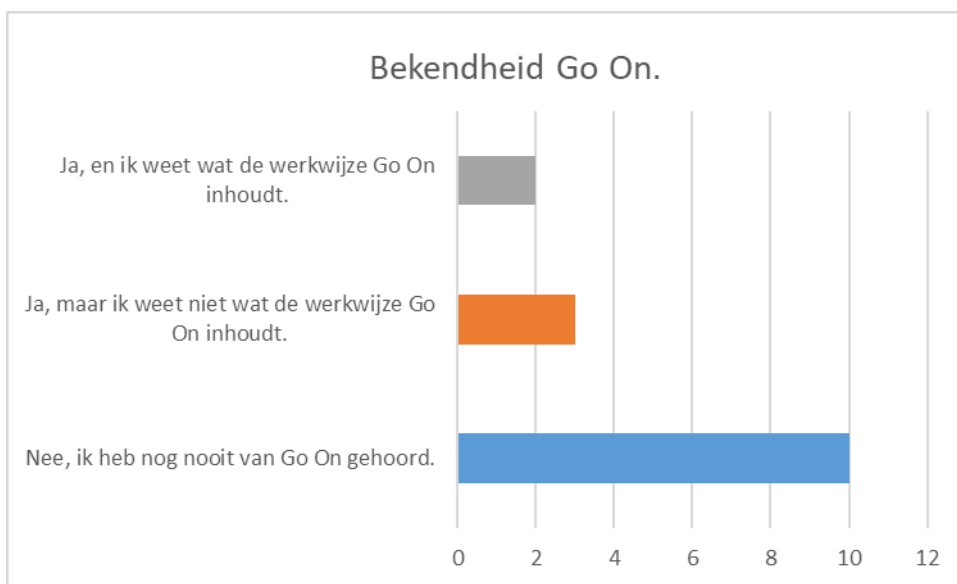
Figuur 3.5, aantal respondenten wiens antwoorden als representatief kunnen worden gezien bij vraag 6 (n = aantal respondenten) (totaal = 15)

3.2.4 Deelvraag 4

In hoeverre is Go On bekend bij en wordt het gebruikt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders?

Aan de jeugdzorgwerkers is de vraag gesteld of ze weleens gehoord hebben van de werkwijze Go On. Hierbij was het ook mogelijk om aan te geven of de respondenten op de hoogte was van de inhoud van Go On. De antwoorden hierop worden duidelijk in onderstaande grafiek.

Twee derde van de respondenten heeft nog nooit van Go On gehoord, zoals in figuur 3.6 is te zien. Twee respondenten hebben gehoord van Go On en weten wat de werkwijze inhoudt. Beiden werken niet met de werkwijze en één van die twee respondenten voegt toe dat de werkwijze wel bekend is in de sociale kaart.

Figuur 3.6, aantal respondenten die van Go On hebben gehoord (n = aantal respondenten) (totaal = 15)

Om nog even te benadrukken: geen één respondent gebruikt de werkwijze Go On.

3.2.5 Deelvraag 5

Hoe komt het dat Go On in deze mate bekend is bij en wordt gebruikt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders?

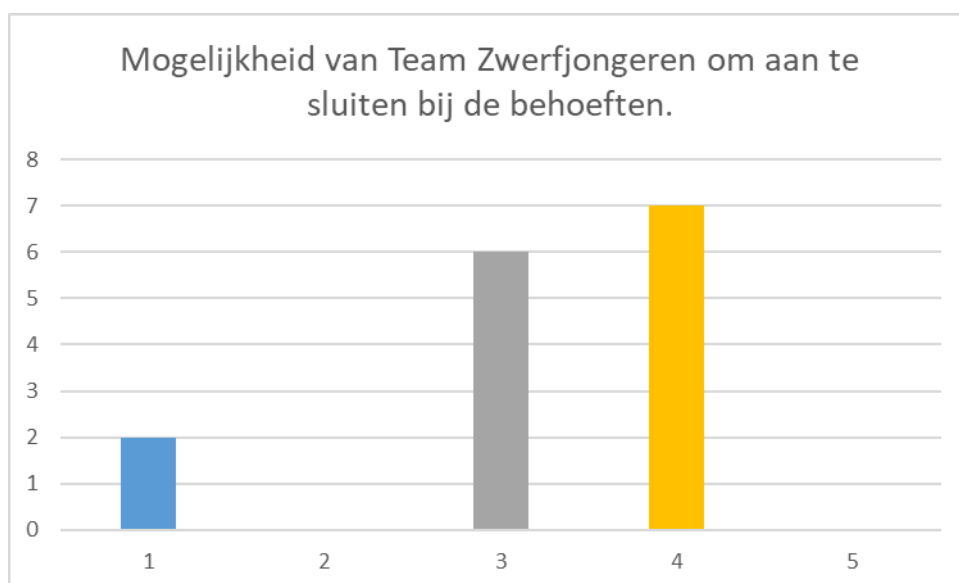
In de beantwoording van de vorige deelvraag werd al duidelijk dat een derde van de respondenten heeft gehoord van de werkwijze Go On en dat niemand van de respondenten de werkwijze gebruikt. Hierna is er gevraagd op welke manier de organisatie bekend is geraakt met Go On. Vier respondenten geven aan met Go On bekend te zijn door contact met andere professionals. Eén respondent antwoordde door de media, bijvoorbeeld kranten, tijdschriften en het internet.

3.2.6 Deelvraag 6

Hoe kan Team Zwerfjongeren aansluiten op de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?

Aan de respondenten is eerst de vraag gesteld of Team Zwerfjongeren aan kan sluiten op hun behoefte in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten.

Onderstaande grafiek geeft de antwoorden op de schaalvraag overzichtelijk weer op een schaal van 1 tot 5, waarin 1 staat voor helemaal niet kunnen aansluiten en 5 helemaal kunnen aansluiten.

Figuur 3.7, de mate waarin Team Zwerfjongeren aan kan sluiten bij de behoeften van de respondenten (n = aantal respondenten) (totaal = 15)

Op twee na, geven alle respondenten aan dat Team Zwerfjongeren wel in bepaalde mate aan kan sluiten bij hun behoeften. Aan de respondenten is vervolgens gevraagd of ze hun keuze toe kunnen lichten. De antwoorden hierop zijn in de tabel hieronder weergegeven. Vervolgens wordt de antwoorden verder toegelicht.

Mogelijkheden voor Team Zwerfjongeren om aan te sluiten	Aantal keer genoemd
Aansluiten op casusniveau	2x
Expertise delen	1x
Samenwerken met andere organisaties	1x
Samenwerken met een sociaal wijkteam/welzijnswerk	2x

Tabel 3.5, Mogelijkheden voor Team Zwerfjongeren om aan te sluiten.

Twee respondenten noemen dat Team Zwerfjongeren eventueel aan kan sluiten op cliënt- en/of casusniveau. Een andere respondent zegt dat Team Zwerfjongeren aan kan sluiten, omdat hij denkt dat het kan helpen als het een specifiek team is waar de jongeren naartoe verwezen kunnen worden. Ook is het fijn, vervolgt deze respondent, dat zij specifieke kennis hebben voor als de jongeren 18 jaar zijn en niet meer hulp van ons willen/mogen. Een andere jeugdzorgwerker denkt dat Team Zwerfjongeren op zijn behoefte aan kan sluiten door hun expertise voor te leggen bij het sociaal wijkteam.

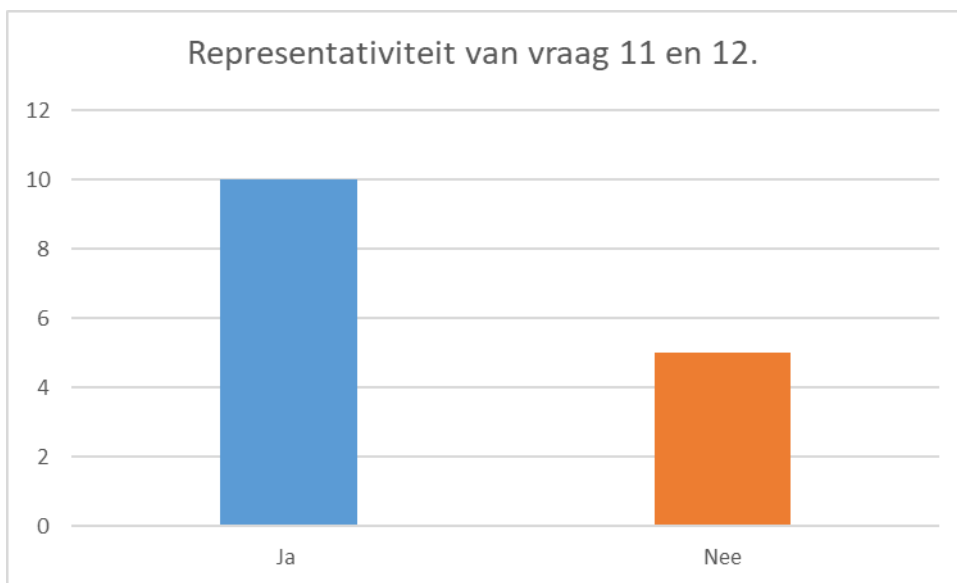
Een andere jeugdzorgwerker geeft aan behandeling te bieden aan jongeren waarbij psychiatrische problematiek een factor is. Ik kan, vervolgt de respondent, wel jongeren adviseren zich door jullie te laten helpen, maar niet verplichten. Vanuit gemeenten kan hier wellicht meer sturing aan gegeven

worden. In de meest uitgebreide toelichting wordt gezegd dat Team Zwerfjongeren beter kan aansluiten bij kamertrainingscentra zoals Kanz. Ook met een organisatie als RiBW kan de samenwerking worden gezocht. De respondent heeft in de praktijk voornamelijk te maken met iets jongere jongeren tot een jaar of 16/17, dus Team Zwerfjongeren kan waarschijnlijk meer aansluiten bij de eerdergenoemde vervolgplekken. Daarnaast ziet deze respondent kansen voor Team Zwerfjongeren om meer aan te sluiten bij het Welzijnswerk.

Anderen reacties gaven minder of geen ideeën hoe Team Zwerfjongeren op de behoeften kan aansluiten. Er wordt bijvoorbeeld als toelichting gegeven dat binnen de organisatie uitstromende jeugdzorgcliënten niet in beeld worden gebracht. Een andere jeugdzorgwerker noemt dat ze niet de behoefte hebben om deze jongeren te monitoren. Ook noemt een ander er onvoldoende bekend te zijn met risico op zwerfgedrag om hier een goed antwoord op te kunnen geven.

Verder wordt er als reactie gegeven dat diegene nog niet met een jongere in aanraking is gekomen die is gaan zwerven, voor zo ver hij weet. Vaak komt hij in aanraking met jongeren die open staan voor hulp. Ten slotte noemt een respondent dat in de voorkomende gevallen zij jongeren naar andere hulporganisaties doorverwijzen.

In figuur 3.8 is te zien dat twee derde van de respondenten hun bovenstaande antwoorden als representatief voor de hele organisatie acht.

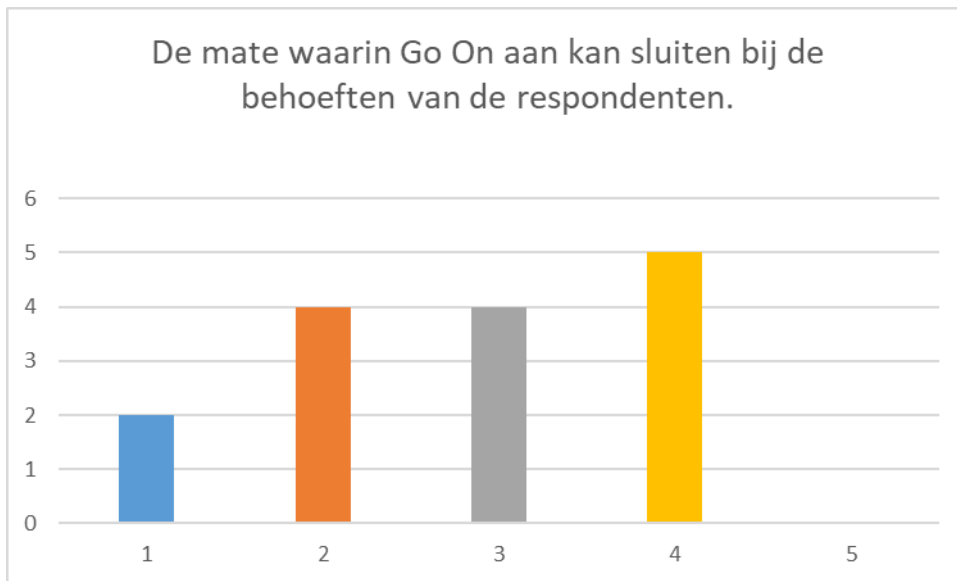
Figuur 3.8, aantal respondenten wiens antwoorden als representatief kunnen worden gezien bij vraag 11 en 12. (n = aantal respondenten) (totaal = 15)

3.2.7 Deelvraag 7

Wat voor rol kan Go On daar inspelen op de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?

Aan de respondenten is eerst de vraag gesteld of Go On aan kan sluiten op hun behoefte in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten.

Onderstaande grafiek geeft de antwoorden op de schaalvraag overzichtelijk weer op een schaal van 1 tot 5, waarin 1 staat voor helemaal niet kunnen aansluiten en 5 helemaal kunnen aansluiten.

Figuur 3.9, de mate waarin Go On aan kan sluiten bij de behoeften van de respondenten (n = aantal respondenten) (totaal = 15)

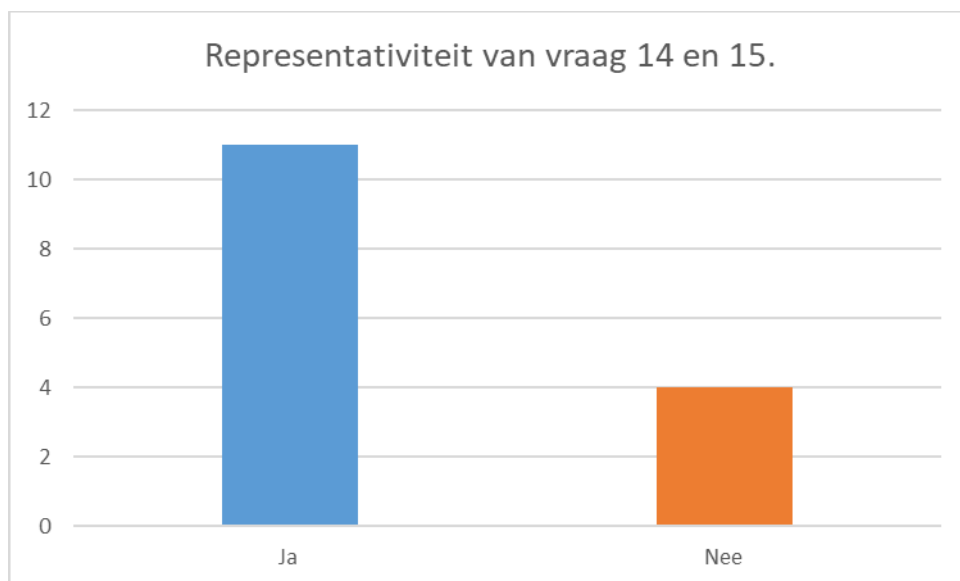
De meningen van de respondenten lopen uiteen op de vraag of Go On kan aansluiten op hun behoefte in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten. Aan de respondenten is vervolgens gevraagd of ze hun keuze toe kunnen lichten.

De respondenten die vertellen dat Go On wel kan aansluiten geven hiervoor als reden dat een risicotaxatie goed kan werken, omdat je dan voor jezelf even goed een check kan doen. Je wordt bewust gemaakt van de risicofactoren die aansluiten op mogelijk zwerfgedrag. Deze respondent twijfelt overigens ergens wel aan het feit dat het dan weer een vragenlijst is die zij moeten invullen. Een andere respondent noemt dat Go On aan kan sluiten, omdat jongeren dan in beeld zijn. De risico's worden nu nog helemaal niet getaxeerd, omdat zwerfproblematiek incidenteel voor komt. Eén respondent noemde dat Go On wellicht meegenomen zou kunnen worden in het Toekomstplan, zoals de andere (verplichte) ris-lijsten. Een ris-lijst gaat bijvoorbeeld over risico's op grensoverschrijdend gedrag. Er wordt ook benoemd dat Go On zou ook kunnen aansluiten bij andere organisaties in een vervolgtraject zoals Kanz en RiBW.

Andere respondenten lichtten toe waarom Go On niet of in mindere mate aan kan sluiten op hun behoefte. Eén respondent geeft als reden dat er al een risicotaxatielijst wordt ingevuld bij 17 en een half jaar. Verder gaven vier respondenten aan dat ze de vraag niet goed te beantwoorden vinden, omdat ze onvoldoende inzicht hebben in Go On, ze te onbekend zijn met Go On of niet of nauwelijks uitstromende jeugdzorgcliënten hebben met een risico op zwerfgedrag

Tenslotte lichtte een respondent zijn neutrale keuze voor de mate waarin Go On aan kan sluiten toe. Dit door aan te geven dat het voor de respondent onduidelijk is wat de organisatie wil in dit opzicht.

In figuur 3.10 is te zien dat elf van de vijftien respondenten hun bovenstaande antwoorden als representatief voor de hele organisatie achten.

Figuur 3.10, aantal respondenten wiens antwoorden als representatief kunnen worden gezien bij vraag 14 en 15 (n = aantal respondenten) (totaal = 15)

Hoofdstuk 4. Conclusie en discussie

Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de conclusies worden beschreven aan de hand van de onderzoeksresultaten uit zowel het kwalitatieve als kwantitatieve onderzoek. De conclusies geven in het geheel antwoord op de centrale vraagstelling. De centrale vraagstelling van dit onderzoek is als volgt opgesteld:

Hoe kan Team Zwerfjongeren aansluiten bij de behoeften van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten, met kans op zwerfgedrag?

Aan de hand van de onderzoeksresultaten staan de conclusies, in paragraaf 4.1, als antwoord op de deelvragen beschreven. De eindconclusie die hieruit voortvloeit en antwoord geeft op de centrale vraagstelling staat beschreven in paragraaf 4.1.8. Aan de hand van de conclusies wordt er in paragraaf 4.2 een aantal aanbevelingen gedaan, gericht op het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag. Het hoofdstuk sluit af met een discussie waarin de mens, maatschappij en beroepsvisie, van de onderzoeksgroep, met betrekking tot dit onderzoek duidelijk wordt.

4.1 Conclusies

In deze paragraaf zal per deelvraag een conclusie geschreven worden.

4.1.1 Deelvraag 1

Wat is de huidige werkwijze, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten?

Voorkomen is beter dan genezen en daarom staat preventie voorop in de brochure over zwerfjongeren (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2011). Een van de belangrijkste aanbevelingen die daarin wordt gegeven voor een betere aanpak tegen zwerfproblematiek is het maken van afspraken over risicotaxatie binnen de jeugdzorg bij 17½ jaar bij gedwongen plaatsing of onder toezichtstelling, en over voortzetting van en motivatie tot jeugdzorg in vrijwillig kader als dit gewenst is (zie ook paragraaf 1.2.6.).

Uit de resultaatbeschrijving van de interviews kan er geconcludeerd worden dat alleen in centrumgemeente Zwolle een specifieke werkwijze wordt gehanteerd die gericht is op het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag. Het gaat hier om de werkwijze Go On. Andere kleinere gemeenten geven aan dat zij wel een algemene werkwijze hanteren betreffende het monitoren van jongeren die uit de jeugdzorg stromen, maar niet specifiek gericht op het risico op zwerfgedrag.

Drie jeugdzorgaanbieders hanteren echt een specifieke werkwijze in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag: uitstroom naar andere organisaties (één jeugdzorgaanbieder) en volwassen GGZ programma's aanbieden aan 17-24 jarigen (twee jeugdzorgaanbieders). Opvallend is dat vijf andere jeugdzorgaanbieders wel beschrijven dat zij uitstromende jeugdzorgcliënten in beeld brengen, maar niet welke werkwijze zij hanteren. Er is dus geen eenduidige werkwijze binnen de diverse jeugdzorgorganisaties in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag.

Samenvattend, de meeste respondenten geven aan dat zij wel uitstromende jeugdzorgcliënten monitoren maar niet specifiek gericht op de risico's die kunnen leiden tot zwerfgedrag.

Door heel Nederland gebruiken gemeenten ook uiteenlopende werkwijzen, veelal niet specifiek gericht op het voorkomen van zwerfgedrag.

4.1.2 Deelvraag 2

Wat is de beleving, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders, betreft de huidige werkwijze?

De beleidsmedewerkers zijn over het algemeen tevreden over de huidige werkwijzen die zij hanteren. Dit is opvallend, aangezien er wel degelijk een verschil tussen beleid in de praktijk en op papier wordt aangegeven. De kwaliteiten van de werkwijzen die worden genoemd zijn het integraal samenwerken, het bieden van maatwerk, de korte lijnen betreft communicatie en het snel kunnen schakelen waardoor een jongere snel kan worden opgevangen. Door alles in details en regels vast te leggen blijf je star en daar willen vooral de kleine gemeenten juist van af. Ze geven aan dat weinig beleid op papier vrijheid biedt en het juist de kracht is om echt maatwerk te kunnen leveren. Hier hebben ze ook de ruimte voor. Volgens het Nederlands Jeugdinstituut (2016) schijnen gemeenten hun beleid voor kwetsbare groep jongeren nog volop te ontwikkelen en hebben gemeenten de vrijheid om het beleid op verschillende manieren in te vullen.

Het grootste deel van de beleidsmedewerkers noemt echter dat ze het ingewikkeld vinden om alle uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag in beeld te krijgen, vaak mede doordat de problematiek vaak zo ongrijpbaar is.

Alle jeugdzorgwerkers die op de enquête hebben gereageerd geven een bepaalde mate van tevredenheid aan over de huidige werkwijze. Geen enkele jeugdzorgwerker is ontevreden. De meeste beleidsmedewerkers en jeugdzorgwerkers zijn dus tevreden over hun huidige werkwijze.

4.1.3 Deelvraag 3

Wat is de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?

Uit de interviews met beleidsmedewerkers komen verschillende behoeften naar voren, zoals voorheen is beschreven. Hierbij is het opvallend dat aan het begin van sommige interviews er geen behoeften waren in de monitoring, maar later in het gesprek noemden respondenten toch wel behoeften. De behoeften, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten, in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten zijn van meest genoemd naar minste genoemd: een terugkoppeling vanuit de Centrale Toegang en Team Zwerfjongeren; meer (gebruik van) inzicht, kennis en expertise; een integrale samenwerking; meer preventie; meer woonvoorzieningen voor uitstromende jeugdzorgcliënten; het effect en het doel van monitoren moet duidelijk zijn; het vervolg van uitstromende jeugdzorgcliënten beter organiseren en aanpassing in beleid, zoals meer vastleggen op papier.

Ruim twee derde van de jeugdzorgwerkers geeft geen (specifieke) behoefte aan. Redenen hiervoor zijn onder andere dat de monitoring irrelevant is voor hun cliënten of dat de jeugdzorgcliënten al in beeld blijven bij de organisatie. Daarnaast zijn er wel enkele specifieke behoeften genoemd. De eerste behoefte is dat het duidelijker moet worden hoe de jeugdzorgwerker het beste financiering kan regelen voor hulp aan jongeren na hun 18e. De tweede behoefte is dat er een toewerkingstraject voor uitstromende jeugdzorgcliënten komt, met behulp van voorlichtingen, die ze voorbereiden op zelfstandigheid na hun 18e. De derde behoefte is het monitoren van jongeren na het 18e levensjaar door een eventuele verlengde jeugdzorgmaatregel en een strippenkaart voor jongeren om jeugdhulp in te kunnen schakelen. De vierde en laatste behoefte is, naast het hanteren van een Toekomstplan, het beter begeleiden van de leeftijd 18-21 jaar met allerlei zaken, zoals financiën. Een manier van

begeleiden kan bijvoorbeeld een maatjesproject zijn. Elf van de vijftien jeugdzorgwerkers achten hun antwoord representatief voor de gehele organisatie.

Kortom, er worden door beleidsmedewerkers andere behoeften aangegeven dan door de jeugdzorgwerkers. Hoewel er veel verschillende behoeften beschreven worden valt het op dat er weinig specifieke behoeften genoemd worden door de jeugdzorgwerkers. De beleidsmedewerkers geven meer specifieke behoeften aan, hoewel deze heel uiteenlopend zijn.

4.1.4 Deelvraag 4

In hoeverre is Go On bekend bij en wordt het gebruikt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders?

Opvallend is dat de betekenis van Team VIA, Team Zwerfjongeren en de werkwijze Go On van GGD IJsselland door de geïnterviewde beleidsmedewerkers door elkaar gehaald wordt. Uit de resultaatbeschrijving komt naar voren dat één beleidsmedewerker uit Zwolle en één beleidsmedewerker uit Zwartewaterland inhoudelijk bekend zijn met Go On. De bekendheid van Go On in de centrumgemeente Zwolle was te verwachten, aangezien daar wordt gewerkt met deze werkwijze. De overige beleidsmedewerkers kennen Go On niet, of slechts de naam. Team Zwerfjongeren en Team VIA zijn meer bekend bij de beleidsmedewerkers.

Wat opvalt is dat twee derde deel van de jeugdzorgwerkers, dat heeft deelgenomen aan de enquête, nog nooit van Go On heeft gehoord. Twee jeugdzorgwerkers hebben wel van Go On gehoord en hebben kennis van de inhoud. Er kan geconcludeerd worden dat geen enkele jeugdzorgwerker met de werkwijze Go On werkt.

Geconcludeerd kan worden dat Go On in grote mate onbekend is bij de respondenten en slechts door één beleidsmedewerker van gemeente Zwolle, die is geïnterviewd, wordt gebruikt.

4.1.5 Deelvraag 5

Hoe komt het dat Go On in deze mate bekend is bij en wordt gebruikt door de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders?

De beleidsmedewerkers geven aan dat de mate van bekendheid van Go On en in hoeverre het wordt gebruikt, te maken heeft met de actualiteit en relevantie van het onderwerp. De meeste gemeenten zijn kleine gemeenten en die beleidsmedewerkers geven veelal als reden aan dat zwerfproblematiek maar in beperkte mate voorkomt in hun gemeente. Ook geeft een beleidsmedewerker aan dat de fysieke afstand tussen de centrumgemeente Zwolle en de gemeente waarvoor hij werkzaam is ruim is, waardoor ze minder bekend zijn met Go On. De beleidsmedewerkers die in bepaalde mate bekend zijn met Go On kennen de werkwijze via een collega of door middel van het contact dat zij hebben met Team VIA.

Eén derde van de jeugdzorgwerkers die deel hebben genomen aan de enquête geven aan dat ze Go On van naam kennen, maar niet gebruiken. Ze kennen Go On door middel van contact met andere professionals. Eén van deze medewerkers kent Go On door de media.

Kortom, de meeste respondenten geven aan dat ze Go On niet kennen en gebruiken en dat dat verband houdt met de beperkte mate van zwerfproblematiek waarmee ze in aanraking komen. Bijna alle respondenten die bekend zijn met de naam Go On kennen dit door middel van contact met andere professionals.

4.1.6 Deelvraag 6

1. *Hoe kan Team Zwerfjongeren aansluiten op de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?*

Opvallend is dat beleidsmedewerkers in de interviews vooral aangeven dat Team Zwerfjongeren aan kan sluiten door meer en betere communicatie en samenwerking tussen het team en de gemeenten. Team Zwerfjongeren kan bijvoorbeeld beter zijn rol en aanbod communiceren naar de gemeente, zijn expertise delen of een terugkoppeling geven aan de gemeente als een jongere, afkomstig uit die gemeente, bij het team in beeld is. Gemeenten zien ook graag samenwerkingen met andere afdelingen van de GGD IJsselland, zoals met de Centrale Toegang of Team VIA. Het belang van samenwerken komt ook steeds terug in paragraaf 1.2.6. Het NJi (2016) noemt bijvoorbeeld in een handreiking aan gemeenten dat om alle jongeren te ondersteunen richting participatie en zelfredzaamheid, een integrale en preventieve aanpak nodig is van de gemeente en samenwerkende partijen op de leefgebieden onderwijs, werk, inkomen, zorg, veiligheid en wonen (Nederlands Jeugdinstituut, 2016). Verder zou Team Zwerfjongeren, volgens een beleidsmedewerker, een preventieve rol kunnen vervullen in het vroegtijdig signaleren en monitoren. Dit wordt niet concreter toegelicht door de respondent.

De meeste jeugdzorgwerkers geven aan dat Team Zwerfjongeren wel in bepaalde mate aan kan sluiten bij hun behoeften. Er wordt onder meer toegelicht dat Team Zwerfjongeren kan aansluiten op casusniveau, er aansluiting gevonden kan worden als jongeren naar het team verwezen kunnen worden en het team kan aansluiten door middel van zijn expertise. Een jeugdzorgwerker zegt dat Team Zwerfjongeren zijn expertise voor kan leggen bij sociaal wijkteams. In de meest uitgebreide toelichting wordt gezegd dat Team Zwerfjongeren beter kan aansluiten bij kamertrainingscentra zoals Kanz of met een organisatie als RIBW, wat vervolgplekken op de jeugdzorg zijn. Deze respondent ziet ook kansen voor Team Zwerfjongeren om meer aan te sluiten bij het welzijnswerk. Anderen lichten toe dat Team Zwerfjongeren niet of nauwelijks aan kan sluiten door irrelevantie, bijvoorbeeld door onvoldoende behoeften van de jeugdzorgwerkers of onvoldoende aanraking met de doelgroep. Tien van de vijftien jeugdzorgwerkers achten hun antwoord representatief voor de gehele organisatie.

Concluderend kan Team Zwerfjongeren volgens de beleidsmedewerkers aansluiten op de aangegeven behoeften door betere communicatie en een betere samenwerking aan te gaan. Jeugdzorgwerkers gaven meer uiteenlopende antwoorden, waarin opvalt dat wederom irrelevantie van de doelgroep een rol speelt.

4.1.7 Deelvraag 7

2. *Wat voor rol kan Go On spelen in de behoefte, van de verantwoordelijke afdelingen van de betrokken gemeenten en van de jeugdzorgaanbieders, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten?*

De grote mate van onbekendheid van Go On onder de beleidsmedewerkers zorgt voor onduidelijkheid over wat voor rol Go On kan spelen. Beleidsmedewerkers geven aan dat ze het belangrijk vinden dat Go On efficiënt is en vinden het daarom belangrijk om meer informatie te krijgen over Go On. Dit gaat om zowel informatie over de werkwijze en efficiëntie van Go On als de toepasbaarheid binnen de gemeenten.

Tegelijkertijd noemen gemeenten wel mogelijke manieren waarop er gewerkt zou kunnen worden met Go On. Opvallend daarbij is dat er door beleidsmedewerkers in gemeenten Dalfsen, Zwartewaterland en Staphorst genoemd wordt dat een risicotaxatie voor zwerfjongeren geïntegreerd zou kunnen worden in de huidige manier van werken. Het Nederlands Jeugdinstituut (2017) schrijft er ook eerder over in een handreiking aan gemeenten, zoals beschreven in paragraaf 1.2.6, dat een risicotaxatie een belangrijk onderdeel is wat het toekomstplan als werkwijze bevat of dient te bevatten. Aan een extra taxatielijst is geen behoefte volgens meerdere kleine gemeenten.

Bij de jeugdzorgwerkers geven de respondenten wisselende scores op de vraag of Go On kan aansluiten op de behoefte in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten. Een deel van de jeugdzorgwerkers lijkt geen behoefte te hebben aan een risicotaxatie met de focus op zwerfgedrag omdat er al een algemene risicotaxatie wordt ingevuld of omdat er weinig tot geen aanraking is met zwerfproblematiek. Opvallend is dat net als bij de beleidsmedewerkers ook onder de jeugdzorgwerkers de behoefte genoemd wordt om Go On te integreren in de huidige risicotaxaties.

Samenvattend, er kan gezegd worden dat de beleidsmedewerkers en een deel van de jeugdzorgwerkers een rol zien voor Go On. Hierin gaat het dan niet om een losse risicotaxatie maar vooral om het integreren van Go On in een andere werkwijze. Wel is er nog veel onduidelijkheid over Go On en is er een behoefte aan meer duidelijkheid over Go On.

4.1.8 Eindconclusie(s)

Hoe kan Team Zwerfjongeren aansluiten bij de behoeften van de betrokken gemeenten en jeugdzorgaanbieders in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten, met kans op zwerfgedrag?

Uit het onderzoek is gebleken dat er over het algemeen monitoring plaats vindt bij uitstromende jeugdzorgcliënten, maar niet specifiek als het gaat om risico's op zwerfgedrag. Opvallend genoeg heerst er veel tevredenheid over de huidige werkwijze van beleidsmedewerkers en jeugdzorgwerkers. Beleidsmedewerkers, voornamelijk uit kleine gemeenten, zijn zeer tevreden over het feit dat de werkwijze nauwelijks vastgelegd is op papier. De beleidsmedewerkers geven daarnaast meer specifieke behoeften aan dan de jeugdzorgwerkers. De volgende behoeften zijn door de beleidsmedewerkers genoemd: een terugkoppeling vanuit de Centrale Toegang en Team Zwerfjongeren; meer (gebruik van) inzicht, kennis en expertise; een integrale samenwerking; meer preventie; meer woonvoorzieningen voor uitstromende jeugdzorgcliënten; het effect en het doel van monitoren moet duidelijk zijn; het vervolg van uitstromende jeugdzorgcliënten beter organiseren en aanpassing in beleid, zoals meer vastleggen op papier.

Opvallend is dat de betekenis van Team VIA, Team Zwerfjongeren en de werkwijze Go On van GGD IJsselland door de geïnterviewde beleidsmedewerkers door elkaar gehaald wordt. Uit de onderzoeksresultaten is gebleken dat Go On voor een groot deel van de respondenten onbekend is

en niet gebruikt wordt. Dit houdt veelal verband met de beperkte mate van zwerfproblematiek waarmee de respondenten in aanraking komen. Wanneer Go On wel bekend is, is vrijwel alleen de naam bekend. Go On wordt door de respondenten, op de centrumgemeente Zwolle na, niet gebruikt. Team VIA en Team Zwerfjongeren zijn bij de beleidsmedewerkers meer bekend.

Team Zwerfjongeren kan volgens de beleidsmedewerkers aansluiten op de aangegeven behoeften door een betere communicatie naar buiten toe en door meer de samenwerking op te zoeken.

Jeugdzorgwerkers noemen meer uiteenlopende antwoorden over de manier van aansluiten.

Sommigen vinden dat Team Zwerfjongeren niet of nauwelijks kan aansluiten.

De beleidsmedewerkers en een deel van de jeugdzorgwerkers zien een rol voor Go On in de toekomst. Hierin gaat het dan niet om een losse risicotaxatie, maar vooral om het integreren van Go On in een huidige werkwijze. Wel is er nog veel onduidelijkheid over Go On en is er een behoefte aan meer duidelijkheid over deze werkwijze.

4.2 Aanbevelingen

In deze paragraaf zullen de aanbevelingen worden geformuleerd en toegelicht.

Aanbeveling 1

Verbeter omgang informatie: *verbeter de omgang van informatie zowel extern als intern.*

Er kan in eerste instantie winst behaald worden gezien de externe omgang van informatie. Ondanks dat beleidsmedewerkers en jeugdzorgwerkers Go On niet of nauwelijks kennen en gebruiken, geven ze toch aan geïnteresseerd te zijn in Go On en de mogelijke toepassing van deze werkwijze. Als het doel en het effect van Go On duidelijk zijn, dan pas kan een (geïntegreerde) toepassing overwogen worden. Gebaseerd op de onderzoeksgegevens achten de onderzoekers het zeer belangrijk dat Team Zwerfjongeren het effect en doel van Go On goed inzichtelijk maakt en overbrengt aan de respondenten. Het effect van Go On kan helder worden door dit via de theorie aan te tonen, met behulp van actuele literatuur van bijvoorbeeld organisaties als het Nederlands Jeugdinstituut. Ook kan er een pilot klaar worden gemaakt die gemeenten gaan testen. Op deze manier kunnen beleidsmedewerkers van gemeenten in het beste geval overtuigd worden van een bepaalde toepassing van Go On.

Ten tweede kan er ook intern winst worden behaald gezien de omgang van informatie. Deze aanbeveling is grotendeels gebaseerd op het onderzoeksproces. Het schrijven van bepaalde onderdelen van het onderzoek verliep moeizaam, omdat er weinig informatie beschikbaar was vanuit GGD IJsselland. De informatie die wel op papier beschikbaar werd gesteld is veelal beknopt en gedateerd. Door middel van contact met de medewerkers van Team Zwerfjongeren hebben de onderzoekers meer informatie kunnen vergaren. Intern kan Team Zwerfjongeren winst behalen door de informatie te documenteren, actueel te houden, te bewaren en intern te delen. Documenteer bijvoorbeeld de notulen van vergaderingen inclusief afspraken en actiepunten, maar ook wat de taken en verantwoordelijkheden van ieder teamlid zijn.

Daarnaast adviseren de onderzoekers om Team Zwerfjongeren informatie over de risicotaxatie vast te laten leggen. Documenteer belangrijke informatie rondom de risicotaxatie, zoals het doel, effect, toepasbaarheid, de relatie tot de actuele ontwikkelingen in de maatschappij, etc.

Deel deze externe informatie met gemeenten en later met jeugdzorgaanbieders. Dit kan worden gedaan door middel van presentaties bij gemeenten met behulp van fysieke communicatiemiddelen, maar ook door digitale communicatie, zoals via e-mail.

Aanbeveling 2

Werk samen: *verbeter de zichtbaarheid, communicatie en werk samen.*

Uit dit onderzoek blijkt dat respondenten behoefte hebben aan contact met Team Zwerfjongeren. Daarbij is er behoefte aan meer duidelijkheid over de rol van het team, zijn aanbod, zijn expertise en kennis, maar ook over de werkwijze Go On. Hier ligt een kans voor Team Zwerfjongeren om relaties op te bouwen met beleidsmedewerkers en jeugdzorgaanbieders om regionaal meer impact te hebben. Begin met contact zoeken met de beleidsmedewerkers van de betrokken gemeenten. Pas als het contact met de beleidsmedewerkers in orde is, kan contact worden gezocht met jeugdzorgaanbieders. Contact met beleidsmedewerkers kan worden gezocht door naar gemeenten toe te gaan en om daar presentaties te houden of het gesprek aan te gaan over wat Team Zwerfjongeren is, wat het kan bieden en hoe een samenwerking eruit zou kunnen zien. Bezoek deze gemeenten samen met medewerkers van de Centrale Toegang en Team VIA. Cruciaal in relaties opbouwen is om niet na dit bezoek te stoppen met het contact, maar het contact te onderhouden door elkaar op de hoogte te houden van informatie en ontwikkelingen. Team Zwerfjongeren kan

vervolgens afspraken maken met gemeenten hoe jeugdzorgaanbieders beter betrokken kunnen worden bij de samenwerking.

Aanbeveling 3

Koppel terug naar gemeenten: breng jongeren terug in beeld bij de gemeente van herkomst.

Meermaals geven de beleidsmedewerkers aan dat zij graag een terugkoppeling ontvangen op het moment dat een zwerfjongere uit de gemeente van afkomst in de centrumgemeente Zwolle wordt gemeld of zichzelf meldt. Een reden hiervan is dat consultants van de gemeenten door deze informatie preventief in het gezinssysteem willen werken. Wellicht zijn er broertjes of zusjes van de gemelde zwerfjongere, waar het risico op zwerfgedrag vroegtijdig verkleind kan worden. Ook biedt dit de mogelijkheid om een verbinding te zoeken tussen hulpverleners die om deze jongere (hebben) (ge)staan. Dit biedt kansen om ervaring en kennis met elkaar te delen om zo de hulp met elkaar te verbeteren. Een aanbeveling hierin is dat Team Zwerfjongeren, in samenwerking met de Centrale Toegang, de gemeenten op de hoogte stelt op het moment dat er een zwerfjongere uit een gemeente wordt gesignaleerd.

Aanbeveling 4

Integreer Go On: zorg dat risicotaxatie geïntegreerd wordt in bestaande werkwijzen met andere risicotaxaties.

Beleidsmedewerkers en jeugdzorgwerkers hebben niet zozeer de behoefte om specifiek op zwerfgedrag te focussen. Voor zowel de beleidsmedewerkers als jeugdzorgwerkers geldt dat zij (potentieel) zwerfproblematiek in zeer beperkt mate tegenkomen in de praktijk wat Go On minder relevant maakt. Wel stellen meerdere beleidsmedewerkers voor om Go On te integreren in bestaande werkwijzen met andere risicotaxaties. Hierbij wordt het belangrijk gevonden dat het gebruik van de risicotaxatie werkbaar en toepasbaar blijft. Er is daarom geen behoefte aan aparte taxatielijsten.

Een aanbeveling is dan ook om het monitoren van het risico op zwerfgedrag te integreren in bestaande werkwijzen zoals het toekomstplan. Maak Go On onderdeel van dit toekomstplan. Het Nederlands Jeugdinstituut (2017) schrijft er ook eerder over in een handreiking aan gemeenten. In paragraaf 1.2.6. wordt genoemd dat een risicotaxatie een belangrijk onderdeel is wat het toekomstplan als werkwijze bevat of dient te bevatten. Ook kan ervoor worden gezorgd dat bij het in kaart brengen van risico's bij uitstromende jeugdzorgcliënten schiftingen worden gemaakt. De jeugdzorgwerker kan dan allerlei factoren met betrekking tot risico's op verschillende leefgebieden invullen en komt eventueel aan bij risico's op zwerfgedrag waarna contact kan worden gelegd met Team Zwerfjongeren.

Aanbeveling 5

Vergeet de jongeren niet: sluit aan bij wat de jongeren zelf inbrengen.

Op allerlei niveaus wordt samengewerkt om de hulp aan (potentiële) zwerfjongeren te verbeteren. Kijk maar naar de interviews met beleidsmedewerkers van verschillende gemeenten in dit onderzoek. Afstemming op beleidsniveau is cruciaal om goede hulp te kunnen bieden in de uitvoering. Echter, als er te veel op zulke 'hoge' niveaus wordt overlegd, dan is er een risico dat er te weinig naar de jongeren zelf wordt geluisterd. Wat vinden (ex-)zwerfjongeren zelf van de hulp die ze krijgen of hebben gekregen? Wat is hun behoefte?

De handreiking '18-/18+' van het Nederlands Jeugdinstituut (2016) schrijft hierover, wat terug te lezen is in paragraaf 1.2.6. Deze handreiking is gericht aan gemeenten en betreft kwetsbare

jongeren, waaronder zwerfjongeren. Er worden verschillende handvatten behandeld, zoals ‘inzet ervaringsdeskundigen’. Er wordt een voorbeeld gegeven van het project I’m Ready: binnen het project I’m Ready is met veel jongeren uit de jeugdzorg gesproken over het verbeteren van de voorbereiding op zelfstandigheid (Nederlands Jeugdinstituut, 2016). Op grond daarvan hebben ze 10 aanbevelingen gegeven. Het advies aan Team Zwerfjongeren is om aan te (blijven) sluiten bij je doelgroep, door te luisteren naar de jongeren zelf. Vraag jongeren bijvoorbeeld eerlijk in contact wat ze nodig hebben, onderzoek waar behoeften van de jongeren liggen en verdiep in de aanbevelingen die gegeven zijn door het project I’m Ready. Pas zo nodig de hulpverlening aan met nieuw verkregen inzichten.

Aanbeveling 6

Doe nader onderzoek: onderzoek naar wat er al bekend is bij andere organisaties en gemeenten.

In paragraaf 1.2.6. is al het een en ander geschreven over aanpakken van andere gemeenten over het bestrijden van zwerfgedrag. Gezaghebbende bronnen zijn aangehaald en praktijkvoorbeelden van andere plekken in Nederland zijn genoemd. Maar dit is slechts een deel van wat bekend is in Nederland. Om als team te leren, ontwikkelen en groeien, adviseren de onderzoekers om nader onderzoek te doen naar het overgrote deel van kennis en ervaringen dat niet is opgenomen in dit onderzoek: (meer) informatie van landelijke organisaties zoals het Nederlands Jeugdinstituut, informatie over hoe andere (centrum)gemeenten met zwerfproblematiek omgaan, over teams die Team Zwerfjongeren zijn voorgegaan en over fouten die zijn gemaakt en waarvan is geleerd.

4.3 Discussie

In deze paragraaf beschrijven wij als onderzoekers een relevante discussie aansluitend op dit onderzoek.

Gedurende dit onderzoek hebben de onderzoekers zich verdiept in Go On en de manier waarop uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag worden gemonitord. In dit hoofdstuk hebben wij als onderzoekers conclusies en aanbevelingen geformuleerd. Wij zijn ons ervan bewust dat het onderzoek ook beperkingen bevat. Eén van die beperkingen betreft de geselecteerde jeugdzorgorganisaties. Doordat er maar een beperkte groep jeugdzorgorganisaties is benaderd voor dit onderzoek, zullen de uitkomsten slechts een inschatting geven. Het resultaat van dit onderzoek is hierdoor niet generaliseerbaar voor alle jeugdzorgorganisaties binnen de geselecteerde gemeenten. Een andere beperking die dit onderzoek met zich meebrengt is dat het onderzoek zich beperkt heeft tot de gemeente Zwolle en omgeving. Door deze afbakening is er geen mogelijkheid geweest om de interviews en enquêtes te richten op andere gemeenten binnen Nederland. Het kan zijn dat hierdoor relevante beschikbare kennis en informatie over het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag is blijven liggen.

Tijdens het uitwerken van de onderzoeksresultaten is er meermaals door de beleidsmedewerkers aangegeven dat zij graag een terugkoppeling ontvangen op het moment dat een zwerfjongere uit hun gemeente in de centrumgemeente Zwolle wordt gemeld of zichzelf meldt. De beleidsmedewerkers willen dit graag omdat zij op deze manier in het gezinssysteem preventief kunnen optreden. Ook biedt dit de mogelijkheid om een verbinding te zoeken tussen hulpverleners die om deze jongeren (hebben) (ge)staan. Dit biedt kansen om ervaring en kennis met elkaar te delen, gericht op de desbetreffende jongere. Naast dat wij deze behoeften begrijpen en de voordelen onderschrijven is er ook een tegengedachte die bij dit onderwerp naar boven komt. Hoe zit het met de privacy van de jongeren? Respecteer je de privacy van de jongeren door hun verleden voortdurend achter hen aan mee te laten verhuizen? Is het niet aan de jongeren zelf om te beslissen wat ze wel of niet delen over hun verleden bij het starten in een nieuwe stad? Waar ligt de grens tussen goede hulpverlening bieden en het respecteren van de privacy/autonomie van de jongeren?

Als toekomstige hulpverleners zijn wij van mening dat het van belang is dat jongeren de hulp krijgen die zij nodig hebben. Wij onderschrijven het feit dat de privacy van de jongeren gerespecteerd moet worden, maar hechten wij nog meer waarde aan het feit dat jongeren de juiste hulp krijgen, ook als dit niet meer vanuit een verplicht kader hoeft. Zo horen en zien wij regelmatig in de praktijk terug dat op het moment dat het de jongeren te heet onder de voeten wordt zij kiezen om te vluchten. Ze kiezen ervoor om de problemen te laten voor wat ze zijn en proberen letterlijk weg te rennen van hun problematiek. Maar is het wenselijk dat bijvoorbeeld een jongere die kampt met psychotische gedachten elke keer opnieuw 'blanco' kan beginnen in een nieuwe gemeente zonder dat gemeenten informatie mogen delen over de problematiek van deze jongere? Kan de jongere wel goed inzien dat weglopen niet de juiste oplossing is voor zijn problemen? Wij zijn van mening dat het onze rol als hulpverlener is om de jongere te beschermen tegen zichzelf en daarbij tegelijkertijd ook de samenleving. Als jongeren keer op keer de kans krijgen hun leven ergens anders op te bouwen wordt het patroon tot vluchten versterkt.

Wij vinden dat de goede zorg voor de jongeren en de bescherming van de samenleving tegen het risicogedrag van de jongeren het recht op privacy mag beperken.

Allereerst beseffen wij goed dat gemeenten wettelijk gebonden zijn aan regels met betrekking tot het delen van gegevens met andere instanties en zijn zij veelal verplicht tot het vragen van toestemming van de jongere bij het delen van informatie (Wet bescherming persoonsgegevens Artikel 8, 2000) (Jeugdwet Artikel 7.3.11, 2014). Het is echter de vraag of door deze regels de weg

naar de juiste zorg en hulpverlening niet wordt geblokkeerd. Indien een jongere zich bij een andere gemeente meldt, omwille van zijn vluchtgedrag, heeft men bij deze gemeente geen zicht op de problematiek van deze jongere. Het inhoudelijke dossier dat is opgebouwd bij de vorige gemeente kan niet zomaar worden gedeeld met de gemeente waar de jongere zich meldt. Dit kan alleen met toestemming van de jongere, maar daarbij is het nog maar de vraag of de jongere hier toestemming voor geeft.

Vluchten is namelijk de ontkenning van de realiteit, waarbij er voor de weg wordt gekozen van de minste weerstand. De jongere vlucht niet voor niets naar een andere gemeente, want door deze plek te ontvluchten wordt er geprobeerd te vluchten voor de problemen (Mauveclouds, z.d.). Een eventuele toestemming door de jongere voor het delen van de informatie over zijn problematiek is daarom onwaarschijnlijk. De nieuwe gemeente krijgt daardoor geen zicht op de problematiek van de jongere en zal weer van voor af aan moeten beginnen. Hierdoor kan het zijn dat de jongere op dat moment niet de juiste zorg krijgt en mogelijk een gevaar is voor zichzelf of omgeving. Wij vinden dat gemeenten zouden moeten streven naar een integrale samenwerking waarbij er meer wordt gedeeld dan tot nu toe wettelijk mogelijk is.

Allereerst zouden alle gemeenten in Nederland verplicht gebruik moeten maken van de Verwijsindex Risicjongeren. Dit is een systeem waarin hulpverleners en andere professionals de persoonsgegevens van jeugdigen en jongvolwassenen kunnen registreren indien zij vermoeden dat er bijvoorbeeld sprake is van geweld, psychische problemen, drugsgebruik of zwerfgedrag (Jeugdwet Artikel 7.1.4.1, 2014). De registratie bevat geen inhoudelijke informatie, maar vermeldt alleen welke andere hulpverlener zich mogelijk actief met de situatie van de jongere bezighoudt. Op dit moment is een melding maken een recht en geen plicht. Wij pleiten ervoor dat dit een verplichting wordt, omdat het systeem kan bijdragen aan een effectievere samenwerking tussen gemeenten (VNG, z.d.). Ook zou zichtbaar moeten zijn waarom de melding is gemaakt, zodat de 'nieuwe' hulpverlener globaal zicht heeft op de problematiek van de jongere.

Naast de verplichting tot het maken van een melding in de Verwijsindex Risicjongeren en de inzichtelijkheid maken van de reden van deze melding, vinden wij het belangrijk dat er goed wordt gecommuniceerd tussen de oude gemeente en de nieuwe gemeente. Dit kan in onze ogen worden gedaan door elkaar te informeren als een jongere uit een andere gemeente gesignaleerd wordt.

Vanuit dit contact kan met de jongere gezocht worden wat de 'nieuwe' gemeenten qua hulp kan betekenen. Daarbij wordt de jongere betrokken bij zijn eigen proces en wordt rekening gehouden met zijn privacy. Het betekent dus niet dat zorgplannen inhoudelijk gelijk gedeeld worden met de nieuwe gemeente, maar wel de risicogebieden van de jongere. Het inzichtelijk maken van de risicogebieden zou een verder gaande inbreuk vormen op de privacy dan wat tot nu toe mogelijk is. We zouden er zelfs voor willen pleiten om inhoudelijke informatie te delen als uit de melding in de verwijsindex blijkt dat er sprake is van ernstige problematiek, waarbij de jongere een gevaar is voor zichzelf of omgeving, zodat de jongere de juiste zorg krijgt maar ook de samenleving wordt beschermd. Dit komt weliswaar het recht op privacy niet ten goede, maar wel de vroegtijdige signalering en preventieve aanpak.

De mogelijkheid tot vluchten wordt wel heel verleidelijk als je weet dat je het in elke stad opnieuw mag proberen. Naar ons idee blijft de hulpverlening dan langs elkaar heen draaien en wordt het patroon tot vluchten verleidelijk gemaakt en versterkt. Dit onderzoek heeft ons bewust gemaakt dat niets vanzelfsprekend geregeld wordt. Onze wens als toekomstige professionals is dat de privacywetgeving meer ruimte biedt om hulpbehoevende jongeren tegen zichzelf te beschermen en de samenleving beschermd wordt tegen hen.

Literatuurlijst

- Autismehuis. (z.d.). *Aanbod*. Opgehaald van autismehuis.nl: <http://www.autismehuis.nl/123-Aanbod.html>
- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek!* (2 ed.). Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Barends, A. (2017, Januari 29). *Effectory*. Opgeroepen op Maart 1, 2018, van Communicatie rondom het tevredenheidsonderzoek: <https://www.effectory.nl/kennis/themas/communicatie-rondom-het-tevredenheidsonderzoek/>
- Beesel, I. v. (2017, Mei 5). *Interviewtechnieken voor het perfecte interview – 4 tips*. Opgehaald van Scribbr.nl: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/interviewtechnieken-professioneel-interview/>
- Betekenis centrumgemeente*. (z.j.). Opgehaald van Betekenis-definitie.nl: <http://www.betekenis-definitie.nl/Centrumgemeente>
- Bureau HHM. (2011). *Telling Zwerfjongeren. Aantallen op basis van definitie 2010*. Enschede.
- BVO Jeugdzorg IJsselland. (2018). *BVO Jeugdzorg IJsselland*. Opgehaald van bvoijsselland.nl: <http://www.bvoijsselland.nl/1/bvo-jeugdzorg-ijsselland/>
- BVO Jeugdzorg IJsselland. (2018). *Gecontracteerde aanbieders jeugdhulp IJsselland*. Opgehaald van bvoijsselland.nl.
- Calis, M. (2016). Dakloze jongeren: wel gezien, niet geholpen. . *Jeugd en co*, 16-18.
- CBS. (2017, Oktober). *Onderzoek preventie jeugdhulp. Beleidsinformatie jeugdhulp*. Opgehaald van jeugdmonitor.cbs.nl: <http://jeugdmonitor.cbs.nl/media/220888/171108-onderzoek-preventie-jeugdhulp.pdf>
- Centraal Bureau voor de Statistiek . (2017). *Jaarrapport 2017 Landelijke Jeugdmonitor*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016, December 23). *Dakloos: vaker jong en niet-westers*. Opgehaald van Cbs.nl: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/51/dakloos-vaker-jong-en-niet-westers>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017). *Jeugdhulp 2016*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CODA 4. (2012). *Profiel van daklozen in de vier grote steden*.
- Coumans, M., Cruyff, M., Van der Heijden, P., Schmeets, H., & Wolf, J. (2010). *Dakloos in Nederland*. Opgehaald van Centraal Bureau voor de Statistiek: <https://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/3D15FF95-BAEB-4BB7-A27E-DFC1837B8CEB/0/2010k4b15p55art.pdf>
- Cuijpers, L. (2018, Februari 3). Aantal zwerfjongeren in Zwolle blijft stijgen. *De Stentor*.
- D. Willems, M. v. (2004, December). *Waardering van kwalitatief onderzoek*. Opgehaald van H&W: <https://www.henw.org/archief/volledig/id2715-waardering-van-kwalitatief-onderzoek.html>
- Encyclo. (2018). *Monitoren*. Opgehaald van Encyclo.nl: <http://www.encyclo.nl/begrip/monitoren>
- Evizier. (z.d.). *Behandeling meervoudige dyslexie*. Opgehaald van <http://evizier.nl/behandeling/behandeling-meervoudige-dyslexie/>
- Fransen, N., Handel, C. v., & Wolswinkel, L. (2009). *Zwerfjongeren (z)onder dak. Casus onderzoek naar de overstap van Jeugdzorg naar Maatschappelijke Opvang*. Amsterdam: DSP-groep.
- Gedragsproblemen in de klas. (z.d.). *Leerstoornissen*. Opgehaald van <http://gedragsproblemenindeklas.nl/leerstoornissen/>
- Gemeente Rotterdam. (2016, maart). *Factsheet Elke jongere telt*. Opgehaald van rotterdam.nl: https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/elke-jongere-telt/factsheet-Elke-jongere-telt_-maart-2016.pdf
- Gemeente Zwolle. (2014, oktober). *Beleidsplan Jeugdhulp 2015-2016*. Opgehaald van zwolle.nl: https://www.zwolle.nl/sites/default/files/beleidsplan_jeugdhulp_definitief_oktober_2014.pdf

- Gemeente Zwolle. (2014, oktober 11). *Dakloze jongeren in de regio zwolle*. Opgehaald van https://www.zwolle.nl/sites/default/files/20140120_dakloze_jongeren_in_de_regio_zwolle_def.doc
- Gemeente Zwolle. (2018). *Perspectiefnota 2018 - 2021*. Opgehaald van zwolle.nl: <https://www.zwolle.nl/sites/default/files/perspectiefnota-gemeente-zwolle-2018-2021.pdf>
- Gemeente Zwolle. (z.d.). *Jaarstukken 2016*.
- Gemeente Zwolle. (z.d.). *Stap 3. Melding bij de Centrale Toegang van de GGD*. Opgehaald van zwolle.nl: <https://www.zwolle.nl/dakloos/de-centrale-toegang>
- GGD Brabant. (2010). *Zwerfjongeren omvang, kenmerken en zorgbehoeften*.
- GGD IJsselland. (2013). *ZORG VOOR ZWERFJONGEREN. Methodiebeschrijving Team Zwerfjongeren*.
- GGD IJsselland. (2014, September). *Kerngegevens GGD IJsselland 2013*. Opgehaald van zwollenu.nl: <https://www.zwollenu.nl/wp-content/uploads/2014/09/kerncijfersggd.pdf>
- GGD IJsselland. (2015). *Kerngegevens GGD IJsselland 2014*. Opgehaald van ggdijselland.nl: https://www.ggdijselland.nl/uploads/media/49_-_GGD_Kerngegevens_2014_-_Zwolle.pdf
- GGD IJsselland. (2015, november). *Vacature trajectbegeleider zwerfjongeren*. Opgehaald van www.GGDijsselland.nl: https://www.ggdijselland.nl/fileadmin/Bestanden/Vacatures/vacature_Trajectbegeleider_zwerfjongeren_nov_2015.pdf
- GGD IJsselland. (2016, maart 24). *Kerngegevens GGD IJsselland 2015*. Opgehaald van hardenberg.ggdijselland.nl: https://hardenberg.ggdijselland.nl/fileadmin/Bestanden/Publicaties_gemeentepagina_s/2016-03-24_-_Kerngegevens_2015_-_Zwolle_-_def_-_webversie.pdf
- GGD IJsselland. (2016). *Overzicht wettelijke GGD taken*.
- GGD IJsselland. (2017, maart 17). *Kerngegevens GGD IJsselland 2016*. Opgehaald van zwolle.ggdijselland.nl: https://zwolle.ggdijselland.nl/uploads/media/2017-03-17_-_Kerngegevens_2016_-_Zwolle_-_def.pdf
- GGD IJsselland. (z.d.). *Dit doet GGD IJsselland*. Opgehaald van ggdijselland.nl: <https://www.ggdijselland.nl/over-de-ggd/dit-doet-ggd-ijsselland/>
- GGD IJsselland. (z.d.). *GGD IJsselland en wijkgericht werken*. Opgeroepen op Januari 31, 2018, van https://ommen.ggdijselland.nl/uploads/media/39_-_visiedocument_GGD_IJsselland_en_wijkgericht_werken.pdf
- GGD IJsselland. (z.d.). *Maatschappelijke Zorg. Voor als u zich zorgen maakt om iemand in uw omgeving*. Opgeroepen op maart 3, 2018
- GGD IJsselland. (z.d.). *Team Zwerfjongeren*. Opgehaald van ommen.ggdijselland.nl: https://ommen.ggdijselland.nl/uploads/media/363_-_Flyer_team_zwerfjongeren_07.pdf
- GGD IJsselland. (z.d.). *Wat doet de Centrale Toegang?* Opgehaald van ggdijselland.nl: <https://www.ggdijselland.nl/publiek/centrale-toegang/>
- GGD IJsselland. (z.d.). *Zorgen om iemand die geen hulp wil?* Opgehaald van ggdijselland.nl: <https://www.ggdijselland.nl/publiek/maatschappelijke-zorg/iemand-die-geen-hulp-wil/>
- Griffioen, D. (2016, Oktober 31). *Effectory*. Opgeroepen op Maart 1, 2018, van Voorbeeld vragenlijst tevredenheidsonderzoek: <https://www.effectory.nl/kennis/themas/voorbeeld-vragenlijst-tevredenheidsonderzoek/>
- Grit, R. (2011). *Project management*. Groningen: Noordhof.
- Hendriks, P. (2017, Januari 20). *Nederland telt meer dan 30.000 daklozen. Wat gaan we daar aan doen?* Opgehaald van ftm.nl: <https://www.ftm.nl/artikelen/het-groeiende-daklozenprobleem-van-een-rijk-land?share=1>
- Jeeninga, W. (2010, Juni). *Zwerfjongeren omvang, kenmerken en zorgbehoeften*. Opgehaald van docplayer.nl: <http://docplayer.nl/4775827-Zwerfjongeren-omvang-kenmerken-en-zorgbehoeften.html>
- Jeugdbescherming Overijssel. (2017). *Zwerfjongeren*. Opgehaald van Jeugdbescherming Overijssel: <http://www.jbov.nl/werken.html?id=123:zwerfjonger&catid=27>

- Jeugdwet Artikel 7.1.4.1. (2014). Opgehaald van <http://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2018-01-01>
- Jeugdwet Artikel 7.3.11. (2014). Opgehaald van <http://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2018-01-01>
- Jonker, S. (2012). *Jongeren in de jeugdzorg en risicofactoren van zwerfgedrag. Een onderzoek naar de bijdrage van risicofactoren van zwerfgedrag op de duur van zorggebruik bij jongeren in de jeugdzorg*. Groningen. Opgehaald van [rug.nl](http://www.rug.nl):
<https://www.rug.nl/research/portal/files/14619504/zwerfgedrag.pdf>
- Kamer van Koophandel. (z.d.). *Welke gegevens moet u in de jaarrekening opnemen?* Opgeroepen op 3 26, 2018, van <http://www.kvk.nl/inschrijven-en-wijzigen/deponeren/deponeren-jaarrekening/welke-gegevens-moet-u-in-de-jaarrekening-opnemen/>
- Kooten, D. v., & Uiterwijk Winkel, M. (2013, November). *ABC 3D: Een begrippenlijst voor de transities in het sociale domein*. Opgehaald van [stamm.nl](http://www.stamm.nl):
<http://www.stamm.nl/sites/default/files/files/ABC3D.pdf>
- Mauveclouds. (z.d.). *Vluchtgedrag bij problemen*. Opgehaald van <http://www.mauveclouds.nl/page/vluchtgedrag-bij-problemen>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2011, December). *Zwerfjongeren. Aanpak en achtergrond voor beleid*. Opgehaald van [movisie.nl](http://www.movisie.nl):
[https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Brochure-zwerfjongeren%20\[MOV-3790034-1.0\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Brochure-zwerfjongeren%20[MOV-3790034-1.0].pdf)
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2015). *Welke hulp heeft uw kind nodig?*. Opgehaald van https://vng.nl/files/vng/2015_vws_zorgbehoefte_eugd.pdf
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2017). *Bureau Jeugdzorg*. Opgehaald van Monitor Langdurige Zorg: <https://www.monitorlangdurigezorg.nl/over-mlz/dataleveranciers/bureau-jeugdzorg>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (z.d.). *Extramurale zorg*. Opgehaald van [monitorlangdurigezorg.nl](http://www.monitorlangdurigezorg.nl): <https://www.monitorlangdurigezorg.nl/over-mlz/begrippen/extramurale-zorg>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (z.d.). *Intramurale zorg*. Opgehaald van [monitorlandurigezorg.nl](http://www.monitorlangdurigezorg.nl): <https://www.monitorlangdurigezorg.nl/over-mlz/begrippen/intramurale-zorg>
- Ministrie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. (2017, Oktober 6). *Centrumgemeente maatschappelijke opvang & beschermd wonen*. Opgehaald van RegioAtlas: https://www.regioatlas.nl/indelingen/indelingen_indeling/t/centrumgemeente_maatschappelijke_opvang_beschermd_wonen
- Movisie. (2007). *Zwerfjongeren*. Opgehaald van Vraag, aanbod en beleid op een rij.
- Movisie. (2017, januari 19). *De Zelfredzaamheid-Matrix (ZRM)*. Opgehaald van [movisie.nl](http://www.movisie.nl):
<https://www.movisie.nl/tools/zelfredzaamheid-matrix-zrm>
- Movisie. (2017). *Factsheet zwerfjongeren Nederland*. Opgehaald van <http://zwerfjongeren.nl/wp-content/uploads/2016/10/Factsheet-Zwerfjongerenbeleid-okt-2016-DEF.pdf>
- Movisie. (z.d.). *Feiten en cijfers. Jeugd en Meedoen*. Opgehaald van [movisie.nl](http://www.movisie.nl):
https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Feiten-en-cijfers-Jeugd-en-meedoen%20%5bMOV-3577718-1.0%5d.pdf
- Nederlands jeugdinstituut. (z.d.). *Jeugdwet*. Opgehaald van [nji.nl](http://www.nji.nl): <https://www.nji.nl/Jeugdwet>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2016). *Evaluatie Jeugdwet. Meer kwaliteit, minder zorgen.*
- Nederlands Jeugdinstituut. (2016, Augustus). *Van 18-min naar 18-plus HANDREIKING VOOR GEMEENTEN BIJ DE OVERGANG VAN JEUGD NAAR VOLWASSENHEID*. Opgehaald van [nji.n](http://www.nji.nl):
<https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Handreiking-van-jeugdnaarvolwassenheid.pdf>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2017, 10 23). *Handreiking-van-jeugdnaarvolwassenheid*. Opgehaald van [Nji](http://www.nji.nl): <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Handreiking-van-jeugdnaarvolwassenheid.pdf>

- Nederlands Jeugdinstituut. (2018). *Databank Effectieve Jeugdinterventies. VertrekTraining*. . Opgehaald van nji.nl: <https://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/VertrekTraining.html>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2018). *Jeugdwet*. Opgehaald van nji.nl: <https://www.nji.nl/Jeugdwet>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2018). *Monitoring definitie en doel*. Opgehaald van Nederlands Jeugdinstituut: <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Monitoring/Wat-is-monitoring/Definitie-en-doel>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2018). *Residentiële jeugdhulp*. Opgehaald van nji.nl: <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Residentiele-jeugdhulp>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2018). *Ruimte in wet- en regelgeving: vijf tips*. Opgehaald van nji.nl: <http://nji.nl/nl/Kennis/Dossier/van-jeugd-naar-volwassenheid/Ruimte-in-wet-en-regelgeving-vijf-tips>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2018). *Van jeugd naar volwassenheid. Praktijkvoorbeelden*. Opgehaald van nji.nl: <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/van-jeugd-naar-volwassenheid/Praktijkvoorbeelden>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2018). *Van jeugd naar volwassenheid. Toekomstplan*. . Opgehaald van nji.nl: <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/van-jeugd-naar-volwassenheid/Toekomstplan/Toekomstplan>
- Onderzoekdoen. (2018). *likert schaal*. Opgehaald van onderzoekdoen.nl: <https://www.onderzoekdoen.nl/enquete-onderzoek/likert-schaal/>
- Openbare Geestelijke GezondheidsZorg. (2011). *Go On*.
- Openbare Geestelijke GezondheidsZorg. (z.d.). Team VIA. *U denkt dat iemand in uw omgeving hulp nodig heeft, maar dit zelf niet meer vraagt?* Opgeroepen op maart 3, 2018
- Rietberg advocaten. (2018). *Wanneer eindigt een ondertoezichtstelling?* Opgehaald van rietbergadvocaten.nl: <http://www.rietbergadvocaten.nl/wanneer-eindigt-een-ondertoezichtstelling/>
- Rijksoverheid. (z.d.). *Welke jeugdhulp (jeugdzorg) is er voor mijn kind beschikbaar?* Opgehaald van rijksoverheid.nl: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/vraag-en-antwoord/vormen-jeugdhulp-jeugdzorg>
- Scribbr. (2017). Opgeroepen op 3 28, 2018, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/soorten-interviews/>
- Scribbr. (2017). *De steekproef in je scriptie*. Opgeroepen op 3 28, 2018, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/steekproef-in-je-scriptie/>
- Sociaal Wijkteam Zwolle. (2016, oktober 17). *Jeugdhulp*. Opgehaald van Sociaal Wijkteam: <https://www.swtzwolle.nl/meer-weten-over/veelgestelde-vragen/jeugdhulp>
- Stichting Zwerfjongeren Nederland. (2012). *Veelgestelde vragen*. Opgehaald van Zwerfjongeren: VEELGESTELDE VRAGEN
- Stichting Zwerfjongeren Nederland. (z.d.). *De basis op orde. Juist voor kwetsbare jongeren in adolescentie*. . Opgehaald van zwerfjongeren.nl: <https://zwerfjongeren.nl/opinie-actie/de-basis-op-orde/>
- Stichting Zwerfjongeren Nederland. (z.d.). *Een veilige woonplek voor elke jongere!* Opgehaald van Laat jongeren niet zwerven: <https://zwerfjongeren.nl/opinie-actie/veilige-woonplek-jongere/>
- Stichting Zwerfjongeren Nederland. (z.d.). *Kwikstart*. Opgehaald van zwerfjongeren.nl: <https://zwerfjongeren.nl/nieuws/kwikstart-gratis-app-voor-jongeren/>
- Stichting Zwerfjongeren Nederland. (z.d.). *Schulden*. Opgehaald van Zwerfjongeren.nl: <https://zwerfjongeren.nl/van-de-straat/schulden/>
- Stichting Zwerfjongeren Nederland. (z.d.). *Stakeholders*. Opgehaald van zwerfjongeren.nl: <https://zwerfjongeren.nl/over-szn/ambitie/ambitie/stakeholders/>
- Stichting Zwerfjongeren Nederland. (z.d.). *Van De Straat*. Opgehaald van zwerfjongeren.nl: <https://zwerfjongeren.nl/van-de-straat/>
- SWT Zwolle. (z.d.). *Jeugdhulp*. Opgehaald van Wat regelt de Jeugdwet 2015?: <https://www.swtzwolle.nl/meer-weten-over/veelgestelde-vragen/jeugdhulp>

- SWT Zwolle. (z.d.). *Ondersteuningsvormen en voorzieningen*. Opgehaald van swtzwolle.nl: <https://www.swtzwolle.nl/meer-weten-over/veelgestelde-vragen/ondersteuningsvormen-en-voorzieningen>
- Talenter. (2018). *Alle gemeenten beschermd thuis*. Opgehaald van talenter.nl: <https://www.talenter.nl/advies/gemeenten-beschermd-thuis/>
- Thomeer-Bouwens, L. T. (1996). Geheidheid, sociaal netwerk en thuisloosheid bij jongeren.
- van Dale. (2018). *Betekenis 'behoefte'*. Opgehaald van vandale.nl: <http://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/behoefte#.WqLYzkxFzIV>
- van Dale. (2018). *Betekenis 'uitstroom'*. Opgehaald van vandale.nl: <http://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/uitstroom#.WqIVVExFzIV>
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (z.d.). Opgeroepen op 4 12, 2018, van <https://vng.nl/onderwerpenindex/jeugd/functies-zorgaanbieders>
- Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek?* Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Verwey-jonker Instituut. (2009). *(Jeugd)zorg houdt niet op bij 18*.
- Vitree. (z.d.). *Over Vitree*. Opgehaald van vitree.nl: <https://www.vitree.nl/over-vitree/>
- VNG. (z.d.). Opgehaald van Verwijsindex risicojongeren (VIR): <https://vng.nl/onderwerpenindex/jeugd/jeugdhulp/verwijsindex-risicojongeren-vir%20>
- Werkgroep Integrale Toegang, Holland Rijnland. (2017, juli). *Notitie Verlengde Jeugdhulp met Verblijf 18 tot 23 jaar*. Opgehaald van hollandrijnland.nl.
- Westbroek, F. (2017). *18-/18+ Jongeren die opgroeien vanuit jeugdzorg naar zelfstandigheid: de overgang van Jeugdwet naar de Wet Maatschappelijke Ondersteuning*. Utrecht.
- Wet bescherming persoonsgegevens Artikel 8. (2000). Opgehaald van <http://wetten.overheid.nl/BWBR0011468/2018-05-01>
- Willems, M., Vlaardingerbroek, S., & Berkel, I. v. (2014, Juli 22). *Voorkomen zwerfproblematiek jeugdzorgjongeren*. Opgehaald van zwerfjongeren.nl: <https://zwerfjongeren.nl/wp-content/uploads/2014/12/rapport-def-Voorkomen-zwerfproblematiek-jeugdzorgjongeren-22jul14.pdf>

Bijlage 1: Topiclijst interview

	Topic (kernvraag)	Bullet points (doorvraagmogelijkheden)
Inleidend		• Voorstellen + rolverdeling • Opdrachtgever • Doel onderzoek • Belang interview voor GGD, gemeente en voor ons afstuderen • Opbouw interview • Tijdsduur • Toestemming vragen: opname met memorecorder • Privacy uitwerking interview: Naam wordt niet genoemd, functie en afdeling van gemeente wel. • Hoe informatie terugkoppelen: Presentatie, daarna overleggen met GGD • Waardering deelname uitspreken
	Wat is uw functie en wat zijn uw verantwoordelijkheden daarbij binnen de gemeente?	• Inhoud functie • Afdelingen waarbinnen functie valt • Verantwoordelijkheden binnen functie & afdeling • Beleving van functie • Aanraking, binnen de functie, met potentiële zwerfjongeren afkomstig uit de jeugdzorg
Kern		
Deelvraag 1	Wat is de huidige werkwijze, binnen jullie gemeente, in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag?	• Toelichting inhoud huidige werkwijze • Is er een verschil tussen de werkwijze op papier (beleid) en de werkwijze in de praktijk? • Is de werkwijze hetzelfde voor uitstromende jeugdzorgcliënten zonder dit risico? Of worden deze op een andere manier gemonitord? • Aantal zwerfjongeren die nu in beeld zijn bij gemeente afkomstig uit jeugdzorg.
Deelvraag 2	Hoe ervaart u de huidige werkwijze in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag?	• Kwaliteiten huidige werkwijze • Beperkingen huidige werkwijze
Deelvraag 3	Wat is uw behoefte in de huidige werkwijze rondom het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag?	• Behoeft gericht op uitstromende jeugdzorgcliënten met kans op zwerfgedrag • Ontstaan behoefte • Ideale situatie in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten • Benodigheden om ideale situatie te bereiken • Huidige plannen tot verandering
Deelvraag 4	In hoeverre bent u bekend met Team Zwerfjongeren en hun werkwijze Go On van GGD IJsselland?	• Mate van bekendheid Team Zwerfjongeren • Mate van bekendheid Go On <u>Indien bekend:</u> • Hoe bent u inhoudelijk geïnformeerd over Team Zwerfjongeren? • Hoe bent u inhoudelijk geïnformeerd over de werkwijze Go On? • In hoeverre gebruikt u de werkwijze Go On?

<i>Toelichting Team Zwerfjongeren en Go On</i>		
<i>Deelvraag 5</i>	Hoe komt het dat u in deze mate wel/niet bekend bent met Team Zwerfjongeren en hun werkwijze Go On?	• Indruk Team Zwerfjongeren • Indruk werkwijze Go On
<i>Deelvraag 6</i>	Hoe kan Team Zwerfjongeren aansluiten op uw eerdergenoemde behoeften in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag?	• Vragen om toelichting • Ideale situatie in samenwerking met Team Zwerfjongeren • Benodigheden om ideale situatie te bereiken
<i>Deelvraag 7</i>	Wat voor rol zou Go On, binnen uw gemeente, kunnen spelen in de eerdergenoemde behoefte?	• Vragen om toelichting • Ideale situatie met toepassing werkwijze Go On • Benodigheden om toepassing te realiseren
<i>Slot</i>		
	Hoe heeft u dit interview ervaren?	• Mogelijke vragen/aanvullingen • Iets gemist in interview • Nuttige bijdrage van interview aan de (huidige) werkwijze • Uitnodigen presentatie onderzoek. (Als ze hierbij aanwezig willen zijn vragen naar emailadres voor uitnodiging)

Bijlage 2: Aandachtspunten voor het interview

AANDACHTSPUNTEN VOOR HET INTERVIEW

- De topic (kernvraag) volgorde mag je niet door elkaar halen. Deze moet in de volgorde gevraagd worden zoals geformuleerd. Dit is namelijk opgesteld a.d.h.v. de deelvragen. Anders is het interview niet valide en betrouwbaar.
- De doorvraagmogelijkheden, die bij elke topic (kernvraag) geformuleerd zijn, mogen wel van volgorde wisselen. Deze staan in de derde kolom.
- Je mag doorvragen, dus zelf een aansluitende verhelderende vraag bedenken, indien dit relevant is voor het onderzoek. Denk aan de uitwerkingstijd, maak het niet te lang!
- Alle topics (kernvragen) en doorvraagmogelijkheden moeten gesteld worden.
- In de twee weken, dat de interviews plaats vinden, mag het interviewschema met topiclijst niet worden aangepast. Anders is er sprake van een vertekening van de resultaten.
- Pas bij deelvraag 4 zal Team Zwerfjongeren en de werkwijze Go On benoemd worden, ter voorkoming van sturing en gewenste antwoorden.
- Gespreksduur is maximaal 1 uur! Taken interviewer 1:
 - Interview introduceren
 - Interview leiden
 - De topicvragen stellen
 - Doorvragen op de antwoorden van de geïnterviewde
- Taken interviewer 2:
 - Verantwoordelijk voor de tijdbewaking
 - Verantwoordelijk voor de memorecorder
 - Checken of alle topicvragen/doorvraagmogelijkheden gesteld worden, anders aanvullen
 - Als iets meer aandacht of verdieping nodig heeft springt interviewer 2 in.
 - Mocht interviewer 1 niet uit zijn/haar woorden komen, vult interviewer 2 aan.
- Mocht iets onduidelijk zijn stel dan een controlerende vraag ter verheldering.
- Merk je dat de antwoorden sociaal wenselijk zijn, benoem dit dan.
- Tip: In het boek 'Wat is onderzoek? (2014)' hoofdstuk 7 - Gegevens Verzamelen, staat in paragraaf 7.5 heel veel tips voor een interview. Waardenvol om als voorbereiding te lezen!

Toelichting Team Zwerfjongeren

Team Zwerfjongeren is een onderdeel van GGD IJsselland. Team Zwerfjongeren richt zich op zwerfjongeren tussen 15 en 25 jaar. Het gaat om jongeren die feitelijk of residentieel dakloos zijn. Dit betekent dat een jongere daadwerkelijk op straat slaapt, maar ook een jongere die bij vrienden thuis slaapt valt onder de doelgroep. Team Zwerfjongeren ondersteunt deze groep, bijvoorbeeld bij financiën, uiterlijke verzorging en plannen voor de toekomst. Daarnaast probeert Team Zwerfjongeren deze jongeren over te dragen aan een passende zorginstelling.

Toelichting werkwijze Go On

Uit onderzoek vanuit gemeente Zwolle blijkt dat 50% procent van alle zwerfjongeren een achtergrond in de jeugdzorg heeft. Daarom is het voor Team Zwerfjongeren belangrijk om de uitstromende jeugdzorgcliënten met een verhoogde kans op Zwerfgedrag zo vroeg mogelijk in beeld te hebben. Er kan dan geprobeerd worden om jongeren eerder te ondersteunen. Om dit mogelijk te maken is de werkwijze Go On bedacht. Deze werkwijze bestaat uit een risicotaxatieformulier voor jeugdzorgaanbieders. Deze risicotaxatie helpt jeugdzorgwerkers om goed in beeld te krijgen welke jongeren een verhoogde kans hebben op zwerfproblematiek en geeft ze de mogelijkheid om dit vroegtijdig over te dragen aan Team Zwerfjongeren.

Bijlage 3: Overzicht van Enquête

Onderzoek monitoren uitstromende jeugdzorgcliënten

Beste jeugdzorgwerker,

Allereerst willen wij u hartelijk danken voor uw deelname aan dit onderzoek!

Vanuit GGD IJsselland doen wij onderzoek naar de vraag hoe Team Zwerfjongeren, onderdeel van GGD IJsselland, kan aansluiten bij de behoeften van de betrokken jeugdzorgaanbieders in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten, met kans op zwerfgedrag.

We hebben begrepen dat u zelf werkzaam bent binnen een organisatie in de jeugdzorg en dat u te maken krijgt met uitstromende jeugdzorgcliënten. Vandaar dat we u voor dit onderzoek hebben benaderd.

De enquête zal ongeveer 5 minuten van uw tijd in beslag nemen. Er zal vertrouwelijk met uw gegevens worden omgegaan en de resultaten worden geheel anoniem verwerkt in het onderzoeksverslag.

Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben over het onderzoek, dan kunt u contact met ons opnemen met Tamara van Geest via t.van.geest@ggdijsselland.nl

Nogmaals hartelijk dank voor uw deelname aan dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Namens GGD IJsselland,
Maarten van Dijk, Tamara van Geest, Bernard Koevoet en Bertine Luijendijk
vierdejaars studenten Social Work

**Vereist*

1. Hoelang bent u werkzaam bij de organisatie? *

- ☐ Minder dan 1 jaar
- ☐ Meer dan 1 jaar

2. In welke van de onderstaande gemeenten zijn de cliënten van uw organisatie woonachtig? *

- ☐ Dalfsen
- ☐ Hardenberg
- ☐ Hattem
- ☐ Ommen
- ☐ Kampen
- ☐ Staphorst
- ☐ Steenwijkerland
- ☐ Zwartewaterland
- ☐ Zwolle

3. Uit hoeveel medewerkers bestaat de organisatie waar u werkzaam bent? *

- ☐ 1 of 2
- ☐ 3 tot 50
- ☐ 50 tot 250
- ☐ Meer dan 250

Uitleg uitstromende jeugdzorgcliënten

Elk jaar stromen er jongeren uit de jeugdzorg. Dit kan verschillende redenen hebben, bijvoorbeeld omdat ze zijn uitbehandeld of dat ze ouder zijn dan 18 jaar. Dit onderzoek richt zich op deze doelgroep. Hierbij wordt gekeken naar de leeftijd 15 tot 18 jaar.

4. Wat is de huidige werkwijze van uw organisatie in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten? *

- ☐ Binnen de organisatie worden uitstromende jeugdzorgcliënten in beeld gebracht, ook specifiek als het gaat om risico's op zwerfgedrag.
- ☐ Binnen de organisatie worden uitstromende jeugdzorgcliënten in beeld gebracht, maar niet specifiek als het gaat om risico's op zwerfgedrag.
- ☐ Binnen de organisatie worden uitstromende jeugdzorgcliënten niet in beeld gebracht.
- ☐ Anders: _____

5. In hoeverre bent u tevreden met de huidige werkwijze? *

	1	2	3	4	5	
Ontevreden	☐	☐	☐	☐	☐	Tevreden

6. Wat is uw behoefte in het monitoren van uitstromende jeugdzorgcliënten met een risico op zwerfgedrag? *

Jouw antwoord

7. Is uw antwoord op vraag 6 representatief voor de gehele organisatie? *

- ☐ Ja
- ☐ Nee

8. Heeft u wel eens gehoord van de werkwijze Go On? *

- ☐ Ja, en ik weet wat de werkwijze Go On inhoudt.
- ☐ Ja, maar ik weet niet wat de werkwijze Go On inhoudt.
- ☐ Nee, ik heb nog nooit van Go On gehoord.

VOLGENDE

Uitleg Team Zwerfjongeren en Go On.

Beschrijving (optioneel)

Titel

Team Zwerfjongeren is een onderdeel van GGD IJsselland. Team Zwerfjongeren richt zich op zwerfjongeren tussen 15 en 25 jaar. Het gaat om jongeren die feitelijk of residentieel dakloos zijn. Dit betekent dat een jongere daadwerkelijk op straat slaapt, maar ook een jongere die bij vrienden thuis slaapt valt onder de doelgroep. Team Zwerfjongeren helpt deze groep waar nodig, bijvoorbeeld bij het regelen van schulden, uiterlijke verzorging, medische afspraken en plannen voor de toekomst. Daarnaast probeert Team Zwerfjongeren deze jongeren over te dragen aan een passende zorginstelling. Mocht u meer willen weten over Team Zwerfjongeren kunt u kijken op de website:

<https://www.ggdijsselland.nl/professionals/jongerenwerk/zwerfjongeren/>

Uit onderzoek vanuit gemeente Zwolle blijkt dat 50% procent van alle zwerfjongeren een achtergrond in de jeugdzorg heeft. Daarom is het voor Team Zwerfjongeren belangrijk om de uitstromende jeugdzorgcliënten met een verhoogde kans op Zwerfgedrag zo vroeg mogelijk in beeld te krijgen. Er kan dan geprobeerd worden om jongeren eerder te ondersteunen. Om dit mogelijk te maken is de werkwijze Go On bedacht voor regio IJsselland. Deze werkwijze bestaat uit een risicotaxatieformulier voor jeugdzorgaanbieders. Deze risicotaxatie helpt jeugdzorgwerkers om goed in beeld te krijgen welke jongeren een verhoogde kans hebben op zwerfproblematiek en geeft ze de mogelijkheid om dit vroegtijdig over te dragen aan Team Zwerfjongeren.

9. Werkt u met Go On? *

- ☐ Met alle uitstromende jeugdzorgcliënten
- ☐ Alleen als er zorgen zijn omtrent zwerfgedrag
- ☐ Nooit
- ☐ Anders...

Uitleg Team Zwerfjongeren en Go On.

Team Zwerfjongeren is een onderdeel van GGD IJsselland. Team Zwerfjongeren richt zich op zwerfjongeren tussen 15 en 25 jaar. Het gaat om jongeren die feitelijk of residentieel dakloos zijn. Dit betekent dat een jongere daadwerkelijk op straat slaapt, maar ook een jongere die bij vrienden thuis slaapt valt onder de doelgroep. Team Zwerfjongeren helpt deze groep waar nodig, bijvoorbeeld bij het regelen van schulden, uiterlijke verzorging, medische afspraken en plannen voor de toekomst. Daarnaast probeert Team Zwerfjongeren deze jongeren over te dragen aan een passende zorginstelling. Mocht u meer willen weten over Team Zwerfjongeren kunt u kijken op de website:

<https://www.ggdijsselland.nl/professionals/jongerenwerk/zwerfjongeren/>

Uit onderzoek vanuit gemeente Zwolle blijkt dat 50% procent van alle zwerfjongeren een achtergrond in de jeugdzorg heeft. Daarom is het voor Team Zwerfjongeren belangrijk om de uitstromende jeugdzorgcliënten met een verhoogde kans op Zwerfgedrag zo vroeg mogelijk in beeld te krijgen. Er kan dan geprobeerd worden om jongeren eerder te ondersteunen. Om dit mogelijk te maken is de werkwijze Go On bedacht voor regio IJsselland. Deze werkwijze bestaat uit een risicotaxatieformulier voor jeugdzorgaanbieders. Deze risicotaxatie helpt jeugdzorgwerkers om goed in beeld te krijgen welke jongeren een verhoogde kans hebben op zwerfproblematiek en geeft ze de mogelijkheid om dit vroegtijdig over te dragen aan Team Zwerfjongeren.

10. Op welke manier is de organisatie bekend geraakt met Go On? *

- ☐ Door contact met Team Zwerfjongeren
- ☐ Door contact met andere professionals
- ☐ Door media, bijvoorbeeld kranten, tijdschrift of internet
- ☐ Anders...

Uitleg Team Zwerfjongeren en Go On.

Team Zwerfjongeren is een onderdeel van GGD IJsselland. Team Zwerfjongeren richt zich op zwerfjongeren tussen 15 en 25 jaar. Het gaat om jongeren die feitelijk of residentieel dakloos zijn. Dit betekent dat een jongere daadwerkelijk op straat slaapt, maar ook een jongere die bij vrienden thuis slaapt valt onder de doelgroep. Team Zwerfjongeren helpt deze groep waar nodig, bijvoorbeeld bij het regelen van schulden, uiterlijke verzorging, medische afspraken en plannen voor de toekomst. Daarnaast probeert Team Zwerfjongeren deze jongeren over te dragen aan een passende zorginstelling. Mocht u meer willen weten over Team Zwerfjongeren kunt u kijken op de website:

<https://www.ggdijsselland.nl/professionals/jongerenwerk/zwerfjongeren/>

Uit onderzoek vanuit gemeente Zwolle blijkt dat 50% procent van alle zwerfjongeren een achtergrond in de jeugdzorg heeft. Daarom is het voor Team Zwerfjongeren belangrijk om de uitstromende jeugdzorgcliënten met een verhoogde kans op Zwerfgedrag zo vroeg mogelijk in beeld te krijgen. Er kan dan geprobeerd worden om jongeren eerder te ondersteunen. Om dit mogelijk te maken is de werkwijze Go On bedacht voor regio IJsselland. Deze werkwijze bestaat uit een risicotaxatieformulier voor jeugdzorgaanbieders. Deze risicotaxatie helpt jeugdzorgwerkers om goed in beeld te krijgen welke jongeren een verhoogde kans hebben op zwerfproblematiek en geeft ze de mogelijkheid om dit vroegtijdig over te dragen aan Team Zwerfjongeren.

11. Kan Team Zwerfjongeren aansluiten op uw behoefte, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten? *

	1	2	3	4	5	
Team Zwerfjongeren kan helemaal niet aansluiten	☐	☐	☐	☐	☐	Team Zwerfjongeren kan helemaal aansluiten

12. Kunt u uw keuze toelichten?

Tekst lang antwoord

13. Is uw antwoord op vraag 11 en 12 representatief voor de gehele organisatie? *

- ☐ Ja
- ☐ Nee

14. Kan Go On aansluiten op uw behoefte, in het monitoren van de uitstromende jeugdzorgcliënten? *

	1	2	3	4	5	
Go On kan helemaal niet aansluiten	☐	☐	☐	☐	☐	Go On kan helemaal aansluiten

15. Kunt u uw keuze toelichten? *

Tekst lang antwoord

16. Is uw antwoord op vraag 14 en 15 representatief voor de gehele organisatie?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Bedankt!

Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben over het onderzoek of wanneer u inhoudelijk vragen heeft, kunt u in contact met ons opnemen met Tamara van Geest via: t.van.geest@ggdijsselland.nl
Bedankt voor uw deelname aan dit onderzoek.